

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2010

11:08

LARS BRINK THOMSEN
JAN HØGELUND

11:08

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2010

LARS BRINK THOMSEN
JAN HØGELUND

KØBENHAVN 2011

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE. UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2010.

Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen

Afdelingen for beskæftigelse og integration

Undersøgelsens følgegruppe:

Camilla Behrend, Arbejdsmarkedsstyrelsen

Lene Maj Pedersen, Center for Ligebehandling af Handicappede

Pernille Steen Pedersen, Arbejdsmarkedsstyrelsen

Christian Sølyst, Landsorganisationen i Danmark

Henning Gade, DA

Brian Siggaard, KL

Mette Raun, Danske Handicaporganisationer

Inger Steen Møller, Danske Handicaporganisationer

Leif Scherrebeck, Specialfunktionen Job og Handicap

Lisbeth Bo, Specialfunktionen Job og Handicap

Irene Hjortshøj, SIND

Kåre Vind Jensen, Socialministeriet

Steen Bengtsson, SFI

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-007-6

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Jos van Galen

Oplag: 600

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2011 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	SAMMENFATNING	13
	Indledning	13
	Handicapbegrebet	14
	Rapportens data	14
	Rapportens temaer	15
	Rapportens resultater	16
	Diskussion og perspektivering	20
2	OM UNDERSØGELSEN	27
	Baggrund	27
	Begrebet handicap	28
	Data	31
	Faktorer, der påvirker beskæftigelsen for personer med handicap	33

3	HELBRED OG HANDICAP	37
	Personer med handicap	37
	Dominerende handicap	41
	Nedsat funktionsevne	44
	Opsummering	46
4	BESKÆFTIGELSE	47
	Den samlede beskæftigelse	48
	Beskæftigelsesudviklingen for deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002	54
	Opsummering	58
5	BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR	61
	Beskæftigelse på særlige vilkår	62
	Hjælpermidler og støtteforanstaltninger	65
	Opsummering	68
6	VIDEN, INDSATS, HOLDNINGER OG HENSYN	69
	Viden om støtteordninger	70
	Arbejdsgiverens indsats	74
	Holdningen til personer med handicap	77
	Hensyn fra arbejdsgiver og kollegaer	81
	Åbenhed om handicap	84
	Opsummering	86
7	HÆMMET AF HANDICAP?	89
	Oplevede muligheder på arbejdsmarkedet	90
	Tilbagetrækningsalder	91
	Jobsøgning	95
	Opsummering	101

BILAG	103
Bilag til kapitel 2	103
Bilag til kapitel 3	104
Bilag til kapitel 4	113
Bilag til kapitel 5	124
Bilag til kapitel 6	127
Bilag til kapitel 7	131
LITTERATUR	133
SFI-RAPPORTER SIDEN 2010	137

FORORD

Denne rapport belyser udviklingen mellem 2002 og 2010 i antallet af personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem og sammenligner beskæftigelsesudviklingen for personer med og uden et handicap. Den undersøger desuden udviklingen mellem 2005 og 2010 i kendskabet til de beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap blandt målgrupperne samt holdningen blandt de beskæftigede personer i befolkningen til personer med handicap, herunder bl.a. personer med mobilitetshandicap eller psykiske lidelser. Herudover behandler rapporten emner som bl.a. virksomhedernes indsats over for personer med handicap og jobsøgningsaktiviteten hos personer med og uden handicap. Formålet med rapporten er at belyse, i hvilket omfang udvalgte mål i regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Beskæftigelsesministeriet, 2009) er opfyldt.

Datagrundlaget er spørgeskemaundersøgelser blandt personer i befolkningen mellem 16 og 64 år, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005, 2008 og 2010. Herudover er der benyttet registeroplysninger.

Der har til undersøgelsen været tilknyttet en følgegruppe, som har kommenteret et rapportudkast. Herudover er rapporten også blevet kommenteret af forsker Jane Greve, Rockwool Fondens Forskningsenhed. Vi takker dem alle for gode og konstruktive kommentarer.

Rapporten er gennemført og udarbejdet af forskningsassistent cand.oecon. Lars Brink Thomsen og seniorforsker cand.polit., ph.d. Jan Høgelund, som også har været projektleder. Undersøgelsen er finansieret af Arbejdsmarkedsstyrelsen.

København, marts 2011

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Denne rapport bidrager med ny viden om udviklingen i arbejdsmarkeds-situationen for personer med handicap i Danmark og er den tredje i rækken af de kortlægninger af beskæftigelsen, som SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har foretaget siden 2002.¹ Rapporten har til formål at bidrage til at evaluere regeringens seneste beskæftigelsesstrategi, som blev lanceret i april 2009, og som bl.a. har den målsætning, at en større andel af befolkningen skal være trygge ved at arbejde sammen med en psykisk syg.

Rapporten bygger på spørgeskemadata fra 2002, 2005, 2008 og 2010 samt registeroplysninger. Den belyser, hvor mange personer i befolkningen som har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Herudover belyses bl.a. udviklingen i beskæftigelsen for personer med handicap, kendskabet til eksisterede beskæftigelsesrettede ordninger blandt personer med handicap, jobsøgningsaktiviteten blandt personer med og uden handicap, samt beskæftigedes holdninger til personer med handicap, herunder personer med psykiske lidelser.

1. De to forrige rapporter belyste udviklingen fra 2002 til 2005 og fra 2005 til 2008 (Larsen & Høgelund, 2009; Miiller et al., 2006).

FÆRRE MED HANDICAP

I 2010 svarer 15,9 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år ”ja” til, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Dette svarer til 560.000 personer og er markant færre end de 660.000, eller 18,6 pct., som i 2008 vurderede, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Faldet i handicapandelen er størst blandt personer, som svarer, at de har et mindre handicap, mens andelen af personer i befolkningen med et større handicap stort set er konstant.

FALD I BESKÆFTIGELSEN

For personer med handicap er beskæftigelsesandelen faldet fra 51,2 pct. i 2008 til 46,6 pct. i 2010, mens den for personer uden handicap er faldet fra 81,9 pct. i 2008 til 77,3 pct. i 2010. Der er ikke signifikant forskel på det relative fald i beskæftigelsen for personer med og uden handicap. For begge grupper har faldet i beskæftigelsen fulgt den generelle udvikling i befolkningens ledighed.

Beskæftigelsesandelen for personer med større handicap er væsentligt lavere end andelen blandt personer med mindre handicap og personer uden handicap. Mens beskæftigelsesandelen er 69,2 pct. blandt personer med mindre handicap og 77,3 pct. blandt personer uden handicap, er den kun 31,5 pct. blandt personer med større handicap. Beskæftigelsen for personer med større handicap er uændret mellem 2008 og 2010, mens den er faldet signifikant for personer uden handicap og personer med mindre handicap. Det tyder med andre ord på, at beskæftigelsen for personer med større handicap ikke påvirkes væsentligt af konjunkturændringer.

FLERE PERSONER MED HANDICAP ANSAT PÅ SÆRLIGE VILKÅR

Mellem 2008 og 2010 er andelen af personer ansat på særlige vilkår steget signifikant fra 17,9 pct. til 23,0 pct.

PERSONER MED PSYKISKE LIDELSER SKILLER SIG UD

Andelen med psykiske lidelser som dominerende handicap har været støt stigende siden 2002. Mens der i 2002 var 5,9 pct. med en psykisk lidelse blandt personer med handicap, er der i 2010 hele 14,5 pct. I 2005 og 2008 var andelen med psykiske lidelser hhv. 7,9 og 10,0 pct.

I flere af de undersøgte emner i rapporten ser vi, at denne gruppe personer adskiller sig væsentligt fra personer med andre former for handicap.² Blandt andet er beskæftigelsesandelen for personer med psykiske lidelser blot 30,7 pct., mens den er 52,3 pct. blandt personer med sygdomme.

Blandt beskæftigede personer med psykiske lidelser er hele 35,4 pct. ansat på særlige vilkår, som fx fleksjob, hvilket er en væsentligt større andel end blandt personer med andre helbredsproblemer eller handicap. Personer med psykiske lidelser i beskæftigelse angiver også ofte, at de har et udækket behov for en støtteforanstaltning som nedsat arbejdstid, særlige vilkår el.lign. Blandt personer med psykiske lidelser mener 20,6 pct. således, at de har et udækket behov mod blot 7,3 pct. blandt personer med sygdomme.

ØGET KENDSKAB TIL ORDNINGEN OM PERSONLIG ASSISTANCE
Siden 2005 er kendskabet til ordningen om personlig assistance til personer med handicap øget væsentligt. I 2010 er der således 27,1 pct. af ordningens målgruppe, som kender til ordningen, mens den tilsvarende andel i 2005 kun var 17,1 pct. Denne ordning henvender sig dog til en meget lille gruppe af personer. I 2010 er andelen blandt personer med handicap, som benytter eller har benyttet ordningen, således kun 1,0 pct. Kendskabet til fleksjob-ordningen og ordningen med økonomisk støtte til arbejdsredskaber er i 2010 ikke væsentligt forandret i forhold til 2008 og 2005.

FLERE ER POSITIVE OVER FOR PERSONER MED PSYKISKE LIDELSER

Blandt beskæftigede er der sket en markant udvikling i holdningen til personer med psykiske lidelser. I 2008 svarede 64,6 pct., at de i nogen eller høj grad ville være betænkelige ved at skulle arbejde sammen med en kollega med store humørsvingninger, fx en kollega, der er manio-depressiv. I 2010 er denne andel faldet til 56,4 pct.

2. De tre andre grupper består af personer med hhv. mobilitetsproblemer, problemer med sans- og kommunikationsapparatet og personer med sygdomme. De forskellige handicapdimensioner beskrives i kapitel 3.

SAMME ANTAL ANSØGNINGER FOR AT FÅ ET JOB

Blandt personer, som har været i beskæftigelse de seneste 10 år, har personer med handicap været ansat på signifikant færre arbejdsplader end personer uden handicap. Personer med og uden handicap har søgt det samme antal job for at få et arbejde.

Blandt personer med handicap, som ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år, har 94,2 pct. ikke søgt job inden for de seneste 10 år. Denne andel er væsentligt lavere blandt personer uden handicap, som ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år, hvor 85,2 pct. ikke har søgt job inden for de seneste 10 år.

SAMMENFATNING

INDLEDNING

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har siden 2002 foretaget kortlægninger af beskæftigelsen for personer med handicap. Denne rapport er den tredje i rækken af kortlægninger og har til formål at bidrage til at evaluere regeringens seneste beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Beskæftigelsesministeriet, 2009). De to forrige rapporter belyste udviklingen fra 2002 til 2005 og fra 2005 til 2008 (Larsen & Høgelund, 2009; Müller et al., 2006). Strategien har tre overordnede indsatsområder, som er at gøre det lettere at kombinere handicap og job, at samle viden om, hvilke veje der effektivt fører til beskæftigelse af personer med handicap, samt at sprede viden om, hvordan det er muligt at kombinere handicap og job.

I denne rapport koncentrerer, vi os derfor især om udviklingen i beskæftigelsesandelen for personer med handicap set i forhold til andelen for personer uden handicap. Desuden undersøger vi, hvor mange personer med handicap der benytter og kender de eksisterende ordninger som bl.a. fleksjob, personlig assistance og støtte til hjælpemidler.

Der er i strategien stort fokus på holdningen blandt befolkningen til personer med handicap. Det er således et konkret mål, at flere skal være trygge ved at arbejde sammen med en psykisk syg. Vi undersøger holdningen til personer med handicap generelt samt holdningen til per-

soner med specifikke lidelser, som psykisk sygdom. Desuden har vi fokus på, hvordan personer med handicap oplever, at de bliver hæmmet af deres handicap, og om det påvirker deres tilbagetrækningsalder og job-søgning.

HANDICAPBEGREBET

Begrebet 'handicap' er ifølge World Health Organization (WHO) (2001) relationelt. Det betyder, at der bliver skelnet mellem en funktionsbegrænsning og et handicap. Der er tale om et handicap, hvis en person har en funktionsbegrænsning, som medfører, at der er ting, personen ikke kan gøre. Det er med andre ord en forudsætning for at have et handicap, at personen påvirkes socialt eller arbejdsmæssigt af sin funktionsnedsættelse. En funktionsnedsættelse giver ikke i sig selv anledning til et handicap – først i mødet med omgivelserne vil omstændighederne afgøre, om der opstår et handicap eller ej. Denne meget subjektive definition af handicap betyder, at det er meget svært i praksis at adskille personer med handicap fra personer uden handicap.

I denne rapport benytter vi to operationaliserede begreber. Det primære er et selvvurderet handicapbegreb. Personerne i undersøgelsen bliver spurgt, om de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, og om der i så fald er tale om et større eller mindre handicap. Personer, som svarer ja til dette, bliver kategoriseret som personer med handicap. Dette begreb er meget bredt, idet kronisk syge personer også er inkluderede, selv om de ikke nødvendigvis har et handicap iflg. WHO's definitioner. En fordel ved dette begreb er dog, at det også er anvendt i de to tidligere handicapundersøgelser og muliggør en sammenligning over tid. Vi understøtter i denne rapport det selvvurderede begreb med en måling af personernes funktionsevne.

RAPPORTENS DATA

Rapporten er baseret på data fra Danmarks Statistiks arbejdskraftundersøgelse, hvis formål er at belyse befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet. Arbejdskraftundersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse, der udføres hvert kvartal blandt den voksne befolkning i Danmark i alderen

15-74 år. I forbindelse med Arbejdskraftundersøgelsen i første kvartal af 2010 har vi tilføjet en række spørgsmål om handicap m.v., som er stillet til personer i alderen 15-64 år. Danmarks Statistik udtrak i dette kvartal ca. 27.600 personer, hvoraf 19.199 deltog i undersøgelsen. Til sammenligning med de tre tidligere undersøgelser har vi benyttet tilsvarende data fra 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005 og 1. kvartal 2008. I 2002 og 2005 blev ca. 15.600 personer udtrukket, hvoraf 10.892 deltog i 2002, og 9.690 deltog i 2005. I 2008 blev 27.400 udtrukket, hvoraf 17.805 deltog.

Til vores spørgeskemaundersøgelser har vi tilkoblet yderligere data fra Danmarks Statistiks registre med supplerende oplysninger om bl.a. uddannelse, civilstand og lignende.

RAPPORTENS TEMAER

Temaerne i rapporten er:

- *Befolkningens helbredssituation*, herunder karakteristika blandt personer med handicap vedrørende typen og størrelsen af handicappet samt antal dimensioner af nedsat funktionsevne (kapitel 3).
- *Beskæftigelse*, herunder udviklingen i beskæftigelsen for personer henholdsvis med og uden handicap mellem 2002 og 2010 for deltagere i de fire spørgeskemaundersøgelser, samt en supplerende undersøgelse af beskæftigelsen for deltagere i 2002-undersøgelsen (kapitel 4).
- *Beskæftigelse på særlige vilkår*, herunder anvendelse og kendskab til de eksisterende beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap, samt arbejdsgivernes indsats over for og hensyn til personer med handicap (kapitel 5 og 6).
- *Konsekvenser af handicap*, herunder holdningen til personer med handicap, åbenhed om handicap, oplevede muligheder for personer med handicap på arbejdsmarkedet samt forskelle på personer henholdsvis med og uden handicap vedrørende tilbagetrækningsalder og jobsøgning (kapitel 6 og 7).

Herunder gennemgår og diskuterer vi de vigtigste resultater i rapporten, hvorefter vi i kapitel 2 redegør for de anvendte begreber og rammerne for indsatsen for personer med handicap i Danmark.

RAPPORTENS RESULTATER

FÆRRE MED HANDICAP

I 2010 svarer 15,9 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år ”ja” til, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Dette svarer til 560.000 personer og er markant færre end de 660.000, eller 18,6 pct., som i 2008 vurderede, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Vi kan se, at faldet i handicapandelen er størst blandt personer med et mindre handicap, mens andelen af personer i befolkningen med et større handicap stort set er konstant. Desuden ser vi, at en væsentligt større andel af personerne med handicap i 2010 end i de tidligere år har psykiske lidelser som dominerende handicap, mens en mindre andel har en anden form for handicap eller længerevarende helbredsproblem.³ Det er ikke de samme personer, som har deltaget i undersøgelserne i 2008 og 2010 (jf. ovenfor), og faldet i handicapandelen kunne derfor tænkes at skyldes ændringer i befolkningssammensætning. Vi finder imidlertid ikke, at ændringer i befolkningssammensætningen og ej heller ændringer i ledigheden kan forklare den faldende handicapandel.

FALD I BESKÆFTIGELSEN

I takt med den økonomiske afmatning i perioden fra 2008 til 2010 er beskæftigelsesandelen faldet signifikant både for personer med og uden handicap. For personer med handicap er beskæftigelsesandelen faldet fra 51,2 pct. i 2008 til 46,6 pct. i 2010, mens den er faldet fra 81,9 pct. i 2008 til 77,3 pct. i 2010 for personer uden handicap. Der er ikke signifikant forskel på det relative fald i beskæftigelsen for personer med og uden handicap. For begge grupper har faldet i beskæftigelsen fulgt den generelle udvikling i befolkningens ledighed.

Vi har også foretaget en analyse, hvor vi har fulgt deltagerne fra handicapundersøgelsen i 2002 indtil 2009. Denne analyse viser, at beskæftigelsen er faldet signifikant fra 2007 til 2009 både for personer med handicap og personer uden handicap. I denne analyse er der heller ikke væsentlig forskel på, hvordan personer med handicap har klaret sig i forhold til personer uden handicap.

3. Der er 16 forskellige handicapdimensioner, som præsenteres i kapitel 3.

Vi har undersøgt forholdene særskilt for personer med fire forskellige typer af dominerende handicap, i følgende dimensioner: mobilitet, sanser og kommunikation, psykiske lidelser og sygdomme.⁴ Resultaterne viser, at specielt gruppen af personer med psykiske lidelser skiller sig ud. Blandt denne gruppe er beskæftigelsesandelen blot 30,7 pct., hvorimod fx 52,3 pct. af personerne med sygdomme er i beskæftigelse.

INTET FALD FOR PERSONER MED STØRRE HANDICAP

Beskæftigelsesandelen for personer med større handicap er som forventet lavere end andelen blandt personer med mindre handicap og personer uden handicap. 31,5 pct. af personerne med større handicap er i beskæftigelse, mens andelen blandt personer med mindre handicap er 69,2 pct. og 77,3 pct. blandt personer uden handicap. Beskæftigelsen for personer med mindre handicap og personer uden handicap er faldet signifikant mellem 2008 og 2010. I modsætning hertil er beskæftigelsesandelen for personer med større handicap uændret mellem 2008 og 2010. Dette tyder på, at beskæftigelsen for personer med større handicap i mindre grad end for de andre grupper afhænger af konjunkturudviklingen.

FLERE ANSAT PÅ SÆRLIGE VILKÅR

Mellem 2008 og 2010 er andelen af personer ansat på særlige vilkår steget signifikant fra 17,9 pct. til 23,0 pct.

Også her skiller personer med psykiske lidelser sig ud. Blandt beskæftigede personer med psykiske lidelser er hele 35,4 pct. ansat på særlige vilkår, som fx fleksjob, hvilket er en større andel end blandt personer med lidelser inden for de tre andre dimensioner.

ØGET KENDSKAB TIL ORDNINGEN OM PERSONLIG ASSISTANCE

Siden 2005 er kendskabet til ordningen om personlig assistance til personer med handicap øget væsentligt. I 2010 er der således 27,1 pct. af ordningens målgruppe, som kender til ordningen, mens den tilsvarende andel i 2005 kun var 17,1 pct. Denne ordning henvender sig dog til en

4. De 16 handicapdimensioner samles til fire summariske handicaptyper, som omfatter personer med hhv. psykiske lidelser, mobilitetsproblemer, problemer med sans- og kommunikationsapparatet og sygdomme. For yderligere forklaring, se kapitel 3.

meget lille gruppe af personer. I 2010 er andelen blandt personer med handicap, som benytter eller har benyttet ordningen, kun 1,0 pct. Kendskabet til fleksjob-ordningen og ordningen om økonomisk støtte til arbejdsredskaber er i 2010 ikke væsentligt forandret siden 2008 og 2005.

FÆRRE MED ET UDÆKKET BEHOV FOR STØTTE

Andelen af beskæftigede personer med handicap, som har et udækket behov for en foranstaltning som nedsat arbejdstid, særlige arbejdsvilkår ellign., er faldet fra 15,2 pct. i 2008 til 10,5 pct. i 2010. Det er sket, samtidig med at andelen af personer, som har fået iværksat en sådan foranstaltning, er uændret. Dette tyder på, at behovet hos gruppen af personer med handicap i 2010 i højere grad bliver opfyldt af den eksisterende indsats, hvilket er overraskende, når man tager i betragtning, at personer med større handicap i 2010 udgør en større andel af de beskæftigede personer med handicap end i 2008.

Blandt personer med psykiske lidelser mener 20,6 pct., at de har et udækket behov mod blot 7,3 pct. blandt personerne med sygdomme. Dette er bemærkelsesværdigt, idet hele 54,0 pct. af personerne med psykiske lidelser har fået iværksat en foranstaltning som nedsat arbejdstid, særlige arbejdsvilkår el. lign. Den tilsvarende andel blandt personer med sygdomme er 28,4 pct. Dette tyder på, at der allerede bliver ydet en stor indsats over for personerne med psykiske lidelser, men at det ikke er nok til at opfylde behovet.

BELASTNING OG SAMARBEJDE

I 2010 er der færre end i 2008, som anser det som en belastning at skulle arbejde sammen med en person med et handicap. 23,6 pct. er i 2010 enige i, at ansættelse af en person med et handicap ville betyde en øget belastning, hvilket er væsentligt lavere end den tilsvarende andel på 29,0 pct. i 2008. På trods af dette er der færre beskæftigede personer i 2010 end i 2008, der svarer, at de vil arbejde sammen med en person med et handicap, hvis det kræver, at de bruger fx en halv time om dagen på at hjælpe vedkommende.

FLERE ER POSITIVE OVER FOR PERSONER MED PSYKISKE LIDELSER

Blandt beskæftigede er der sket en markant udvikling i holdningen til personer med psykiske lidelser. I 2008 svarede 64,6 pct., at de i nogen eller høj grad ville være betænkelige ved at skulle arbejde sammen med en kollega med store humørsvingninger, fx en kollega, der er manio-depressiv. I 2010 er denne andel faldet til 56,4 pct.

ÅBENHED OM HANDICAP

Vi har i denne undersøgelse inkluderet nye spørgsmål om åbenheden over for arbejdsgiver og kollegaer blandt personer med handicap. Adspurgt om de har fortalt om deres handicap, svarer 82,9 pct., at de har fortalt det til deres arbejdsgiver, og 82,1 pct., at de har fortalt det til deres kollegaer.

KONSEKVENSER PÅ ARBEJDSMARKEDET

Vi har undersøgt forskellige former for konsekvenser, handicap kan have for personerne på arbejdsmarkedet. Bl.a. er personerne med handicap i tre spørgsmål blevet bedt om at vurdere, om deres handicap har hæmmet dem med hensyn til advancement, opnåelse af bedre arbejde og opnåelse af mere selvstændigt arbejde, hvilket mellem ca. 14 og 18 pct. svarer bekræftende på. Desuden vurderer 25,1 pct. af personerne med handicap i 2010, at deres handicap betyder, at de må trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet. Yderligere undersøgelser af tilbagetrækningsalderen viser, at 19,1 pct. af personerne med handicap forventer at trække sig tilbage som 60-årige eller derunder. Det samme gælder for blot 12,0 pct. af personerne uden handicap.

SAMME ANTAL ANSØGNINGER FOR AT FÅ ET JOB

Med det formål at undersøge, om en del af årsagen til den lavere beskæftigelsesandel blandt personer med handicap kan skyldes forskelle i job-søgningsprocessen, spurgte vi alle personer, som har været i beskæftigelse i de seneste 10 år, om, henholdsvis hvor mange arbejdspladser de havde været ansat på, og hvor mange stillinger de havde søgt for at få de pågældende job. Det viser sig, at personer med handicap generelt har været ansat på færre arbejdspladser end personer uden handicap og desu-

den, at personer med og uden handicap søger det samme antal job for at få et arbejde.

Også personer, som ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år, blev spurgt om deres jobsøgningsaktivitet. Blandt personer med handicap har 94,2 ikke søgt job inden for de seneste 10 år. Denne andel er væsentlig lavere blandt personer uden handicap, hvor 85,2 pct. ikke har søgt job inden for de seneste 10 år.

DISKUSSION OG PERSPEKTIVERING

FALD I BESKÆFTIGELSEN

Denne rapport er den tredje rapport med fokus på udviklingen i beskæftigelsen for personer med handicap. De to forrige rapporter belyste udviklingen fra 2002 til 2005 og fra 2005 til 2008 (; Larsen & Høgelund, 2009; Müller et al., 2006), mens denne rapport især har fokus på udviklingen fra 2008 til 2010.

I rapporten har vi målt beskæftigelsesudviklingen på to måder. Vi har for det første målt udviklingen ud fra interviewoplysninger fra henholdsvis 2002, 2005, 2008 og 2010. Respondenterne har oplyst, om de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, og om de arbejdede mindst en time i en bestemt (reference-) uge. For det andet har vi taget udgangspunkt i personer, som i 2002 oplyste, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. For disse personer har vi anvendt registeroplysninger om beskæftigelse og modtagelse af overførselsindkomster til at måle beskæftigelsesudviklingen til og med 2009. Fordelen ved denne metode er, at vi følger beskæftigelsesudviklingen for den samme gruppe af personer. Herved kan vi være sikre på, at den målte udvikling i beskæftigelsen ikke er påvirket af, om respondenterne det ene år foretager vurderingen af deres helbredstilstand på en anden måde end respondenterne i et andet år. På den anden side må man regne med, at nogle personer med handicap får et bedre helbred. Tilsvarende må vi også regne med, at nogle personer uden handicap i 2002 senere får et handicap. Dette vil formentlig betyde, at målte forskelle i beskæftigelsesandelen for personer med og uden handicap reduceres over tid. Med begge metoder får vi samme resultat: Beskæftigelsesandelen er faldet efter 2007/2008, både for personer med handicap og personer uden handicap.

Dette resultat er ikke overraskende set i lyset af tilbageslaget i den generelle økonomiske afmatning, der satte ind i 2008. Men det kan virke overraskende, at beskæftigelsen ikke er faldet for personer, som vurderer, at de har et større handicap eller helbredsproblem. Denne gruppe har klaret sig markant bedre end både personer uden handicap og personer med mindre handicap. Man skulle umiddelbart forvente, at virksomheder fastholder personer med størst arbejdsevne og produktivitet i krisetider, fordi det er mest rentabelt. Følger man denne tankegang, kan en mulig forklaring på resultatet være, at virksomhederne fastholder personer med et større handicap, fordi virksomhederne oftere modtager løntilskud til ansatte med et større handicap end til ansatte med mindre handicap og ansatte uden handicap. Hermed kan det være mere rentabelt for virksomheder at have ansatte med større handicap end ansatte med mindre handicap eller uden handicap. Denne forklaring underbygges af, at der blandt personer med større handicap har været en vækst i antallet af personer ansat på særlige vilkår, mens det ikke har været tilfældet blandt personer med mindre handicap. En anden mulig forklaring er, at virksomhederne i forbindelse med den økonomiske krise har udvist et socialt ansvar i den forstand, at de har afskediget en medarbejder uden handicap eller en medarbejder med et mindre handicap, selvom det ud fra en isoleret økonomisk betragtning bedre kunne betale sig at afskedige en medarbejder med et større handicap.

JOBSØGNING

Personer uden handicap har som gruppe en væsentlig højere beskæftigelsesandel end personer med handicap. En forklaring på forskellen kan være, at personer med handicap pga. helbredsproblemer i nogle tilfælde har lavere arbejdsevne og produktivitet end personer uden handicap. Det betyder, at virksomhedernes efterspørgsel vil være større efter personer uden handicap end efter personer med handicap. Forskellen kan i nogle tilfælde også skyldes, at virksomhederne ikke ansætter personer med handicap, fordi virksomhederne fejlagtigt tror, at de ikke er en lige så god arbejdskraft som personer uden handicap. Eksempelvis kan virksomhederne se bort fra jobsøgende med handicap, selvom de er lige så kvalificerede som jobsøgende uden handicap, fordi virksomhederne vælger ud fra faktuelle oplysninger, fx. om handicap og helbredsproblemer (statistisk diskrimination). Selvom der ud fra en gennemsnitsbetragtning er en sammenhæng mellem helbredsproblemer og produktivitet, behøver der

ikke at være det i det enkelte tilfælde. Men da virksomhederne ikke ved, om det er rigtigt i det enkelte tilfælde, træffer de beslutningen om at ansætte ud fra oplysninger om, hvordan det er i gennemsnit. En virksomhed med to lige kvalificerede ansøgere kan fx foretrække at ansætte ansøgeren uden handicap i stedet for ansøgeren med handicap, fordi den antager, at ansøgeren med handicap har højere sygefravær, selvom de to ansøgere reelt har samme sygefravær. En tredje mulig forklaring på beskæftigelsesforskellen er, at en person med handicap mindre hyppigt søger job end en person uden handicap, selvom de to personer i realiteten har samme chance for at komme i beskæftigelse.

I rapporten ser vi nærmere på jobsøgning. Vi har set på personer, som har været i beskæftigelse inden for en 10-årig periode, og beregnet, hvor mange andre job personerne (forgæves) måtte søge for at få det job eller de job, de har haft i de 10 år. Hermed får vi et udtryk for, hvor svært personer med og uden handicap har haft ved at komme i arbejde. Hvis helbredsproblemer eller statistisk diskrimination er baggrunden for, at personer med handicap ikke er beskæftiget så ofte som personer uden handicap, skulle vi umiddelbart forvente, at personer med handicap skulle søge flere job for at komme i beskæftigelse. Det er derfor overraskende, at det ikke ser ud til at være tilfældet. Vi finder således, at der ikke er væsentlig forskel på det gennemsnitlige antal forgæves ansøgninger i de to grupper. En mulig forklaring er, at personer med handicap er mere realistiske end personer uden handicap med hensyn til, hvilke job de vil kunne varetage, og derfor ofte kun søger job, som de har en stor chance for at få. Man skal dog være opmærksom på, at der er visse metodiske problemer forbundet med vores analyser, som betyder, at resultaterne skal fortolkes med forsigtighed (se kapitel 7).

I forlængelse af analysen af jobsøgning kan man spørge, om der er andre forhold, som kan forklare, at personer med handicap ikke er beskæftiget nær så ofte som personer uden handicap. Nogle af rapportens øvrige resultater kan måske bidrage til at besvare spørgsmålet. For det første viser rapporten, at blandt personer, som ikke har været beskæftiget de seneste 10 år, har 94 pct. af personerne med handicap ikke søgt et job i denne periode, mens denne andel er 85 pct. blandt dem uden handicap. Denne forskel kan hænge sammen med, at personerne med handicap i forholdsvis mange tilfælde ikke søger job, fordi de vurderer, at de enten ikke er i stand til at arbejde pga. helbredsproblemer (det gælder formentlig for en stor del af førtidspensionisterne) eller ikke kan

få et job, hvis de søger. For det andet tyder resultaterne på, at personer med handicap trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere end personer uden handicap. Blandt personer, som er beskæftiget eller forventer at blive det, er der således 19 pct. blandt personerne med handicap, som regner med at trække sig tilbage, før de bliver 60 år, mod kun 12 pct. blandt personer uden handicap. Endelig er det muligt, at beskæftigede personer med handicap gennemgående er ansat i kortere tid i det samme job end personer uden handicap. Dette understøttes af rapportens resultater. Blandt de personer, som har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, er der således kun 57 pct. blandt personer med handicap, som er beskæftiget på interviewtidspunktet, mod 80 pct. blandt personer uden handicap. Personer med handicap, som har været beskæftiget, har med andre ord flere perioder uden beskæftigelse end personer uden handicap.

PSYKISKE LIDELSER EN STOR UDFORDRING

Marginalisering og udstødelse fra arbejdsmarkedet på grund af psykiske helbredsproblemer er et stigende problem i Danmark og i flere andre lande (OECD, 2010). Blandt langvarigt sygemeldte er andelen med psykiske helbredsproblemer vokset fra 17 pct. i 2002 til 26 pct. i 2006 (Høgelund et al., 2008), og andelen af tilkendte førtidspensioner med psykiske diagnoser er vokset fra 27 pct. i 1999 til 52 pct. i 2009 (Ankestyrelsen, 2010).

Når det gælder andelen af nytilkendte førtidspensioner med psykiske lidelser, er Danmark i 'front' blandt OECD-landene (OECD, 2010). At psykiske helbredsproblemer er et fænomen i vækst, bekræftes også af denne undersøgelse. Andelen af personer med et handicap, som oplyser, at de har en psykisk lidelse som dominerende handicap, er vokset fra 6 pct. i 2002 til 15 pct. i 2010. Rapporten dokumenterer, at personer med psykiske lidelser beskæftigelsesmæssigt klarer sig dårligt. Kun 31 pct. er i beskæftigelse mod 47 pct. og 68 pct. blandt personer med henholdsvis mobilitetsproblemer og sanse- og kommunikationsproblemer. Rapporten viser også, at personer med psykiske lidelser oftere end personer med andre handicap er ansat på særlige vilkår, at beskæftigede med psykiske lidelser gennemgående mener, at både kollegaer og arbejdsgiver tager tilstrækkelige hensyn, samt at beskæftigede med psykiske lidelser oftere end beskæftigede med andre handicap har fået tilpasset deres arbejdsforhold, fx i form af nedsat arbejdstid, hjælpemidler eller tilpasninger. Samtidig svarer personer med psykiske lidelser oftere end personer

med andre handicap, at de har et udækket behov for hjælpemidler m.v. Disse resultater kan tolkes sådan, at der både på arbejdspladsen og fra jobcentrenes side i mange tilfælde gøres en indsats for at inkludere og fastholde personer med psykiske lidelser, men at det samtidig er forbundet med vanskeligheder.

Flere undersøgelser peger på denne måde på, at psykiske lidelser adskiller sig fra fysiske lidelser på en måde, som kan gøre det vanskeligt at fastholde og inkludere personer med psykiske lidelser på arbejdsmarkedet. Personer med psykiske lidelser føler sig ofte stigmatiseret på arbejdspladsen (Thornicroft, 2008), og kollegaer og arbejdsgivere er mere betænkelige ved at arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse end med en person med en fysisk lidelse (Jones & Stone, 1995; Müller et al., 2006; Schademan et al., 2008; Scheid, 2005; kapitel 6 i denne rapport). Hertil kommer, at psykiske lidelser ofte er mere 'diffuse' og 'usynlige' end fysiske handicap (Briand et al., 2007; Larsen et al., 2008). Det kan med andre ord være forbundet med store udfordringer og vanskeligheder at forholde sig til personer med psykiske lidelser på arbejdspladserne, hvilket gør det vanskeligt at fastholde dem. Selvom vi i denne rapport finder, at der er sket en positiv udvikling i beskæftigedes holdninger til at arbejde sammen med en psykisk syg person, så er der ingen tvivl om, at der fremover vil være en stor udfordring forbundet med at forebygge psykiske lidelser og med at fastholde personer med psykiske lidelser på arbejdsmarkedet. I den forbindelse mangler der viden om baggrunden for væksten i antallet af personer med psykiske lidelser og om, hvordan man kan øge fastholdelsen.

FALD I ANDEL MED HANDICAP

Rapporten viser, at andelen af personer, som svarer, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er faldet med ca. 20 pct. siden 2005. I både 2002 og 2005 havde knap 20 pct. et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Denne andel faldt til knap 19 pct. i 2008 og knap 16 pct. i 2010. Det svarer til, at der er ca. 133.000 personer færre i 2010 end i 2005, som siger, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. En lignende udvikling har også fundet sted i Sverige efter 2000 (Statistiska centralbyrån, 2009). Udviklingen tyder umiddelbart på, at flere i befolkningen har fået et bedre helbred. Dette underbygges til dels af, at befolkningens middellevetid er øget – fx er en fyrrårig mands forventede resterende levetid vokset med 0,7 år fra 2004/2005 til

2008/2009, mens en fyrrårig kvindes resterende levetid er vokset med 0,5 år.

Det, at faldet i andelen af personer med handicap er forholdsvis stort, og at det er sket i løbet af fem år, rejser imidlertid spørgsmålet om, hvorvidt andre forhold også kan spille en rolle. I rapporten har vi undersøgt, om faldet kan forklares af ændringer i sammensætningen af befolkningen, fx med hensyn til alder og uddannelse, men det ser ikke ud til at være tilfældet. I Larsen et al. (2008) pegede vi på, at faldet i andelen af personer med handicap fra 2005 til 2008 kunne skyldes, at folks vurdering af, om de har et (mindre) handicap, er påvirket af de økonomiske konjunkturer, således, at folk er mindre tilbøjelige til at vurdere, at de har et handicap, hvis de er i arbejde. Men tallene fra 2010 taler imod denne forklaring. Hvis konjunkturerne har afgørende betydning for folks vurdering af, om de har et handicap, skulle andelen af personer med handicap være vokset fra 2008 til 2010, hvor der har været et tilbageslag i de økonomiske konjunkturer. Det tyder således ikke på, at de alternative forklaringer i form af ændringer i befolkningens sammensætning og konjunkturudviklingen kan forklare faldet i andelen med handicap. Med den foreliggende viden synes det bedste bud derfor at være, at faldet skyldes, at flere har fået bedre helbred, og/eller at der skal mere til, før folk svarer, at de har et handicap eller helbredsproblem.

OM UNDERSØGELSEN

BAGGRUND

Regeringen gennemførte i perioden 2005-2008 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Beskæftigelsesministeriet, 2004). Strategien var bygget op omkring tre overordnede indsatsområder, hvor hensigten var at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap.

Som et led i en evaluering af denne strategi gennemførte SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd flere undersøgelser, som belyste beskæftigelsesudviklingen for personer med handicap, kendskabet til beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap samt beskæftigedes holdninger til personer med handicap (Larsen & Høgelund, 2009; Müller et al., 2006; Larsen et al., 2008).

I forlængelse af strategien for 2005 til 2008 lancerede regeringen i april 2009 en ny beskæftigelsesstrategi for perioden 2009-2012 (Beskæftigelsesministeriet, 2009). Den nye strategi opstiller en række målsætninger og indsatsområder, der kan medvirke til at reducere barrierer på arbejdsmarkedet og dermed bidrage til at øge beskæftigelsen for personer med handicap.

Formålet med disse indsatsområder er:

- at gøre det lettere at kombinere handicap og job.
- at sprede viden om mulighederne for at kombinere handicap og job.

- at tilvejebringe større viden om veje, der effektivt fører til beskæftigelse af personer med handicap.

Indsatsen inden for områderne er især rettet mod de centrale aktører, som har betydning for beskæftigelse af personer med handicap: personen med handicap, arbejdsgivere og kollegaer på arbejdspladsen og kommunernes jobcentre. I første omgang igangsættes ni initiativer,⁵ som bl.a. omfatter udarbejdelse af en samtaleguide til medarbejdere i jobcentrene, et forsøg med virksomhedsinnovatører, som skal hjælpe virksomheder, der ønsker at ansætte personer med handicap, et forsøg med beskæftigelsesafklarende samtaler for førtidspensionister, en vidensbank med gode eksempler, en informationskampagne og oparbejdelse af mere viden om, hvordan man bedst muligt kan opkvalificere personer, som har problemer med at læse/stave.

BEGREBET HANDICAP

Indledningsvis er det nødvendigt at gøre rede for, hvordan begrebet handicap defineres og endnu mere relevant, hvordan det måles. Ord er, som Steen Bengtsson (2008) nævner, meget vigtige i denne sammenhæng, og derfor vil vi i dette afsnit redegøre for vores brug af begreber som funktionsbegrænsning, funktionshæmning, funktionsnedsættelse, handicap og nedsat funktionsevne. World Health Organization (2001) definerer i *International Classification of Functioning, Disability and Health* (ICF) begrebet handicap som noget, der er relationelt. Som Steen Bengtsson (2008) forklarer, opererer organisationen med tre begreber: *impairment*, *disability* og *handicap*. *Impairment* (svækkelse) står for forhold ved kroppen, *disability* (funktionsbegrænsning) for begrænsninger i udførelsen af elementære menneskelige funktioner og *handicap* (handicap) for begrænsninger i deltagelsen i forskellige sociale sammenhænge. Disse tre begreber er forbundet således:

Impairment → Disability → Handicap

5. Se Bilagstabel B2.1.

Det vil sige, at visse forhold ved kroppen kan forårsage en funktionsbegrænsning, dvs. evnen til fx at gå, løbe eller se. Hvis denne begrænsning påvirker personen i sociale eller arbejdsmæssige sammenhænge, er der tale om et handicap. Implicit i denne definition ligger, at en person ikke anses som en person med et handicap, hvis en medicinsk defineret svækkelse ikke påvirker personens sociale og arbejdsmæssige liv. Omvendt kan en svækkelse, som ikke kan konstateres medicinsk, sagtens være et handicap, hvis den påvirker personen socialt eller arbejdsmæssigt. Den begrænsning i deltagelse, der har forbindelse med handicapet, er altså også en del af handicapet. Denne definition stammer fra den såkaldte *sociale model*, som har defineret *det relationelle handicapbegreb* og er udsprunget af en kritik af den *medicinske model*, hvori en klar medicinsk diagnose er påkrævet, for at der kan konstateres et handicap. Der findes en del andre modeller for og definitioner af handicap, som vi ikke her vil komme ind på.⁶ I det ovenstående har vi forklaret begreberne handicap og funktionsbegrænsning (som kan sidestilles med funktionshæmning og funktionsnedsættelse). Nedenfor introducerer vi begrebet funktionsevne.

DE OPERATIONALISEREDE BEGREBER

Den meget subjektive definition af handicap som begreb gør det stort set umuligt at håndtere i praksis. Baseret på ovenstående kan den samme person med den samme lidelse gennem livet have eller ikke have et handicap afhængigt af, hvilken situation vedkommende befinder sig i. Det betyder, at personer ikke definitivt kan klassificeres som enten personer med handicap eller personer uden handicap.

For at komme dette problem til livs benytter vi i denne undersøgelse to handicapbegreber. Det primære begreb er selv vurderet handicap. Vi har spurgt respondenterne, om de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, og adskiller med dette spørgsmål personer med handicap fra personer uden handicap. Dette begreb er meget bredt, idet kronisk syge også vil være inkluderede, selv om de ikke nødvendigvis har et handicap iflg. WHO's definitioner. Omvendt vil nogle personer med et handicap forårsaget hovedsageligt af sociale årsager formentlig ikke blive kategoriserede som personer med handicap i denne undersøgelse. Fordelene ved det anvendte handicapbegreb er, at det er simpelt at an-

6. En uddybende gennemgang er at finde i Bengtsson (2008).

vende, og at det er identisk med det tidligere anvendte begreb i undersøgelserne fra 2002, 2005 og 2008. Vi har yderligere spurgt personerne, som oplyser, at de har et handicap, om der er tale om et større eller mindre handicap. Med denne opdeling kan vi yderligere belyse eventuelle afvigelser i handicapandelen mellem årene.

For at understøtte det selvvalgte handicapbegreb opererer vi i denne undersøgelse også med begrebet *funktionsevne*, som måles ved at spørge til, om personen kan foretage en række specifikke funktioner i praksis.

I forhold til tidligere undersøgelser (bl.a. Larsen et al., 2008) har det i denne undersøgelse kun været muligt at stille et begrænset antal spørgsmål om funktionsevne, og vi har derfor fra de tidligere undersøgelser udvalgt ét til to spørgsmål fra hver af de syv forskellige handicapdimensioner som fx ben eller syn.⁷ Disse spørgsmål blev udvalgt ud fra det kriterium, at vi skulle opfange så mange som muligt med målte funktionsnedsættelser. Svarede en tilstrækkeligt stor andel af respondenterne i de tidligere undersøgelser bekræftende på blot ét spørgsmål i dimensionen, er dette spørgsmål medtaget i denne undersøgelse. Hvis ikke, er der medtaget de to spørgsmål, hvor flest personer svarede bekræftende. I de tidligere undersøgelser har der ikke været inkluderet spørgsmål om nedsat funktionsevne for ryg-dimensionen. For at belyse dette område er der medtaget to spørgsmål fra en skala,⁸ som måler nedsat funktionsevne som følge af ryg-gener. Desuden har vi inkluderet et spørgsmål, som belyser personernes evne til at læse. I alt har vi således 14 spørgsmål⁹ til rådighed til at måle ni dimensioner af nedsat funktionsevne:

- Ben
- Arme
- Hænder og fødder
- Syn
- Hørelse
- Adfærd
- Intellekt
- Ryg
- Ordblindhed

7. Nogle spørgsmål er blevet omformuleret for at øge deres klarhed.

8. *Hannover* Activities of Daily Living questionnaire (ADL).

9. Se spørgsmålene i bilagstabel B3.7.

DATA

Dataindsamlingen til denne rapport er foretaget af Danmarks Statistik i forbindelse med deres Arbejdskraftundersøgelse (AKU), som er foretaget i første kvartal af 2010. Rapporten følger hermed op på de to tidligere handicapundersøgelser, Larsen & Høgelund (2009) og Miiller et al. (2006). I alt har vi derfor i denne undersøgelse et datagrundlag bestående af fire spørgeskemaundersøgelser fra henholdsvis andet kvartal 2002, fjerde kvartal 2005, første kvartal 2008 samt den seneste undersøgelse fra første kvartal 2010.

Arbejdskraftundersøgelsen gennemføres som en roterende panelundersøgelse blandt den voksne befolkning i Danmark i alderen 15-74 år, hvor hver interviewperson deltager i alt fire gange i løbet af en periode på halvandet år. Spørgsmålene om handicap er tilkøbt Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelse og er udelukkende blevet gennemført i de fire ovennævnte kvartaler for personer mellem 15 og 66 år. I både 2. kvartal 2002 og 4. kvartal 2005 udtrak Danmarks Statistik stikprøver med ca. 15.600 personer, hvoraf der blev opnået interview med 10.892 personer i 2002 og 9.690 personer i 2005. I år 2007 blev antallet af respondenter i Arbejdskraftundersøgelsens stikprøve mere end fordoblet, hvilket betyder, at der i 1. kvartal 2008 blev udtrukket ca. 27.400 personer, hvoraf 17.805 deltog. I 2010 omfattede stikprøven ca. 27.600 personer, hvoraf 19.199 deltog.

Ud over at den statistiske usikkerhed er blevet mindre som følge af det større antal interviewpersoner, er der også i forbindelse med udvidelsen foretaget en forbedring af opvægtningen af data til befolkningen. For at korrigere for bortfaldet (dvs. de personer, det ikke er muligt at opnå kontakt med) tager man højde for afvigelser mellem sammensætningen af deltagere i undersøgelsen og befolkningen som helhed. Hvor der tidligere blev taget højde for køn, alder, registeret ledighed, indkomst, socioøkonomisk status og uddannelse, korrigeres der nu også for indvandrerstatus og region samt personer, som er flyttet og dermed har haft mulighed for at vælge forskerbeskyttelse.

For at sikre, at der er et tilstrækkeligt datagrundlag af arbejdsløse personer, overrepræsenteres denne gruppe i undersøgelsen, hvilket der efterfølgende korrigeres for ved vægtning. Tidligere blev dette foretaget på baggrund af en opdeling i to grupper i alderen 15-66 år, nemlig personer berørt af ledighed to kvartaler tidligere og personer, som ikke var

berørt af ledighed to kvartaler tidligere. Denne forstratificering blev ikke ændret ved udvidelsen af stikprøven i 2007, men derimod først fra og med 2. kvartal 2009. Grupperne af henholdsvis personer berørt af ledighed og personer ikke berørt af ledighed i alderen 15-66 år er opdelt i fem grupper, hvorfra der uafhængigt udtrækkes stikprøver.¹⁰

Selve dataindsamlingen er også ændret. Først i forbindelse med udvidelsen af stikprøvestørrelsen i 2007, dernæst i forbindelse med ændringen af forstratificeringen i 2009. I 2007 blev rotationsstrukturen ændret, så den enkelte interviewperson nu bliver interviewet i alt fire gange mod tidligere kun tre. Før 2007 blev der foretaget telefoninterview suppleret med postspørgeskemaer til den gruppe, man ikke kunne opnå kontakt til per telefon. Efter 2007 benyttede man besøgsinterview i stedet for postspørgeskema. Dette blev igen ændret i 2009, hvor man gik væk fra besøgsinterview og nu udelukkende kontakter interviewpersonerne per. telefon.

Samlet set har ændringer i både 2007 og 2009 forbedret vores datagrundlag og estimater af populationstotaler som fx beskæftigelsesandelen. Dog skal man være opmærksom på, at sådanne databrud kan påvirke sammenligningerne mellem årene. I vores tilfælde er der et sådant databrud mellem spørgeskemaundersøgelsen fra 2005 og den fra 2008 samt mellem dem fra henholdsvis 2008 og 2010.

Til spørgeskemaundersøgelserne har vi tilkoblet yderligere variable fra Danmarks Statistiks registre om bl.a. uddannelse, civilstand, bopælsregion og lignende. Disse registeroplysninger benyttes desuden i kapitel 4 til at analysere beskæftigelsessituationen for deltagerne fra 2002-undersøgelsen frem til 2009.¹¹

10. Stratificeringen af stikprøven har betydning for den usikkerhed, der er forbundet med rapportens estimater, fx af beskæftigelsesandelene. I rapportens tabeller og analyser er der korrigeret for denne usikkerhed.

11. Vi benytter flg. registre: Register for Befolkningens Uddannelse og Erhverv (BUE), Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), Den Integrerede Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA), Det Centrale Personregister (CPR), Indkomststatistikregisteret og Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register.

FAKTORER, DER PÅVIRKER BESKÆFTIGELSEN FOR PERSONER MED HANDICAP

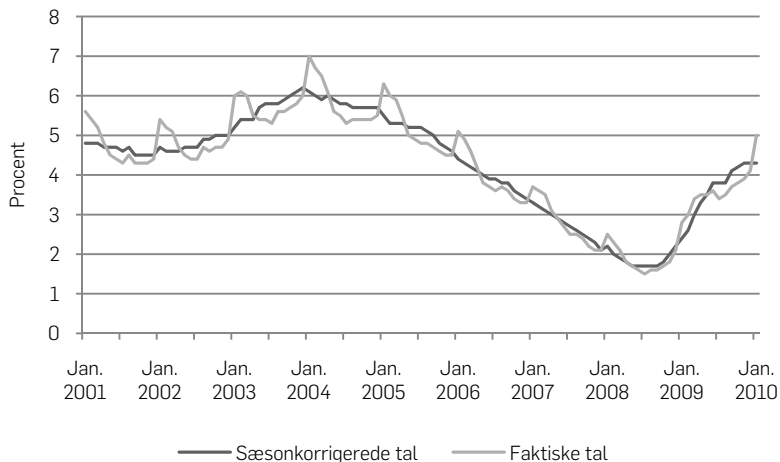
Det centrale emne i denne rapport er beskæftigelsessituationen for personer med handicap. Derfor gennemgår vi nedenfor de væsentligste socioøkonomiske faktorer, som kan påvirke beskæftigelsen. Denne gennemgang er baseret på tidligere rapporter om handicap og beskæftigelse (Larsen & Høgelund, 2009; Müller et al., 2006).

EFTERSPØRGSLEN EFTER ARBEJDSKRAFT

Efterspørgslen efter arbejdskraft er den væsentligste kilde til udviklingen i den samlede beskæftigelse. Denne er meget afhængig af den økonomiske udvikling – i perioder med højkonjunktur vil der være stor efterspørgsel efter virksomhedernes produkter eller serviceydelser, hvilket betyder, at de vil efterspørge mere arbejdskraft. Omvendt vil ledigheden stige i en periode med lavkonjunktur, hvor virksomhederne må afskedige medarbejdere. Hvorvidt konjunkturer og sæsonudsving generelt påvirker personer med handicap mere eller mindre end personer uden handicap, er ikke teoretisk beskrevet i litteraturen, men det er sandsynligt, at virksomhederne i perioder med vækst vil opleve et større økonomisk råderum til at yde en indsats over for udsatte grupper i samfundet som fx personer med handicap. Desuden kan der opstå situationer med så lav ledighed, at der ikke er et tilstrækkeligt stort udbud af kompetente personer uden handicap, og arbejdsgiverne derfor efterspørger flere personer med handicap. Efterspørgslen efter arbejdskraft i form af personer med handicap vil også afhænge af holdningen blandt arbejdsgiverne, dvs. om de anser personer med handicap som en be- eller aflastning af de øvrige ansatte, og hvor højt på dagsordenen de sætter det sociale engagement, se fx Thuesen et al. (2010).

FIGUR 2.1

Den samlede ledighed. Procent af arbejdsstyrken.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

I den analyserede periode, 2002 til 2010, har der været store udsving i ledigheden primært som følge af konjunkturerne, hvilket fremgår af Figur 2.1. Figuren viser udviklingen i den sæsonkorrigerede og den faktiske ledighed fra 2001-2010. En stigning i den samlede ledighed betyder – alt andet lige – at det er sværere at komme i arbejde. Da det under alle omstændigheder tager et stykke tid at finde et arbejde, vil den enkeltes beskæftigelsesstatus på et givent tidspunkt afhænge af ledigheden i tiden op til opgørelsestidspunktet. Alt andet lige er der altså større sandsynlighed for at være i beskæftigelse i januar 2010 end i januar 2005, men en lavere sandsynlighed i januar 2010 end i oktober 2008.

BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN

Der er store socioøkonomiske forskelle mellem personer i beskæftigelse og personer uden for beskæftigelse. Det er et faktum, at fx ældre, personer med kortvarig uddannelse og personer med anden etnisk baggrund ikke nær så ofte er i beskæftigelse som andre. Hvis det gennemsnitlige uddannelsesniveau for personer med handicap fx falder over en periode, hvor uddannelsesniveauet for personer uden handicap er uændret, vil beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap således falde i forhold til personer uden handicap. Dette betyder imidlertid ikke, at det

er blevet sværere at komme i beskæftigelse for den enkelte person med handicap. Der er alene tale om, at den samlede gruppe af personer med handicap nu indeholder flere personer med karakteristika, der kendetegner personer, som ikke så hyppigt er i beskæftigelse. Med det meget subjektive handicapbegreb, vi benytter i undersøgelsen, er det ligeledes helt naturligt, at den samlede beskæftigelse blandt personer med handicap falder, hvis fx andelen med større handicap stiger, idet denne gruppe har færre muligheder for at udføre erhvervsarbejde end personer med mindre handicap. Derfor er det vigtigt at holde sig ændringer i befolknings sammensætningen i gruppen af personer henholdsvis med og uden handicap for øje, når man sammenligner beskæftigelsesandelen i de forskellige undersøgelsesår.

LOVGIVNING

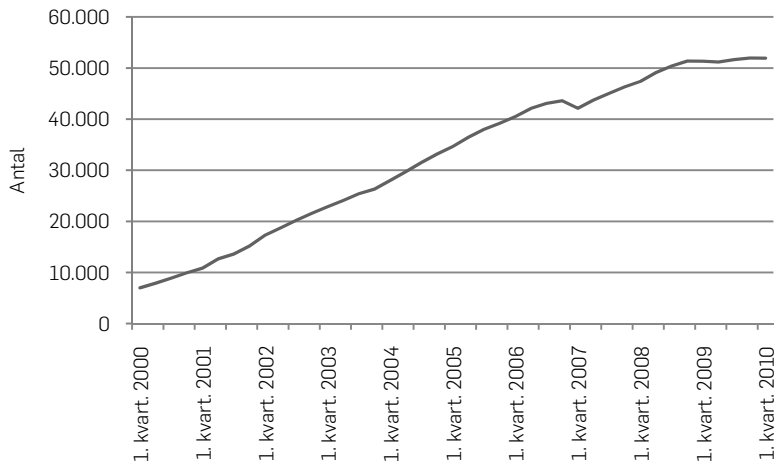
Da lønnen pga. overenskomster og lovgivning ikke er fuldt fleksibel nedadtil, pga. at der er aftalt en mindsteløn, vil der være personer i samfundet, hvis arbejdskraft ikke efterspørges af arbejdsgiverne. Disse personer kan have incitamenter og lyst til at arbejde, men deres produktivitet er for lav til, at det vil være lønsomt for arbejdsgiverne at ansætte dem. Øges incitamenterne til at påtage sig et arbejde for disse personer, vil det selvsagt ikke have nogen effekt på den samlede beskæftigelse. Det kan således være hensigtsmæssigt i stedet at give arbejdsgiverne incitamenter til at ansætte disse grupper af arbejdssøgende eller fastholde personer, der har problemer med at leve op til produktivitetskravene. Arbejdsgivere kan eksempelvis tilbydes et løntilskud mod at ansætte eller fastholde personer, der ikke ville være lønsomme i et ordinært ansættelsesforhold.

Fleksjobordningen er den mest benyttede løntilskudsordning i Danmark, og vi kan se i Figur 2.2, at der er stor tilgang til ordningen. Med denne ordning får arbejdsgivere mulighed for at få tilskud til lønnen til personer, der har en varig nedsættelse af deres funktionsevne, mod til gengæld at tage hensyn til deres nedsatte funktionsevne i arbejdstilrettelæggelsen. Tilskuddet kan maksimalt være to tredjedele af den mindste overenskomstmæssige timeløn (dvs. løn uden anciennitet) eller af den løn, der sædvanligvis gælder for tilsvarende arbejde. Ordningen er tænkt som et alternativ til førtidspension, således at personer, der fortsat har en del af deres arbejdssevne intakt, ikke tilkendes førtidspension.

Andre ordninger, der giver personer med handicap økonomisk støtte til arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning eller mulighed for at få en personlig assistent, kan bidrage til at mindske betydningen af personernes nedsatte funktionsevne, og ordningerne kan således være med til at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap. Mange personer med handicap eller helbredsproblemer kan med denne hjælp leve op til produktivitetskravene og behøver ikke blive ansat på særlige vilkår som fleksjob.

FIGUR 2.2

Antal fuldtidspersoner i fleksjob.

Anm.: Faldet i antallet af fleksjobmodtagere mellem 2006K4 og 2007K1 skyldes et databrud forårsaget af en ændring i opgørelsesmetoden.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Diskrimination af personer med handicap er også en potentiel barriere for, at personer med handicap kommer i beskæftigelse. Af samme grund er der lovgivet for at fremme ligebehandling af personer med handicap på arbejdsmarkedet. Ordningen med fortrinsadgang for personer med handicap i den offentlige sektor giver således personer med handicap ret til en jobsamtale, hvis de er kvalificerede til jobbet.

HELBRED OG HANDICAP

Dette kapitel belyser udviklingen i andelen og antallet af personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Vi undersøger, om der i 2010 er flere eller færre end tidligere, som vurderer, at de har et handicap, og om der er flere eller færre, som vurderer, at de har et henholdsvis større eller mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem. En persons vurdering af, om han eller hun har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er ét mål, som vi kan bruge til at måle andelen med handicap i befolkningen. Et andet mål for handicap er funktionsevne, som tager udgangspunkt i, om folk kan udføre forskellige dagligdag funktioner som fx at gå og se. I 2010-undersøgelsen har vi tilføjet en række spørgsmål om funktionsevne, og i kapitlet ser vi også nærmere på, hvor mange personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem, som har forskellige former for nedsat funktionsevne.

PERSONER MED HANDICAP

15,9 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år, eller ca. 560.000 personer, vurderer i 2010, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, jf. Tabel 3.1. Set i forhold til de tidligere undersøgelser er der tale om et bemærkelsesværdigt fald i andelen af personer med handicap. Mens handicapandelen er knap 20 pct. i både 2002 og 2005 og knap 19

pct. i 2008, er der sket et fald på 2,7 procentpoint fra 2008 til 2010. Dette svarer til ca. 95.000 personer.¹²

En mulig forklaring på faldet i handicapandelen kan være forskydninger i befolkningssammensætningen. Fx kan det være, at der i 2010 er flere yngre personer, end der var i 2002, 2005 og 2008, og da yngre personer i mindre grad end ældre har et handicap (Larsen et al., 2008), vil andelen med handicap dermed være mindre i 2010 end i de øvrige år.¹³ Vi har derfor foretaget en logistisk regression med handicapstatus som afhængig variabel, hvor vi har inkluderet kontrolvariable som alder, civilstand og lign., jf. bilagstabel B3.2. Analysen viser, at faldet i andelen af personer med handicap fra 2008 til 2010 fortsat er signifikant, når der kontrolleres for ændringer i befolkningssammensætningen på køn, alder, uddannelse, region, civilstand og statsborgerskab.

Larsen & Høgelund (2009), som undersøgte udviklingen i handicapandelen mellem 2002 og 2008, peger på, at andelen af personer med handicap kan være påvirket af konjunkturerne og personernes beskæftigelsesstatus. En person med en lidelse, som er i arbejde, vil muligvis ikke opleve lidelsen som et handicap eller helbredsproblem, da lidelsen ikke påvirker vedkommende beskæftigelsesmæssigt. Dette ville stemme godt overens med den relationelle definition af handicapbegrebet, vi omtaler i kapitel 2. Larsen og Høgelund (2009) nævner, at nogle personer med et mindre handicap, som ikke var beskæftiget i 2005, kan være kommet i beskæftigelse i 2008 og derfor nu opfatter deres lidelse som en bagatel. Udviklingen i andelen med handicap mellem 2008 og 2010 understøtter dog ikke denne forklaring. Hvis konjunkturerne har afgørende indflydelse på udviklingen i antallet af personer med selv vurderet handicap, skulle andelen med handicap vokse fra 2008 til 2010, hvor konjunkturerne forværredes.

12. I Tabel 3.1 og i rapportens øvrige tabeller, som viser udviklingen over tid, angiver en asterisk (*), om der er signifikant forskel mellem tallet for 2008 og tallene for de øvrige år. Én * angiver, at forskellen er signifikant på et 5 pct.-niveau, mens ** og *** angiver signifikante forskelle med niveauer på hhv. 1 pct. og 0,1 pct. I Tabel 3.1 angiver * ud for 2002, at der er signifikant forskel mellem 2002 og 2008 på et 5 pct.-niveau. Det betyder groft sagt, at der er mindre end 5 pct. risiko for at begå en fejl ved at konkludere, at der er forskel på andelen med handicap i 2002 og 2008.

13. I bilagstabel B3.1 ses fordelingerne af køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse for personer hhv. med og uden handicap. I øvrigt henvises til analysen af karakteristika i Larsen et al. (2008).

Dette resultat understøttes af regressionen i bilagstabel B3.3, hvor vi også har inkluderet den regionale ledighedsgrad¹⁴ som forklarende variabel. Denne variabel udtrykker konjunkturforholdene i den enkelte region på det givne tidspunkt og er dermed en uafhængig proxy for den enkelte respondents beskæftigelsessituation. Ud fra forestillingen om, at beskæftigede vil vurdere deres helbredssituation anderledes end ledige og personer uden for arbejdsstyrken, er hypotesen, at handicapandelen vil være mindre i regioner med lav ledighed.

Ved at inkludere ledighedsvariablen kan vi dog kun forklare faldet i handicapandelen mellem 2005 og 2008. Vi kan ikke forklare udviklingen mellem 2008 og 2010, hvor handicapandelen er faldet trods den stigende ledighed.

TABEL 3.1

Andel af befolkningen i alderen 16-64 år med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Procent.

	2002*	2005*	2008	2010***
Andel med handicap	19,9	19,8	18,6	15,9
Opvægtet antal pers.	3.485.647	3.508.131	3.545.470	3.534.229
Uvægtet antal pers.	10.470	9.240	17.805	17.462

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test.
* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Det er især andelen af personer med et mindre handicap, der er faldet fra 2008 til 2010, mens andelen med et større handicap kun er faldet i mindre grad. Andelen af befolkningen, som vurderer at de har et mindre handicap, er således faldet fra 8,5 pct. i 2008 til 6,4 pct. i 2010, jf. Tabel 3.2. Andelen, der rapporterer om et større handicap, er herimod blot faldet fra 10,0 pct. i 2008 til 9,5 pct. i 2010. Blandt personer med handicap er andelen, som rapporterer et mindre handicap, dermed faldet fra 46,0 pct. i 2008 til 40,1 pct. i 2010, jf. Tabel 3.3. Udviklingen i andelen af personer med mindre og større handicap understøttes af en regressionsanalyse, jf. bilagstabel B3.4. Analysen viser således, at der er sket et signifikant fald i andelen af personer med et mindre handicap, når der tages

14. I analyserne bruger vi den gennemsnitlige regionale ledighed (opdelt i 11 landsdele) i kvartalet før det kvartal, hvor undersøgelsens dataindsamlinger er foretaget. Det vil fx sige, at der for 2. kvartal 2002 benyttes oplysninger om ledigheden i 1. kvartal 2002.

højde for ændringer i befolkningssammensætningen, mens andelen, der har et større handicap, er uændret.¹⁵ Faldet i andelen af personer med handicap fra 2008 til 2010 skyldes altså, at der generelt er færre, der angiver at have et mindre handicap. Kontrolleres der i denne regression for den regionale ledighed jf. bilagstabel B3.5, ændrer det ikke på ovenstående resultater.

Om faldet i andelen af personer med mindre handicap skyldes, at der reelt er blevet færre med et mindre handicap, eller der blot er tale om en generel ændring i interviewpersonernes helbredsopfattelse, kan vi ikke sige med sikkerhed. Vi kan dog konkludere, at der er tale om en meget markant udvikling, og at folks opfattelse af eget helbred tilsyneladende ikke afhænger af beskæftigelsessituationen.

TABEL 3.2

Andel af befolkningen i alderen 16-64 år med et mindre eller et større handicap. Procent.

	2005***	2008	2010***
Andel med et mindre handicap	10,5	8,5	6,4
Andel med et større handicap	9,3	10,0	9,5
Andel uden handicap	80,2	81,5	84,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	3.503.555	3.545.470	3.534.229
Uvægtet antal pers.	9.228	17.805	17.462

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

15. Analysen er foretaget ved hjælp af en multinomial logistisk regression, hvor hhv. større og mindre handicap er kategorier af den afhængige variabel, og intet handicap er referencekategorien. Baggrundsvariablene er de samme som i regressionen ovenfor.

TABEL 3.3

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter handicappets størrelse. Procent.

	2005***	2008	2010***
Personer med et mindre handicap	52,8	46,0	40,1
Personer med et større handicap	47,2	54,0	59,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	690.802	658.969	560.187
Uvægtet antal pers.	1.779	3.127	2.764

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

DOMINERENDE HANDICAP

Tabel 3.4 viser interviewpersonernes dominerende handicap eller længelevende helbredsproblem ifølge deres egen vurdering, fordelt på 16 dimensioner.

Det hyppigste handicap relaterer sig igennem alle årene til problemer med ryg og nakke. Hele 26,0 pct. af alle personer med handicap i 2010 beskriver således disse problemer som deres dominerende handicap eller længelevende helbredsproblem. Problemer med arme, hænder, ben og fødder udgør sammenlagt 18,7 pct. Dermed er mobilitetshandicap klart den største kategori af dominerende handicap. Kategorien med psykisk sygdom eller sindslidelse (herunder depression) er bemærkelsesværdig, idet hele 14,5 pct. i 2010 angiver dette som dominerende handicap, mens den tilsvarende andel kun var 5,9 pct. i 2002 og 10,0 pct. i 2008. Denne udvikling genkendes som en generel samfundstendens. Bl.a. er andelen af langtidssygemeldte med psykisk sygdom eller psykiske problemer vokset fra 2002 til 2006 (Høgelund et al., 2008), og psykiske lidelser er en stigende årsag til tilkendelse af førtidspension (Ankestyrelsen, 2010).

TABEL 3.4

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter 16 handicapdimensioner. Procent.

	2002***	2005***	2008	2010***
1. Problemer med arme eller hænder (inkl. gigt-problemer)	6,5	7,0	7,1	8,0
2. Problemer med ben eller fødder (inkl. gigtproblemer)	9,7	9,4	10,3	10,7
3. Problemer med ryg eller nakke (inkl. gigtproblemer)	27,5	24,5	26,0	27,6
4. Blind eller synsnedsettelse også ved brug af kontaktlinser eller briller	1,9	1,0	1,8	1,2
5. Døv eller nedsat hørelse (også ved brug af høreapparat)	1,8	1,8	1,8	1,3
6. Talebesvær	0,4	0,0	0,1	0,1
7. Hudlidelse, allergi	4,7	4,1	2,7	1,6
8. Åndedrætsbesvær (herunder astma og bronkitis)	6,5	6,6	4,8	3,7
9. Problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb	9,2	7,2	7,8	6,5
10. Problemer med mave, lever, nyrer, fordøjelse	4,8	3,1	3,2	2,3
11. Sukkersyge, diabetes	4,1	4,3	4,2	3,8
12. Epilepsi, anfald	1,5	1,3	1,2	1,0
13. Psykisk sygdom eller sindslidelse (herunder depression)	5,9	7,9	10,0	14,5
14. Udviklingshæmmede og hjerneskadede	1,9	1,4	2,1	2,3
15. Andre fremadskridende sygdomme (herunder fx kræft, sklerose, hiv og Parkinsons sygdom)	2,5	3,0	4,3	5,9
16. Andre længerevarende helbredsproblemer	11,3	17,4	12,8	9,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	693.021	688.630	658.969	560.187
Uvægtet antal pers.	1.989	1.777	3.127	2.764

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 3.5 er de dominerende handicap angivet i summarisk form, og vi kan heraf se, at andelen af personer med mobilitetshandicap og psykiske lidelser er steget, mens andelen af personer med sygdomme er faldet.

TABEL 3.5

Personer med handicap i alderen 16-64 år, fordelt efter fire handicapdimensioner. Procent.

	2002***	2005**	2008	2010***
Mobilitet (1-3)	44,5	41,4	44,3	47,3
Sanser og kommunikation (4-6)	4,1	2,9	3,7	2,6
Psykiske lidelser (13)	6,0	8,0	10,2	14,8
Sygdomme (7-12) og (15-16)	45,4	47,7	41,9	35,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	679.557	679.069	645.168	547.423
Uvægtet antal pers.	1.965	1.760	3.074	2.703

Anm.: Tabellen omfatter ikke personer med hjerneskade og udviklingshæmmede (14). Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Vi så i forrige afsnit, at faldet i andelen af personer med handicap tilsyneladende ikke alene kan forklares af ændringer i befolkningssammensætningen og konjunkturterne. Som nævnt kan forklaringen være, at der reelt er færre personer med mindre handicap eller helbredsproblemer, eller at personerne i 2010 har en forandret helbredsopfattelse. For nærmere at belyse disse to mulige forklaringer ser vi i Tabel 3.6 på de fire grupperede handicapdimensioner opdelt efter, om respondenterne har vurderet sit handicap til at være stort eller småt.

Sygdomme nævnes i højere grad som dominerende helbredsproblem eller handicap blandt personer med mindre handicap. Blandt disse personer, som har rapporteret et mindre handicap eller helbredsproblem, udgør sygdomme således 40,1 pct. af de dominerende dimensioner, mens sygdomme blandt personer med et større handicap blot udgør 32,0 pct.

Det er ikke usandsynligt, at der er en sammenhæng mellem faldet i antallet af personer med et mindre handicap eller helbredsproblem i Tabel 3.3 og faldet i antallet af personer med sygdomme, som dominerende handicapdimension i Tabel 3.5. Hvis vi antager, at andelen af personer med sygdomme i hele befolkningen er faldet, afspejles dette hermed i det observerede fald i andelen af personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Denne udvikling kan umiddelbart skyldes en forbedring af befolkningens generelle helbreds-situation, hvilket underbygges af, at befolkningens middellevetid er øget. I bilagstabel B3.6 ser vi fx, at en fyrrårig mands forventede resterende levetid er vokset med 0,7 år fra 37,2 til 37,9 år mellem 2004/2005 og 2008/2009,

mens en jævnaldrende kvindes resterende levetid er steget med ca. 0,5 år fra 41,2 til 41,6 år. Den forbedrede helbreds-situation kan muligvis ikke forklare hele faldet i andelen af personer med et handicap eller længevarende helbredsproblem. Der kan også være sket en forandring af befolkningens generelle helbredsopfattelse således, at personerne nu i mindre grad end tidligere vurderer, at deres lidelse har karakter af et handicap eller længevarende helbredsproblem. Det vil fx kunne være tilfældet, hvis mulighederne for at kompensere for helbredsproblemer via hjælpemidler er blevet bedre. Ligeledes kan der være tale om, at den medicinske behandling af nogle sygdomme er forbedret således, at folk ikke oplever at være så påvirkede af deres sygdom.

TABEL 3.6

Personer med handicap i alderen 16-64 år, fordelt efter fire handicapdimensioner. Opdelt efter handicappets størrelse. Procent.

	Mindre handicap***	Større handicap
Mobilitet (1-3)	47,0	47,5
Sanser og kommunikation (4-6)	3,8	1,8
Psykiske lidelser (13)	9,1	18,7
Sygdomme (7-12) og (15-16)	40,1	32,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	222.963	324.460
Uvægtet antal pers.	1.142	1.561

Anm.: Tabellen omfatter ikke personer med hjerneskade og udviklingshæmmede. Forskellen mellem kategorierne er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

NEDSAT FUNKTIONSEVNE

Som nævnt i kapitel 2 er der ifølge litteraturen forskel på definitionen af handicap, funktionsnedsættelse og funktionsevne. Hvor en funktionsevne er målbar, er 'handicap' i stedet et relationelt begreb bestemt ud fra samspillet mellem funktionsevnen og dennes betydning for, om personen kan foretage arbejdsrelaterede aktiviteter. Ud fra definitionen kan det udledes, at betingelsen for at have et handicap er, at personen har en funktionsnedsættelse, som kan måles ved hjælp af en undersøgelse af funktionsevnen. Vi forsøger derfor i denne undersøgelse at afdække, hvor mange nedsatte funktionsevner personer med handicap har.

I alt har vi, som nævnt i kapitel 2, i alt 14 spørgsmål¹⁶ til rådighed til at måle ni dimensioner af nedsat funktionsevne: ben, arme, hænder og fødder, syn, hørelse, adfærd, intellekt, ryg og ordblindhed.

I det følgende vil vi undersøge, om de respondenter, som har svaret bekræftende på, at de har et handicap eller længevarende helbredsproblem, også har en nedsat funktionsevne inden for én eller flere af de ni dimensioner.

ANTAL DIMENSIONER AF NEDSAT FUNKTIONSEVNE

For at belyse forholdet mellem på den ene side større og mindre handicap og på den anden side nedsat funktionsevne viser vi i Tabel 3.7 antallet af rapporterede dimensioner af nedsat funktionsevne opdelt på respondentens vurdering af størrelsen af sit handicap eller helbredsproblem.

TABEL 3.7

Antal rapporterede dimensioner af nedsat funktionsevne, opdelt efter mindre og større selv vurderet handicap. 2010. Procent.

Antal dimensioner	Mindre handicap***	Større handicap	Alle personer med handicap
0	28,7	8,4	16,6
1	33,9	17,9	24,3
2	21,6	24,9	23,6
3	8,1	18,9	14,6
4	4,4	14,4	10,4
5	1,9	7,1	5,0
6	1,0	4,7	3,2
7	0,3	2,0	1,3
8	0,1	1,2	0,7
9	0,0	0,5	0,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	1,4	2,7	2,2
Opvægtet antal pers.	224.897	335.290	560.187
Uvægtet antal pers.	1.155	1.609	2.764

Anm.: Forskellen mellem kategorierne "mindre" og "større" handicap er testet med en χ^2 -test.
* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

16. Se spørgsmålene i bilagstabel B3.7.

Som forventet ser vi, at personer med store handicap har flere dimensioner af nedsat funktionsevne end personer med mindre handicap. Personer med store handicap har således i gennemsnit 2,7 dimensioner af nedsat funktionsevne, mens personer med mindre handicap kun har 1,4. Blandt personer med et større handicap er det hyppigste at have to dimensioner af nedsat funktionsevne, mens personer med mindre handicap hyppigt blot har én dimension af nedsat funktionsevne. Generelt set er det forholdsvist sjældent at have mere end fem forskellige dimensioner af nedsat funktionsevne.

OPSUMMERING

- Andelen af personer med handicap er faldet fra ca. 18,6 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år i 2008 til 15,9 pct. i 2010. Ca. 560.000 personer har et handicap eller længerevarende helbredsproblem i 2010.
- Udviklingen i andelen med handicap skyldes et fald i andelen af personer med et mindre handicap. Andelen af personer med et mindre handicap er faldet fra 8,5 pct. i 2008 til 6,4 pct. i 2010. Andelen af personer med et større handicap er stort set den samme i 2008 og 2010. Hverken ændringer i befolkningssammensætningen eller ledigheden kan forklare faldet i andelen af personer med handicap.
- Andelen af personer med psykiske lidelser som dominerende handicap er steget. I 2008 var andelen 10,0 pct. blandt personer med handicap, mens den i 2010 er 14,8 pct. Samtidig udgøres gruppen af personer med handicap nu i mindre grad af personer med sygdomme.
- Ud af gruppen af personer med handicap i befolkningen har 83,4 pct. nedsat funktionsevne vedr. én eller flere af de ni mulige dimensioner. I gennemsnit har personerne med handicap 2,2 målte funktionsnedsættelser.

BESKÆFTIGELSE

I dette kapitel vil vi fokusere på sandsynligheden for at være beskæftiget for personer med handicap i forhold til den tilsvarende sandsynlighed for personer uden handicap. For at belyse dette ser vi på udviklingen i beskæftigelsesandelen mellem 2002 og 2010 for personer med handicap og sammenligner med personer uden handicap.

Vi har i kapitel 3 set, at der er stor forskel på de personer, som angiver, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Vi undersøger derfor udviklingen både for personer med mindre henholdsvis større handicap og for personer med forskellige antal dimensioner af nedsat funktionsevne. Vi foretager to separate analyser. Den ene baserer vi på undersøgelsens spørgeskema-data, hvor vi sammenligner beskæftigelsesandelene i 2002, 2005, 2008 og 2010. I den anden analyse fokuserer vi udelukkende på respondenter fra 2002-undersøgelsen og belyser udviklingen i beskæftigelsesandelen for denne gruppe. Ved at benytte oplysninger fra Arbejdsmarkedsstyrelsens og Danmarks Statistiks registre kan vi følge beskæftigelsen for personerne fra 2002-undersøgelsen frem til og med 2009.

DEN SAMLEDE BESKÆFTIGELSE

Den første analyse af beskæftigelsesudviklingen foretages på grundlag af spørgeskemaundersøgelserne i henholdsvis 2002, 2005, 2008 og 2010. Vi sammenligner beskæftigelsesandelen¹⁷ i de fire år for personer i alderen 16-64 år, som har et længevarende helbredsproblem eller handicap, med personer, som ikke har.

De fire undersøgelser er ikke gennemført i det samme kvartal,¹⁸ og sæsonudsving vil derfor have betydning for den rapporterede beskæftigelsesandel. Ved at foretage samme justering som i Larsen & Høgelund (2009) og udelade personer ansat i et midlertidigt arbejde¹⁹ fra gruppen af beskæftigede kan vi korrigere beskæftigelsesandelene for disse sæsonudsving. Den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel for personer med handicap i Tabel 4.1 viser en stigning fra 2002 til 2005 og siden et fald både i 2008 og 2010. Dog er kun ændringen mellem 2008 og 2010 statistisk signifikant.

TABEL 4.1

Andel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret. Procent.

	2002	2005	2008	2010***
Andel beskæftigede	51,0	53,7	51,2	46,6
Opvægtet antal pers.	691.825	693.048	655.844	559.735
Uvægtet antal pers.	1.985	1.785	3.111	2.760

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Beskæftigelsesandelen for personer uden handicap har ikke ændret sig signifikant mellem 2002 og 2008, mens der fra 2008 til 2010 er sket et signifikant fald med hele 4,6 procentpoint fra 81,9 pct. til 77,3 pct. Til

17. Vi følger tilnærmelsesvist Danmarks Statistiks definition af en beskæftiget person i arbejdskraftundersøgelsen. Beskæftigede er personer, der har arbejdet mindst én betalt time i en referenceuge, eller som er selvstændige eller medarbejdende ægtefæller. Til forskel fra Danmarks Statistik definerer vi personer med tilsagn om at kunne påbegynde et arbejde inden for højst tre måneder efter referenceugen som beskæftigede.

18. Dataindsamlingen foregik i 2. kvartal i 2002, i 4. kvartal i 2005 og i 1. kvartal i 2008 og 2010.

19. Denne gruppe udgøres af personer, som er ansat i et midlertidigt arbejde af højst 6 måneders varighed, og som ikke er selvstændige eller under uddannelse.

sammenligning er den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel for hele befolkningen mellem 15 og 66 år 75,5 pct. i 2008 og 71,2 pct. i 2010.²⁰

Faldet i beskæftigelsen mellem 2008 og 2010 for både personer med og uden handicap må anses for at være forventeligt, når man tager ledighedsudviklingen illustreret i kapitel 2 i betragtning.

TABEL 4.2

Andel beskæftigede blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret. Procent.

	2002	2005	2008	2010***
Andel beskæftigede	81,2	80,7	81,9	77,3
Opvægtet antal pers.	2.779.208	2.803.490	2.871.849	2.966.129
Uvægtet antal pers.	8.435	7.421	14.597	14.659

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test.
* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Som beskrevet i den seneste evaluering i Larsen & Høgelund (2009) har beskæftigelsesandelen for personer med handicap, i forhold til personer uden handicap (den relative beskæftigelsesandel), udviklet sig negativt mellem 2005 og 2008. Dette ses af ovenstående tabeller, som viser, at beskæftigelsesandelen for personer med handicap er faldet fra 53,7 pct. til 51,2 pct., mens andelen for personer uden handicap er steget fra 80,7 pct. til 81,9 pct. Mellem 2008 og 2010 er beskæftigelsesandelen imidlertid faldet i begge grupper.

For at sammenligne beskæftigelsesandelen for de to grupper har vi i bilagstabel B4.1 foretaget en regressionsanalyse, hvori vi undersøger, om udviklingen mellem årene for personer med handicap afviger signifikant fra udviklingen for personer uden handicap.²¹ Resultaterne af denne analyse viser, at den relative beskæftigelsesandel hverken har udviklet sig

20. Disse oplysninger er fra Danmarks Statistiks arbejdskraftundersøgelse, i 1. kvartal 2008 og 2010 (<http://www.statistikbanken.dk/>).

21. Der er foretaget en logistisk regression med beskæftigelsesstatus som afhængig variabel. År og handicapstatus samt deres interaktioner er uafhængige variable. Ai & Norton (2003) argumenterer for, at interaktionsleddets koefficient i ikke-lineære modeller som logit og probit ikke kan fortolkes som interaktionseffekten. Puhani (2008) viser dog, hvilket bekræftes af Cornelissen & Sonderhof (2009), at problemet ikke opstår i det særlige tilfælde, hvor en logit- eller probitmodel benyttes til at estimere en 'difference-in-differences'-model (vores model har samme specifikation som en sådan model). Interaktions-koefficienten kan her, som i den lineære model, fortolkes som interaktionseffekten.

mere eller mindre fordelagtigt for personer med handicap gennem hele perioden fra 2002 til 2010. Der er sket en signifikant forværring mellem 2005 og 2008, hvilket dog opvejes af små forbedringer mellem 2002 og 2005 samt mellem 2008 og 2010.

BESKÆFTIGELSESANDELEN I FORSKELLIGE GRUPPER

Vi har ovenfor set, at andelen af beskæftigede blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem, som forventet, er meget lavere end andelen blandt personer uden handicap. Vi har også i kapitel 3 set, at gruppen af personer, som angiver, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er meget heterogen. Personerne kan fx have meget forskellige typer af handicap som mobilitetsproblemer eller psykiske lidelser. Der er også stor forskel på beskæftigelsesandelen for personer med handicap, som henholdsvis har eller ikke har nedsat funktionsevne.

STØRRELSEN AF HANDICAPPET

I Tabel 4.3 er udviklingen i beskæftigelsesandelen for personer med handicap opdelt efter størrelsen af handicapet. For personer med mindre handicap er beskæftigelsesandelen faldet signifikant mellem 2008 og 2010, mens beskæftigelsesandelen for personer med større handicap er konstant. For personer med mindre handicap er beskæftigelsesandelen faldet fra 74,4 pct. i 2008 til 69,2 pct. i 2010, mens beskæftigelsesandelen for personer med større handicap er ca. 31 pct. i både 2008 og 2010. I forhold til udviklingen i beskæftigelsen for personer uden handicap har personer med større handicap altså klaret sig væsentligt bedre. Ligeledes har personer med større handicap klaret sig bedre end personer uden handicap, som har oplevet et fald i beskæftigelsesandelen mellem 2008 og 2010, jf. Tabel 4.2 ovenfor (dette er diskuteret nærmere i perspektivering i kapitel 1).

TABEL 4.3

Andel beskæftigede personer med handicap. Opdelt efter handicappets størrelse. Procent.

	2005	2008	2010
<i>Personer med mindre handicap</i>			
Andel beskæftigede	71,2	74,4	69,2 *
Opvægtet antal pers.	364.349	300.723	224.612
Uvægtet antal pers.	996	1.537	1.152
<i>Personer med større handicap</i>			
Andel beskæftigede	34,2	31,6	31,5
Opvægtet antal pers.	324.123	355.122	335.123
Uvægtet antal pers.	777	1.574	1.608

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TYPEN AF HANDICAPPET

For yderligere at belyse beskæftigelsesandelen for personer med handicap har vi opdelt efter de fire summariske dimensioner af handicappetypen. I Tabel 4.4 ser vi, at beskæftigelsesandelen for de fire grupper er meget forskellig. Blandt personer med psykiske lidelser er blot 30,7 pct. i beskæftigelse, mens beskæftigelsesandelen blandt personer med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet er 68,2 pct. Beskæftigelsesandelen blandt personer med mobilitetsproblemer er 47,3 pct., hvilket ikke afviger væsentligt fra andelen blandt personer med sygdomme, som er 52,3 pct.

TABEL 4.4

Andel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation**	Psykiske lidelser***	Sygdomme
Andel beskæftigede	47,3	68,2	30,7	52,3
Opvægtet antal pers.	258.373	14.339	80.920	193.339
Uvægtet antal pers.	1.285	81	312	1.021

Anm.: $p = 0,000$. Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": $p = 0,000$. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": $p = 0,000$. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

NEDSAT FUNKTIONSEVNE

I Tabel 3.7 så vi, at 16,6 pct. af personerne med handicap ikke har en (målt) nedsættelse af funktionsevnen. Vi så også, at personer med handicap i gennemsnit har 2,2 dimensioner af nedsat funktionsevne.²² Vi har derfor interesse i at undersøge, om beskæftigelsesandelene er forskellige for personer med et forskelligt antal dimensioner af nedsat funktionsevne.

I Tabel 4.5 ser vi, at andelen af beskæftigede blandt personer med handicap uden en nedsættelse af funktionsevnen er hele 73,6 pct. Denne andel er næsten lige så høj som beskæftigelsen for personer uden handicap på 77,3 pct. Der er en tydelig tendens til, at des flere dimensioner af nedsat funktionsevne personerne har, jo lavere er sandsynligheden for, at de er beskæftigede. Blandt personer med 1-3 dimensioner af målte funktionsnedsættelser, er beskæftigelsesandelen 47,2 pct., mens samme andel blot er 23,5 pct. blandt personer med 4-9 forskellige dimensioner af nedsat funktionsevne.

TABEL 4.5

Andel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Opdelt efter antal rapporterede målte funktionsnedsættelser. Sæsonkorrigeret.

Procent.

	Ingen***	1-3 dimensioner	4-9 dimensioner***
Andel beskæftigede	73,6	47,2	23,5
Opvægtet antal pers.	92.807	349.799	117.129
Uvægtet antal pers.	490	1764	506

Anm.: Chi²-test: p = 0,000. Forskellen mellem "1-3 dimensioner" og de to andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

BETYDNINGEN AF BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN OG KONJUNKTURUDVIKLINGEN

Ovenfor har vi justeret beskæftigelsesandelen for sæsonudsving forårsaget af de forskellige dataindsamlingstidspunkter. Den beskæftigelsesudvikling, vi ser i Tabel 4.1 og Tabel 4.2, kan dog også være påvirket af, at der er forskelle i befolkningssammensætningen i de to grupper fra år

22. Der er spurgt til 9 dimensioner af funktionsnedsættelser: ben, arme, hænder og fingre, syn, hørelse, adfærd, intellekt, ryg og ordblindhed.

til år. Det betyder fx, at en del af faldet i beskæftigelsesandelen fra 2008 til 2010 kan skyldes, at gennemsnitsalderen er højere, eller at det gennemsnitlige uddannelsesniveau er lavere i 2010 end i 2008.²³ En anden faktor, som med stor sandsynlighed har påvirket beskæftigelsesandelen for både personer med og uden handicap, er konjunkturudviklingen.

For at undersøge, hvordan sandsynligheden for at være beskæftiget ville have udviklet sig, hvis befolkningssammensætningen og konjunkturerne ikke havde ændret sig, har vi foretaget en regression,²⁴ hvor vi undersøger, om sandsynligheden for at være beskæftiget blandt personer henholdsvis med og uden handicap ændrer sig mellem undersøgelsesårene, når vi holder de ovennævnte faktorer konstant. Som i kapitel 3 har vi inddraget den regionale ledighedsgrad som indikator for konjunkturudviklingen.²⁵

Vi har i bilagstabel B4.2 foretaget en forløbsanalyse og ser, at beskæftigelsessandsynligheden er faldet signifikant for personer med handicap mellem 2008 og 2010, når der kontrolleres for forskydninger i befolkningssammensætningen med hensyn til køn, alder, uddannelse, civilstand og statsborgerskab. Når den regionale ledighedsgrad også inkluderes som kontrolvariabel i bilagstabel B4.4, ændrer dette sig dog. Der er nu ikke længere forskel på beskæftigelsessandsynligheden mellem 2008 og 2010. Det betyder, at ændringer i ledigheden ser ud til at kunne forklare faldet i beskæftigelsesandelen mellem 2008 og 2010. Vi ser altså, at de forringede beskæftigelseschancer for personer med handicap kan forklares af den dårlige konjunkturudvikling mellem 2008 og 2010.

En tilsvarende analyse er foretaget i Larsen & Høgelund (2009) for undersøgelserne fra årene 2002, 2005 og 2008. Konklusionen i denne rapport var, at beskæftigelseschancerne for personer med handicap efter korrektion for befolkningssammensætning og regional ledighed blev forbedret mellem 2002 og 2005,²⁶ men forværret mellem 2005 og 2008.

23. Vi ved fra Larsen et al. (2008), at højere alder og lavere uddannelsesniveau påvirker beskæftigelsessandsynligheden negativt.

24. Vi har foretaget en logistisk regression og korrigeret standardfejlene for stratificering i udvælgelsen af respondenter.

25. Vi benytter den regionale ledighed i det kvartal, hvor undersøgelsens dataindsamlings er foretaget. I modsætning til tidligere kan vi i denne undersøgelse ikke opdele den regionale ledighedsgrad efter amter. I stedet benyttes 11 landsdele. Denne metodiske ændring forårsager små afvigelser i resultaterne i forhold til tidligere undersøgelser.

26. Denne forbedring ses ikke i resultaterne i denne undersøgelse på grund af den ændrede opgørelsesmetode for den regionale ledighedsgrad.

Med udvidelsen af datagrundlaget med et yderligere undersøgelsesår kan vi nu se, at beskæftigelsesandsynligheden i 2010 stadig er lavere end både i 2002 og 2005 efter korrektion for befolkningssammensætningen og den regionale ledighed.

Analysen for personer uden handicap viser et lignende resultat (bilagstabellerne B4.3 og B4.5). Sandsynligheden for at være beskæftiget falder også fra 2008 til 2010, når der kontrolleres for forskydninger i befolkningssammensætningen. Når vi kontrollerer for den regionale ledighed, forsvinder forskellen mellem 2008 og 2010, hvilket tyder på, at de forringede beskæftigelseschancer for personer uden handicap også kan forklares af den dårlige konjunkturudvikling mellem 2008 og 2010.

BESKÆFTIGELSESUDBIKLINGEN FOR DELTAGERE I HANDICAPUNDERSØGELSEN FRA 2002

I kapitel 3 så vi, at der er store forskelle i andelen af personer med mindre og større handicap i de fire undersøgelsesår. Blandt personer med et handicap eller længevarende helbredsproblem falder andelen af personer med et mindre handicap fra 58,8 pct. til 40,1 pct. mellem 2005 og 2010. Dette fald og andre forskelle i karakteristika blandt personerne med handicap mellem årene vil sandsynligvis kunne medvirke til at påvirke beskæftigelsesandelene i de fire undersøgelsesår.

DEN REGISTERBASEREDE BESKÆFTIGELSE

For at tage højde for ændringer i gruppen af personer med handicap koncentrerer vi os i dette afsnit om udviklingen i beskæftigelsen for personerne i spørgeskemaundersøgelsen fra 2002. En yderligere fordel ved denne fremgangsmåde er, at den ikke er påvirket af, om folk ændrer vurdering af deres helbred over tid. På den anden side må man regne med, at nogle personer med handicap får bedre helbred. Tilsvarende må vi regne med, at nogle personer uden handicap i 2002 senere får et handicap. Dette vil formentlig betyde, at målte forskelle i beskæftigelsesandelen for personer med og uden handicap reduceres over tid.

Vi kan ved hjælp af oplysninger fra Danmarks Statistiks registre følge beskæftigelsesudviklingen fra 2002 til 2009 for alle personer i undersøgelsen. I denne undersøgelse har vi indtil nu afgrænset aldersgruppen til personer mellem 16 og 64 år. De ældste fra denne gruppe vil i

2009 være mindst 70 år gamle og har dermed haft mulighed for at gå på efterløn og alderspension. Vi ønsker ikke, at aldersbetinget tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet skal påvirke vores analyse, og vi ser derfor i dette afsnit kun på personer, der var mellem 16 og 50 år i 2. kvartal 2002. Informationer om beskæftigelsen kommer fra IDA-databasen, som bygger på Den registerbaserede arbejdsmarkedsstatistik (RAS). Oplysningerne i dette register kommer fra det centrale oplysningsseddelregister og baserer sig på indberetninger til SKAT. Derfor er registret meget præcist, men tager desværre lang tid at opdatere, hvorfor vi kun har beskæftigelsesoplysninger indtil 2008. Beskæftigelsesvariablen baseres på personens primære socioøkonomiske status i referenceugen (sidste uge i november) det pågældende år.

Figur 4.1 viser udviklingen i beskæftigelsesandelen blandt personer med og uden et handicap i 2002-undersøgelsen. I figuren ser vi, at blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem er beskæftigelsesandelen konstant mellem 2002 og 2006, mens andelen herefter stiger mellem 2006 og 2007 og igen falder mellem 2007 og 2008. Samlet set afviger niveauet i 2002 ikke fra 2008. Blandt personer uden handicap ser vi derimod en signifikant stigning i beskæftigelsesandelen allerede fra 2004 til 2006. Andelen falder igen fra 2007 til 2008.

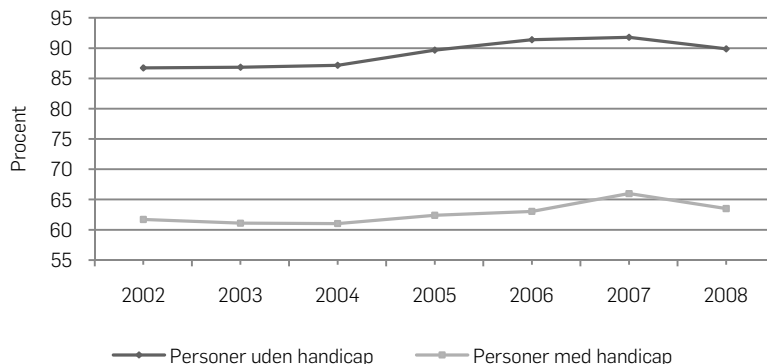
Stigningen frem til 2007 i beskæftigelsesandelen i de to grupper skyldes sandsynligvis den generelt positive konjunkturudvikling i perioden fra 2005 til 2007. Det er interessant, at stigningen først sker for personer uden handicap, hvilket kunne tyde på, at arbejdsgiverne generelt foretrækker først at ansætte personer uden handicap og dernæst personer med handicap.

I bilagstabel B4.6 har vi foretaget en regression,²⁷ hvori vi sammenligner udviklingen for personer med handicap med udviklingen for personer uden handicap og ser, at den relative beskæftigelsesandsynlighed for personer med handicap forværres frem til 2005 og er herefter konstant mellem 2005 og 2008.

27. Som i ovenstående afsnit foretager vi en logistisk regression på hele stikprøven, hvor handicap-status og årsvariable samt deres interaktioner er inkluderet.

FIGUR 4.1

Beskæftigelsesandelen for 16-50-årige deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002. Opdelt efter handicapstatus. IDA-beskæftigelsen. Procent.

I bilagstabel B4.7 og B4.8 har vi foretaget en forløbsanalyse som i ovenstående afsnit med det formål at belyse, om beskæftigessandsynligheden for respondenterne ændrer sig mellem 2002 og 2008, når der kontrolleres for den regionale ledighedsgrad²⁸ og ændringer af personernes karakteristika.²⁹ Blandt personer med handicap ser vi, at sandsynligheden for at være beskæftiget er konstant mellem 2002 og 2007, når vi holder den regionale ledighed og personkarakteristika konstant, mens den falder mellem 2007 og 2008. Dette tyder på, at forbedringen i beskæftigelsesandelen mellem 2006 og 2007 blandt personer med handicap, som vi så i Figur 4.1, blot afspejler de generelt forbedrede konjunkturer. Beskæftigessandsynligheden blandt personer med handicap er mellem 2007 og 2008 derimod faldet mere, selv når der kontrolleres for ændringer i den regionale ledighedsgrad og personernes karakteristika.

Blandt personer uden handicap ser vi, at beskæftigessandsynligheden er steget i perioden fra 2002 til 2007 (dog ikke signifikant), mens den er faldet mellem 2007 og 2008.

Alt i alt ser vi altså, at beskæftigessandsynligheden for personer med handicap i 2008 er på niveau med i 2002. Personer uden handicap har haft en vækst i beskæftigelsen mellem 2004 og 2006 og et fald

28. Her anvendes den gennemsnitlige regionale ledighedsgrad for hele året, som IDA-beskæftigelsesandelen vedrører.

29. Vi har foretaget en logistisk regression, hvor standardfejlene er korrigeret for stratificeringen i udvælgelse af respondenterne og for autokorrelerede fejlel for de enkelte personer.

mellem 2007 og 2008. Faldet mellem 2007 og 2008 er imidlertid mindre end væksten; beskæftigelsesandsynligheden er således kun faldet tilbage til 2005-niveauet. Dette tyder på, at personer uden handicap har fået den største fordel i perioden med økonomisk fremgang. Samtidig bliver denne gruppe i mindre grad end personer med handicap ramt af forværringen af konjunkturerne i 2008.

DREAM-BESKÆFTIGELSEN

Vi har kun mulighed for at følge den registerbaserede beskæftigelse til og med år 2008. Da vi gerne vil følge udviklingen så langt frem som muligt, har vi også anvendt Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-database, der er opdateret helt frem til 2. kvartal 2010. DREAM er en ugentlig forløbs-database over samtlige personer, der har modtaget offentlige overførselsindkomster. Vi kan derfor benytte databasen til at danne en variabel for beskæftigelse, som bestemmes residualt. Dvs. at en person regnes som beskæftiget, hvis vedkommende *ikke* har modtaget en offentlig overførselsindkomst (bortset fra løntilskud) i referenceugen³⁰ inklusive de tre foregående uger.³¹ Kravet om, at en beskæftiget ikke må have modtaget en ydelse i fire sammenhængende uger, begrundes vi med, at nye ledige kan afbryde deres ledighedsforløb ved at holde arbejdsgiverbetalt ferie.

Figur 4.2 viser udviklingen i DREAM-beskæftigelsen for personer med og uden et handicap eller længerevarende helbredsproblem mellem 2002 og 2009, men vi er primært interesserede i perioden fra 2008 til 2009. For både personer med og uden et handicap eller længerevarende helbredsproblem i 2002 viser Figur 4.2, at der er sket et signifikant fald fra 2008 til 2009. Vi ser også, at DREAM-beskæftigelsen for både personer med og uden handicap er lavere end IDA-beskæftigelsen. Dette skyldes forskelle i de to beskæftigelsesmåls opgørelsesmetode.³²

30. Referenceugen er her uge 46.

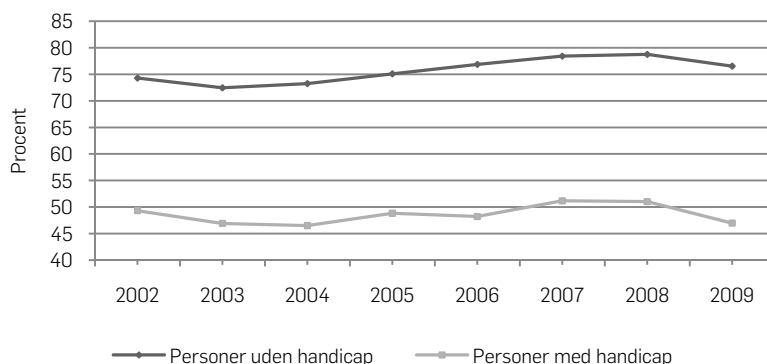
31. Den registerbaserede beskæftigelse er et mere troværdigt mål end DREAM-beskæftigelsen. Dette skyldes bl.a., at definitionen og opgørelsesmåden af beskæftigelsen i DREAM forårsager, at hjemmegående regnes som beskæftigede, da de ingen overførselsindkomster modtager. Da andelen af hjemmegående ikke kan formodes at være konstant i en periode med skiftende konjunkturer, vil dette være en fejlkilde i vores analyser af beskæftigelsesudviklingen.

32. Personer, som har modtaget supplerende dagpenge eller efterløn, men som på samme tid er i beskæftigelse, vil ikke være beskæftigede i vores anvendelse af DREAM-registeret. Derimod vil disse personer i IDA-registreret kategoriseres som beskæftigede, blot de i referenceugen har arbejdet mindst én time.

En sammenligning af udviklingen for de to grupper i bilagstabel B4.9 viser, at udviklingen i beskæftigelsesandelen mellem 2008 og 2009 for personer med handicap ikke signifikant afviger fra andelen for personer uden handicap. Når vi, som ovenfor, kontrollerer for ændringer i personlige karakteristika og den regionale ledighedsgrad,³³ viser bilagstabel B4.10, at beskæftigelsessandsynligheden for personer med handicap ikke har ændret sig i 2008 og 2009. Det samme gør sig gældende for den korrigerede beskæftigelsessandsynlighed for personer uden handicap (bilagstabel B4.11). Dette tyder på, at udviklingen i beskæftigelsessandsynligheden mellem 2008 og 2009 for personer henholdsvis med og uden handicap har fulgt den generelle beskæftigelsessituation i samfundet.

FIGUR 4.2

Beskæftigelsesandelen for 16-50-årige deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002. Opdelt efter handicapstatus. DREAM-beskæftigelsen. Procent.

OPSUMMERING

- Der er mellem 2008 og 2010 sket et stort fald i andelen af beskæftigede både blandt personer med og uden handicap. For personer med handicap er den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel faldet fra 51,2 pct. i 2008 til 46,6 pct. i 2010. Personer uden handicap har generelt en højere beskæftigelsesandel, og denne er faldet fra 81,9 til 77,3 pct.

33. Her benyttes den gennemsnitlige regionale ledighedsgrad i årets fjerde kvartal.

- Den relative beskæftigelsessandsynlighed baseret på spørgeskemaoplysningerne for personer med handicap set i forhold til personer uden handicap er uændret mellem 2008 og 2010. Dog er der sket et signifikant fald i den relative beskæftigelsessandsynlighed mellem 2005 og 2008.
- Beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap varierer meget afhængigt af, om personerne har et større eller mindre handicap. Blandt personer med mindre handicap er beskæftigelsesandelen 69,2 pct., mens den blot er 31,5 pct. blandt personer med større handicap. Beskæftigelsesandelen har udviklet sig negativt for personer med mindre handicap, mens andelen er konstant for personer med større handicap.
- Udviklingen mellem 2008 og 2010 i den spørgeskemabaserede beskæftigelsesandel for både personer med og uden handicap kan forklares af befolkningsforskydninger mellem undersøgelserne og ændringer i den regionale ledighedsgrad.
- En forløbsanalyse for personerne fra spørgeskemaundersøgelsen i 2002 baseret på den registerbaserede beskæftigelse viser, at den relative beskæftigelsessandsynlighed er forværret for personer med handicap i perioden mellem 2002 og 2006 og uændret mellem 2006 og 2008.
- En udvidelse med årene 2008 og 2009 baseret på DREAM-beskæftigelsen viser et signifikant fald i andelen af beskæftigede både blandt personer med og uden handicap. Udviklingen har i perioden været den samme for personer uden handicap som for personer med handicap.

BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR

Mens vi i forrige kapitel udelukkende så på, om personer med handicap var i beskæftigelse eller ej, vil vi i dette kapitel beskrive de nærmere omstændigheder omkring ansættelsesforholdet. Specifikt vil kapitlet omhandle ansættelser på særlige vilkår, herunder forskellige typer af ansættelser på særlige vilkår. Vi vil også belyse brugen af hjælpemidler i arbejdet, herunder hvilken form for hjælpemiddel der er tale om. Desuden ser vi på, om der er forskel på grupper med forskellige dimensioner af dominerende handicap, fx om personer med mobilitetsproblemer i højere grad benytter hjælpemidler i arbejdet end personer med sygdomme.

Der findes en bred vifte af støtteordninger for personer, som ikke har mulighed for at klare sig på arbejdsmarkedet på ordinære vilkår. Nogle af disse er en del af den specifikke handicapindsats, som er beskrevet i kapitel 2, mens andre er en del af den generelle aktive beskæftigelsesindsats.³⁴ Nogle indsatser har til formål at hjælpe personer med at opnå beskæftigelse, mens andre også retter sig mod personer, som allerede er i beskæftigelse, men har brug for hjælp for at forblive det.

Den væsentligste type af ansættelse på særlige vilkår er fleksjob, som henvender sig til personer, som har en væsentlig og varig begræns-

34. De handicapkompenserende og de øvrige ordninger er beskrevet nærmere i Tørslev et al. (2010) og i bilagstabel B5.1 i denne rapport.

ning i arbejdsevnen og ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår. Personer med handicap vil derfor i visse tilfælde kunne benytte ordningen. Tilsvarende gælder for løntilskudsjob for førtidspensionister, aftalebaseret skånejob, arbejdsprøvning/revalidering og beskyttet arbejde. Det første afsnit i dette kapitel vil handle om de ovenstående ordninger, som er relevante for personer med handicap.

Regeringens specifikke handicapstrategi består bl.a. af følgende fem handicapkompenserende ordninger: personlig assistance, personlig assistance ved efteruddannelse, tilskud til hjælpemidler, løntilskud til nyuddannede med handicap og fortrinsadgang. I dette kapitel belyser vi benyttelsen af og behovet for hjælpemidler og støtteforanstaltninger generelt, hvilket ikke specifikt refererer til de handicapkompenserende ordninger, men unægtelig hænger sammen dermed. Kendskab til og benyttelse af de specifikke ordninger belyses i kapitel 6.

BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR

I dette afsnit beskæftiger vi os med de ovennævnte ordninger, der kan være relevante for personer med handicap. Det drejer sig om følgende typer af ansættelser på særlige vilkår:

- Fleksjob
- Løntilskud til førtidspensionister (tidligere kaldet skånejob)
- Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse
- Beskyttet arbejde³⁵
- Arbejdsprøvning/revalidering

I Tabel 5.1 ser vi, at andelen af personer med handicap, som er ansat på særlige vilkår i 2010, er 23,0 pct. Dette er næsten en tredobling siden 2002 og en stigning på 5,1 procentpoint siden 2008. Vi skal dog bemærke, at det opvægtede beregningsgrundlag, hvilket svarer til antallet af beskæftigede personer i befolkningen med handicap, er faldet fra 334.408

35. Beskyttet arbejde kan både anses for at være en social foranstaltning og en form for beskæftigelse (Bengtsson, 2009). Vi har afgrænset denne analyse til personer, som har oplyst, at de er i beskæftigelse. Derfor anser vi her beskyttet arbejde for at være en form for beskæftigelse på særlige vilkår.

til 259.983. I kapitel 3 så vi, at dette fald hovedsagelig er sket blandt personer med mindre handicap. Det betyder, at der blandt personer med handicap har været en stigning i andelen med større handicap, hvilket kan være en del af årsagen til den øgede andel af personer ansat på særlige vilkår. I bilagstabel B5.3 ser vi dog, at der også er sket en reel stigning i andelen af personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer kun med større handicap mellem 2008 og 2010, mens andelen ansat på særlige vilkår blandt personer med mindre handicap er konstant, jf. bilagstabel B5.2.

TABEL 5.1

Andel personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002***	2005***	2008	2010**
Andel ansat på særlige vilkår	8,8	12,3	17,9	23,0
Opvægtet antal pers.	351.018	369.142	334.408	259.983
Uvægtet antal pers.	1.005	989	1.704	1.258

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en chi²-test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 5.2

Typer af ansættelser på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med handicap i beskæftigelse i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005	2008	2010
Fleksjob	66,3	75,6	73,7
Løntilskudsjob for førtidspensionister	4,2	4,8	4,1
Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse eller offentligt tilskud	9,0	5,2	11,0
Arbejdsprøvning/revalidering	7,2	3,3	3,8
Beskyttet arbejde	4,0	2,0	3,2
Anden type job på særlige vilkår	9,2	9,1	4,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	45.296	59.793	59.909
Uvægtet antal pers.	114	276	265

Anm.: Kategorien "Anden type job på særlige vilkår" er medtaget for at omfatte de tilfælde, hvor respondenter er i tvivl om, hvilken type job på særlige vilkår han eller hun er ansat i. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 5.2 ser vi, at fordelingen af typer af jobs på særlige vilkår ikke er forandret i forhold til tidligere. Fleksjob er stadig den mest benyttede ordning blandt typerne af beskæftigelse på særlige vilkår. 73,7 pct. benytter denne ordning, mens de resterende personer med handicap ansat på særlige vilkår er spredt mellem de øvrige ordninger, hvoraf aftalebaseret skånejob er den mest benyttede.

TABEL 5.3

Andel personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Andel ansat på særlige vilkår	23,8	21,3	35,4	17,7
Opvægtet antal pers.	121.962	9.776	24.829	100.473
Uvægtet antal pers.	590	50	99	505

Anm.: Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og de tre andre kategorier: $p = 0,037$. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 5.3 har vi rapporteret andelen ansat på særlige vilkår opdelt efter dominerende handicapdimension. Vi ser, at gruppen af personer med psykiske lidelser adskiller sig fra de tre andre grupper, hvor handicapdimensionen er henholdsvis mobilitet, sanser og kommunikation samt sygdomme. Hele 35,4 pct. af de beskæftigede personer med psykiske lidelser er ansat på særlige vilkår. Blandt personer med sygdomme som dominerende lidelse er derimod kun 17,7 pct. ansat på særlige vilkår. Tilsvarende andele for mobilitet samt sanser og kommunikation er henholdsvis 23,8 og 21,3 pct. At personer med psykiske lidelser i højere grad end de andre grupper er ansat på særlige vilkår, kan være et udtryk for, at de eksisterende støtteordninger i højere grad henvender sig til personer med psykiske lidelser end til de andre grupper. Alternativt kan forklaringen være, at personer med psykiske lidelser i mindre grad end de andre grupper kan håndtere et arbejde på ordinære vilkår. Desuden kan det være sværere at få hjælpemidler, som gør det muligt at arbejde. Denne alternative forklaring understøttes af de opdelte beskæftigelsesandele i Tabel 5.3. Her så vi, at personer med psykiske lidelser i langt mindre grad (30,7 pct.) end eksempelvis personer, som har problemer med sanseapparatet (68,2 pct.), er i beskæftigelse. Disse tal viser, at personer med

psykiske lidelser, på trods af at de i høj grad benytter de eksisterende ordninger, har svært ved at opnå beskæftigelse, eller at disse personer har svært ved at håndtere et job, uanset om det er på normale eller særlige vilkår.

HJÆLPEMIDLER OG STØTTEFORANSTALTNINGER

De særlige arbejdsvilkår, som ovenstående afsnit omhandler, kan være afgørende for erhvervsdeltagelsen blandt personer med handicap eller længerevarende helbredsproblem, men det samme kan det rette hjælpemiddel. Der kan være tale om specielle tekniske hjælpemidler, som fx kan hjælpe personer med synsproblemer, men også foranstaltninger som nedsat arbejdstid eller støtte fra arbejdsgiver og kollegaer, som kan medvirke til, at en person med handicap bliver fastholdt eller nyansat.

Andelen af beskæftigede personer med handicap, som benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde, har været støt stigende igennem alle undersøgelsesårene. Tabel 5.4 viser, at 15,6 pct. af alle beskæftigede med handicap i 2010 har et hjælpemiddel. Det er en stigning på 3,1 procentpoint siden 2008, som dog ikke er signifikant.

TABEL 5.4

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002**	2005*	2008	2010
Hjælpemiddel eller anden støtte	8,8	9,6	12,5	15,6
Opvægtet antal pers.	350.548	365.673	331.461	250.429
Uvægtet antal pers.	1.004	982	1.691	1.220

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 5.5 ser vi, at personer ansat på særlige vilkår oftere benytter hjælpemidler end personer ansat på ordinære vilkår. 31,5 pct. benytter hjælpemidler blandt personer ansat på særlige vilkår mod 10,9 pct. blandt personer ansat på ordinære vilkår. Hjælpemidler, støtteforanstaltninger og beskæftigelse på særlige vilkår vil ofte følges ad. Derfor er denne forskel på andelene ovenfor ikke så overraskende. Mellem 2008 og 2010 har

der ikke været en signifikant udvikling for hverken gruppen af personer ansat på henholdsvis særlige eller ordinære vilkår.

TABEL 5.5

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Opdelt efter ansættelsesvilkår. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002	2005	2008	2010
<i>Ansæt på særlige vilkår</i>				
Andel med hjælpemiddel eller anden støtte	23,6	20,0 *	32,8	31,5
Opvægtet antal pers.	30.755	44.725	58.949	57.468
Uvægtet antal pers.	71	113	273	257
<i>Ansæt på ordinære vilkår</i>				
Andel med hjælpemiddel eller anden støtte	7,4	8,1	8,1	10,9
Opvægtet antal pers.	319.305	319.928	271.782	192.652
Uvægtet antal pers.	930	866	1.415	960

Anm.: Da den årlige udvikling er testet hver for sig afhængigt af ansættelsesforhold, er signifikansniveauet angivet inde i tabellen. Test for forskelle mellem ansatte på hhv. særlige og ordinære vilkår i 2010: $p = 0,001$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 5.6

Væsentligste hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i erhvervsarbejdet blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002**	2005**	2008	2010
Arbejdsfunktionen	48,7	62,0	56,5	55,8
Arbejdsomfanget	4,3	6,2	15,4	20,2
Transport til og fra arbejde	3,0	0,0	2,3	0,2
Bevægelsesmuligheder på arbejdspladsen	7,5	1,2	7,3	4,1
Forståelse fra arbejdsgiver, chef og kollegaer	9,1	9,7	5,5	6,4
Anden foranstaltning	27,4	20,9	13,1	13,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,00
Opvægtet antal pers.	30.966	33.728	40.828	38.879
Uvægtet antal pers.	85	85	203	174

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010, 2005 og 2002 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Det hyppigst forekomne hjælpemiddel relaterer sig i 2010 stadig til arbejdsfunktionen. I Tabel 5.6 kan vi se, at 55,8 pct. blandt personer med handicap, som har hjælpemidler, svarer, at det væsentligste hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte relaterer sig til arbejdsfunktionen. Der er ikke sket en signifikant ændring mellem 2008 og 2010 i fordelingen af, hvad det væsentligste hjælpemiddel relaterer sig til. Hjælpemidler, som relaterer sig til arbejdsomfanget, forekommer stadig næstmest hyppigt, mens de færreste stadig får hjælp til transport til og fra arbejde.

Ovenfor i Tabel 5.3 så vi, at personer med psykiske sygdomme i langt højere grad end de andre grupper af beskæftigede personer med handicap er ansat på særlige vilkår. Det samme billede viser sig *ikke*, når man sammenligner andelene med hjælpemidler blandt personer med handicap i de fire dimensioner. I Tabel 5.7 ser vi, at 15,8 pct. af de beskæftigede personer med psykiske lidelser benytter hjælpemidler, foranstaltninger eller støtte i deres erhvervsarbejde, hvilket er en større andel end blandt personer med sygdomme, men mindre end blandt personer med mobilitetsproblemer eller problemer med sansesystemet, henholdsvis 20,4 og 29,1 pct. Dette kan hænge sammen med, at psykiske lidelser ofte er mere diffuse end fysiske lidelser og derfor er svære at afhjælpe med et konkret hjælpemiddel.

TABEL 5.7

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme***
Hjælpemiddel eller anden støtte	20,4	29,1	15,8	8,4
Opvægtet antal pers.	117.580	9.691	24.156	97.031
Uvægtet antal pers.	590	50	99	505

Anm.: Chi²-test: p = 0,000. Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": p = 0,182. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": p = 0,137. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

OPSUMMERING

- Andelen af personer med handicap i beskæftigelse, som er ansat på særlige vilkår, er steget fra 17,9 pct. i 2008 til 23,0 pct. i 2010.
- Især personer med psykiske lidelser benytter ordningerne. Hele 35,4 pct. af denne gruppe er ansat på særlige vilkår i 2010, mens det samme kun gælder for 23,8 pct. eller derunder for de andre grupper af personer med handicap.
- Kun 30,7 pct. blandt personer med en psykisk lidelse er i beskæftigelse, mens beskæftigelsesandelen blandt personer med andre typer af handicap er 47,3 pct. eller derover.
- 15,6 pct. af personerne med handicap har hjælpemidler, foranstaltninger eller anden støtte i forbindelse med deres arbejde i 2010. Dette er ikke væsentligt flere end i 2008. Det er især arbejdsfunktionen og arbejdsomfanget, der ydes støtte til, mens de færreste får hjælp til transport til og fra arbejde og støtte til at forbedre bevægelsesmulighederne på arbejdspladsen.
- Anvendelsen af hjælpemidler i arbejdet afhænger af typen af handicap. Andelen blandt personer med problemer med sans- og kommunikationsapparatet er 29,1 pct., mens 20,4 pct. af personer med mobilitetsproblemer har hjælpemidler. Det samme gør sig gældende for kun henholdsvis 15,8 pct. og 8,4 pct. blandt personer med psykiske lidelser og sygdomme.

VIDEN, INDSATS, HOLDNINGER OG HENSYN

Regeringens nuværende og tidligere handicapstrategi³⁶ fokuserer på viden, holdninger og muligheden for at kombinere handicap og job. Det er og har også tidligere været et specifikt mål, at personer med nedsat arbejdsevne og virksomheder skal have bedre kendskab til de beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap. Et yderligere mål er at skabe et rummeligt arbejdsmarked for personer med handicap. En forudsætning for dette er, at holdningerne blandt kollegaer og arbejdsgiver er positive. Ét af regeringens mål er, at andelen af beskæftigede personer, som føler sig trygge ved at have en kollega med en psykisk lidelse, vokser fra 32 pct. i 2008 til 37 pct. ved udløbet af den nuværende strategiperiode i slutningen af 2012.

I dette kapitel belyser vi i det første afsnit målgruppens viden om ordningen om personlig assistance, ordningen om tilskud til hjælpemidler samt fleksjobordningen. I det andet afsnit koncentrerer vi os om arbejdsgiverne og deres indsats over for medarbejdere med handicap. Herudover vil vi i det tredje afsnit belyse holdningen til at have en kollega med handicap, i særdeleshed når det drejer sig om en person med et psykisk handicap. Kapitlets sidste to afsnit handler om vurderingen af, om arbejdsgiveren og kollegaerne viser tilstrækkeligt hensyn til personer

36. Beskæftigelsesministeriet (2004) og Beskæftigelsesministeriet (2009).

med handicap, og om i hvilket omfang personer med handicap er åbne omkring deres lidelse.

VIDEN OM STØTTEORDNINGER

I dette afsnit undersøger vi kendskabet blandt personer med handicap til de mest væsentlige beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap. Det drejer sig om fleksjob-ordningen, ordningen om mulighed for personlig assistance og ordningen om økonomisk støtte til arbejdsredskaber eller andre hjælpemidler. Vi har ikke spurgt om kendskabet til ordningen om fortrinsadgang, isbryderordningen og ordningen om personlig assistance ved efteruddannelse, idet tidligere undersøgelser har vist, at anvendelsen af disse ordninger er meget begrænset.

Vi har, som i de tidligere undersøgelser (Larsen & Høgelund, 2009; Larsen et al., 2008), valgt at definere kendskabet til ordningerne som andelen af personer i ordningens målgruppe, der kender ordningen. For fleksjob-ordningens vedkommende er målgruppen defineret som alle personer, der har en varig nedsættelse af arbejdsevnen. Da dette svarer til undersøgelsens handicapbegreb,³⁷ har vi valgt at lade samtlige personer med handicap indgå i målgruppen for fleksjob-ordningen. I målgruppen ser vi bort fra personer, som allerede benytter eller har benyttet ordningen.

Tabel 6.1 viser, at der er sket et lille fald i kendskabet til fleksjob-ordningen blandt målgruppen fra 79,3 pct. i 2008 til 77,1 pct. i 2010, hvilket dog ikke er signifikant. Dette er en forandring i forhold til stigningen mellem 2005 og 2008. Årsagen til denne ændring i udviklingen kan være, at en del af personerne med kendskab til ordningen i 2008 nu er overgået til fleksjob og dermed ikke medregnes i Tabel 6.1 i 2010. For at undersøge dette forhold har vi i bilagstabel B6.1 inkluderet de personer, som er eller har været ansat i fleksjob. Her ser vi, at andelen, som benytter eller har benyttet ordningen, er steget fra 10,3 pct. i 2008 til 13,4 pct. i 2010, mens andelen, som har kendskab til ordningen, er faldet fra 71,1 pct. i 2008 til 68,8 pct. i 2010. Derimod er andelen af personer, som ikke kender fleksjob-ordningen, stort set konstant. Grunden til, at kendskabsgraden tilsyneladende er faldet, er med andre ord, at en del af per-

37. Personer, som har svaret ”ja” til, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem.

sonerne med kendskab til ordningen i 2008 nu i stedet benytter eller har benyttet ordningen og derfor har forladt målgruppen.

TABEL 6.1

Kendskab til fleksjob-ordningen blandt ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008	2010
Kender, men har ikke benyttet	76.8	79.3	77.1
Kender ikke	23.2	20.7	22.9
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	630.543	590.898	485.360
Uvægtet antal pers.	1.623	2.822	2.398

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Ordningen om personlig assistance i erhverv giver, som beskrevet i bilagstabel B5.1, mulighed for, at personer, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få tilskud til en personlig assistent. Denne ordning omfattede indtil 2007 kun personer med en konkret defineret fysisk funktionsnedsættelse, men blev fra 2007 udvidet til også at omfatte personer med psykiske lidelser.³⁸ For at kunne sammenligne med tidligere undersøgelser afgrænser vi i Tabel 6.2 målgruppen til personer med *fysiske* handicap, som har svaret ”ja” til, at de har behov for støtte eller yderligere støtte for at kunne udføre erhvervsarbejde. I 2010 har 28,7 pct. af målgruppen kendskab til ordningen mod 20,0 pct. i 2005 og 23,3 pct. i 2008. Disse forskelle er imidlertid ikke statistisk signifikante, og vi konkluderer derfor, at kendskabet til ordningen med personlig assistance i 2010 ikke er væsentlig forskelligt fra kendskabet i 2005 og 2008.

38. For ordlyden af den nuværende og tidligere § 4 om personlige assistance i Lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v., se bilagstabel B6.2.

TABEL 6.2

Kendskab til ordningen om personlig assistance blandt ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Målgruppe før lovændring. Procent.

	2005	2008	2010
Kender, men har ikke benyttet	20,0	23,3	28,7
Kender ikke	80,0	76,7	71,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	54.761	58.450	56.518
Uvægtet antal pers.	125	262	656

Anm. : Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,109$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

For at tilrette analysen til de nye regler for ordningen har vi Tabel 6.3 defineret målgruppen således, at den inkluderer alle personer med handicap (også personer med psykiske lidelser), som har angivet, at de har brug for hjælp eller yderligere hjælp for bedre at kunne udføre erhvervsarbejde. I 2010 har 27,1 pct. af den nye målgruppe kendskab til ordningen, hvilket ikke er væsentligt flere end de 21,9 pct. i 2008. Dog er der sket en signifikant forøgelse af kendskabsgraden i målgruppen mellem 2005 og 2010.

TABEL 6.3

Kendskab til ordningen om personlig assistance blandt ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Målgruppe efter lovændring. Procent.

	2005	2008	2010
Kender, men har ikke benyttet	17,1	21,9	27,1
Kender ikke	82,9	78,1	72,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	97.529	112.242	106.782
Uvægtet antal pers.	221	478	482

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,009$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Som det var tilfældet med fleksjob-ordningen ovenfor, kan andelen være påvirket af, at der er flere, som har benyttet ordningen og derfor udgår af målgruppen. Desuden indgår i vores definerede målgruppe kun personer, som har angivet, at de har brug for hjælp eller yderligere hjælp for at kunne udføre erhvervsarbejde. Personer, som har tilstrækkelig

hjælp i form af personlig assistance eller anden støtte, men alligevel har kendskab til ordningen, indgår derfor ikke i Tabel 6.2 og Tabel 6.3. I bilagstabel B6.3 viser vi besvarelsene for *samlige* personer med handicap, herunder også personer, som ikke angiver at have brug for hjælp, og som benytter eller har benyttet ordningen om personlig assistance. Det viser sig, at blot 1,0 pct. i 2010 benytter eller har benyttet ordningen. Den tilsvarende andel var 0,9 pct. i 2008. Personer, som har kendskab til, men ikke har benyttet ordningen, udgør i 2010 23,6 pct. af samtlige personer med handicap, mens den tilsvarende andel i 2008 var 16,3 pct.

Hjælp efter ordningen om økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber kan søges af personer med handicap i forbindelse med erhverv eller uddannelse. Den kan ydes både som hjælp i et eksisterende arbejdsforhold eller som hjælp til at komme ind på arbejdsmarkedet. Derfor bliver målgruppen, i lighed med i Larsen & Høgelund (2009), defineret som alle personer med handicap, der har brug for hjælp eller yderligere hjælp for at kunne udføre erhvervsarbejde. I Tabel 6.4 ser vi på, hvor mange der har benyttet ordningen og søgt om støtte. Svarkategorierne er opdelt efter, hvorvidt personen har modtaget støtte, eller om personen har fået afslag på sin ansøgning. Vi ser ingen signifikant forskel på svarfordelingen i årene 2005, 2008 og 2010. Andelen af personer i målgruppen, som har søgt og fået støtte, er i alle årene ca. 13 pct., mens andelen af målgruppen, som har søgt, men ikke fået støtte, er ca. 6 pct.

TABEL 6.4

Søgning om økonomisk støtte til arbejdsredskaber blandt ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008	2010
Har søgt og fået støtte	13,2	13,3	13,2
Har søgt, men ikke fået støtte	6,2	5,7	6,2
Har ikke søgt om støtte	80,6	81,0	80,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	97.764	113.517	108.325
Uvægtet antal pers.	222	484	491

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,999$. Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,999$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

ARBEJDSGIVERENS INDSATS

Denne spørgeskemaundersøgelse henvender sig til personer med handicap i befolkningen, og vi har derfor ikke haft direkte mulighed for at måle virksomhedernes og arbejdsgivernes kendskab til de forskellige handicapkompenserende ordninger. I stedet forsøger vi samlet at belyse arbejdsgivernes indsats over for personer med handicap ved at spørge personerne med handicap i beskæftigelse, om de er blevet tilbudt følgende former for hjælpemidler eller støtteforanstaltninger:

- Tilpassede arbejdsforhold, fx en speciel stol eller andet arbejdsredskab
- Nedsat arbejdstid
- Særlige arbejdsopgaver, hvor der tages hensyn til handicap
- Fleksible arbejdsvilkår med fx flere pauser
- En personlig hjælper
- Andet

Tabel 6.5 viser besvarelsene om tilpasning af arbejdsforholdene.³⁹ Vi ser, at svarfordelingen i 2010 ikke afviger signifikant fra 2008. Derimod er der sket en udvikling fra 2005 til 2010 således, at 20,1 pct. har fået tilbudt og iværksat ordningen i 2010 mod 14,8 pct. i 2005. Der er sket et tilsvarende fald i andelen af personer, som har svaret, at de ikke har fået tilbudt støtteforanstaltningen på trods af, at de har et behov for den.

Vi kan i bilagstabel B6.4 til B6.7 konstatere, at udviklingen i resultaterne vedrørende de andre ovennævnte ordninger ikke adskiller sig væsentligt fra Tabel 6.5. Vi vil derfor i stedet kun koncentrere os om andelen af personer med handicap i beskæftigelse, som har fået tilbudt én eller flere af de seks ovenstående typer af støtteforanstaltninger, og om denne/disse er blevet iværksat. Vi ser i Tabel 6.6, at andelen af beskæftigede personer med handicap, som er blevet tilbudt en indsats, steg mellem 2005 og 2008, men derefter er stagneret. Mellem 2005 og 2008 øgedes andelen fra 30,5 pct. til 41,0 pct., mens den både i 2008 og 2010 var ca. 41 pct. Denne udvikling svarer i høj grad til, hvad vi så i afsnittet om hjælpemidler i kapitel 5, hvor vi konkluderede, at andelen af personer

39. Svarfordelingerne til de fem andre spørgsmål fremgår af bilagstabel B6.4–B6.7.

med handicap, som benytter sig af hjælpemidler eller anden støtte, er steget mellem 2005 og 2008, men ikke mellem 2008 og 2010.

TABEL 6.5

Arbejdsgivertilbud om tilpasning af arbejdsforholdene for beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få tilpasset arbejdsforholdene – og blev tilbuddet iværksat?	2005**	2008	2010
Ja, tilbudt og iværksat	14,8	18,5	20,1
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,2	1,5	1,7
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,7	1,1	0,7
Nej, men havde behov	10,1	5,9	4,1
Nej, havde ikke behov	73,2	73,0	73,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	363.386	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	976	1.710	1.264

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,000$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 6.6

Andel beskæftigede personer med handicap, som er blevet tilbudt én eller flere af ovenstående indsats, hvor denne/disse er blevet iværksat. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005***	2008	2010
Indsats tilbudt og iværksat	30,5	41,0	40,8
Opvægtet antal pers.	372.030	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	997	1.710	1.264

Anm. : Test for forskelle mellem 2005 og 2010: $p = 0,000$. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 6.7 har vi opdelt andelen, som har fået tilbudt en indsats, efter dominerende handicapdimension og ser, at hele 54,0 pct. af personerne med psykiske lidelser har fået tilbudt en indsats, hvilket er en signifikant større andel end blandt personer med andre handicap, i særdeleshed personer med sygdomme, hvoraf kun 28,4 pct. er blevet tilbudt en indsats.

TABEL 6.7

Andel af beskæftigede personer med handicap, som er blevet tilbudt én eller flere af ovenstående indsats, og denne/disse er blevet iværksat. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme***
Indsats tilbudt og iværksat	48,2	36,5	54,0	28,4
Opvægtet antal pers.	122.158	9.776	24.829	101.085
Uvægtet antal pers.	593	50	99	508

Anm.: Chi²-test: p = 0,000. Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": p = 0,135. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": p = 0,001. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

En interessant gruppe er de personer, som ikke har fået tilbudt en indsats, og som derfor angiver, at de har et udækket behov. I Tabel 6.8 behandler vi igen de seks spørgsmål om arbejdsgiverens tilbud samlet. Betingelsen for at have et udækket behov er, at respondenterne har svaret "Nej, men havde behov" til ét eller flere af de seks spørgsmål om arbejdsgivertilbud. Vi ser, at andelen af beskæftigede personer med handicap, som har et udækket behov, er faldet signifikant fra 15,2 pct. i 2008 til 10,5 pct. i 2010. Sammenholdt med at vi ovenfor så, at andelen, som har fået tilbudt en indsats, er konstant i samme periode, er dette overraskende og tyder på, at der er færre beskæftigede personer med handicap, som vurderer, at de har behov for de tilbudte støtteforanstaltninger.

TABEL 6.8

Andel beskæftigede personer med handicap, som har et udækket behov for én eller flere af ovenstående indsats. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005	2008	2010**
Har udækket behov	16,4	15,2	10,5
Opvægtet antal pers.	372.030	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	997	1.710	1.264

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2010: p = 0,001. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Vi har i Tabel 6.9 opdelt de beskæftigede personer med et udækket behov for støtte efter dominerende handicapdimension og ser, at 20,6 pct. af de beskæftigede personer med psykiske lidelser svarer, at de har et

udækket behov, hvilket afviger signifikant fra den tilsvarende andel for personer med andre handicap. Denne forskel er overraskende. Personer med psykiske lidelser får i højere grad end personer med andre handicap tilbud om støtteforanstaltninger af deres arbejdsgiver, men har samtidig oftere et udækket behov for støtteforanstaltninger. Det er således halvdelen af de beskæftigede personer med psykiske lidelser, som har fået iværksat en form for støtteforanstaltning, mens en femtedel stadig har et udækket behov. Dette kan tyde på, at der trods den tilsyneladende store indsats over for personer med psykiske lidelser findes en stor gruppe, som vil kunne hjælpes med yderligere støtte. Det kan også tyde på, at det er svært at håndtere psykiske lidelser inden for de eksisterende rammer.

TABEL 6.9

Andel beskæftigede personer med handicap, som har et udækket behov for én eller flere af ovenstående indsatser. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Har udækket behov	10,7	13,1	20,6	7,3
Opvægtet antal pers.	122.158	9.776	24.829	101.085
Uvægtet antal pers.	593	50	99	508

Anm.: Chi²-test: p = 0,070. Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": p = 0,383. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": p = 0,022. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og de tre andre kategorier: p = 0,049. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

HOLDNINGEN TIL PERSONER MED HANDICAP

For at vurdere holdningen til personer med handicap blandt beskæftigede har vi stillet en række forskellige spørgsmål om dette emne. I spørgeskemaet bliver der først spurgt til den generelle holdning til personer med handicap. Derefter bliver der fokuseret på holdningen til personer med en bestemt type handicap. Det drejer sig om en blind person, en person med et mobilitetshandicap samt en person med psykisk lidelse. Endvidere har vi i denne undersøgelse udvidet vores spørgsmålsbatteri og forsøger nu nærmere at afdække holdningen til personer med psykiske lidelser.

Tabel 6.10 viser svarfordelingen på spørgsmålet om, hvorvidt beskæftigede personer er villige til at arbejde sammen med en kollega med et handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe kollegaen. Til dette svarer 86,1 pct. enten ”Ja, gør det allerede”, ”Ja, helt sikkert” eller ”Ja, måske” i 2010, hvilket er signifikant færre end de 88,6 pct., som svarede bekræftende på spørgsmålet i 2008.

TABEL 6.10

Holdning til at arbejde sammen med en person med handicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil du arbejde sammen med en person med et handicap, hvis det kræver, at du bruger lidt tid på at hjælpe, fx en halv time om dagen?	2005***	2008	2010***
Ja, gør det allerede	3,6	2,9	3,1
Ja, helt sikkert	70,5	77,3	73,1
Ja, måske	7,7	8,4	9,9
Nej, det tror jeg ikke	3,6	1,9	2,3
Nej, helt sikkert ikke	6,0	2,0	1,6
Nej, kan ikke lade sig gøre	3,2	2,9	3,7
Det kommer an på handicappet	3,8	3,5	4,3
Ved ikke/har ikke tænkt over det	1,7	1,1	1,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	2.619.727	2.686.809	2.554.383
Uvægtet antal pers.	6.874	13.648	12.025

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Vi har efterfølgende spurgt de beskæftigede personer om, hvordan de vurderer belastningen ved at arbejde sammen med en person med et handicap, og ser i Tabel 6.11, at 23,6 pct. i 2010 er helt eller overvejende enige i, at ansættelse af en person med et handicap betyder en øget belastning på arbejdspladsen. Der er i forhold til 2008, hvor den tilsvarende andel var 29,0 pct., sket et fald i andelen af beskæftigede personer, som vurderer, at ansættelse af en person med et handicap udgør en belastning. Dette resultat er overraskende set i lyset af resultatet i Tabel 6.10. Det ser ikke umiddelbart ud til, at der er sammenhæng mellem, om de beskæftigede anser en person med et handicap som en belastning, og om de ønsker at arbejde sammen med en person med et handicap.

TABEL 6.11

Vurdering af belastningen ved at arbejde sammen med en person med handicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

Procent.

Ansættelse af en person med handicap betyder, at du og dine kollegaer belastes mere end ellers.	2005***	2008	2010***
Helt enig	19,1	12,6	9,0
Overvejende enig	16,1	16,4	14,6
Overvejende uenig	9,7	11,5	12,1
Helt uenig	24,8	25,6	26,2
Det afhænger af handicappet	26,0	31,2	34,3
Ved ikke/har ikke tænkt over det	4,3	2,8	3,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	2.615.435	2.686.809	2.554.383
Uvægtet antal pers.	6.865	13.648	12.025

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Vi har i tidligere undersøgelser (Larsen & Høgelund, 2009; Schademan et al., 2008) set, at der er stor forskel på, hvordan lønmodtagerne vurderer belastningen af en kollega, som henholdsvis er blind eller har en psykisk lidelse. I Tabel 6.12 ser vi, at dette også er tilfældet i denne undersøgelse, hvor 15,7 pct. svarer, at de vil være betænkelige ved at arbejde sammen med en blind person, mens hele 56,4 pct. svarer, at de vil være betænkelige ved at arbejde sammen med en person, som har meget store humørsvingninger, fx er maniodepressiv.

TABEL 6.12

Betæneligheder blandt beskæftigede i alderen 16-64 år ved at arbejde sammen med en person med enten synshandicap, mobilitetshandicap eller psykisk handicap. Sæsonkorrigeret beskæftigelse, 2010. Procent.

Vil du være betænkelig ved at arbejde sammen med en kollega, der er blind?	... sidder i kørestol?	... har meget store humørsvingninger?
Ja, i høj grad	4,2	2,6	18,6
Ja, i nogen grad	11,5	6,1	37,8
Nej, næsten ikke	10,4	9,2	14,6
Nej, slet ikke	70,2	78,9	24,0
Ved ikke	3,7	3,2	5,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	2.554.383	2.554.383	2.554.383
Uvægtet antal pers.	12.025	12.025	12.025

HOLDNINGEN TIL PERSONER MED PSYKISKE LIDELSER

Der er sket en markant udvikling i holdningen til personer med store humørsvingninger mellem 2008 og 2010. Andelen af beskæftigede personer, som svarer, at de i høj eller nogen grad ville være betænkelige ved at arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse, er således faldet fra 64,6 pct. i 2008 til 56,4 pct. i 2010. Betæneligheden er høj, når vi sammenligner med andre undersøgelser af holdningerne til personer med psykiske lidelser (bl.a. Thuesen et al., 2010), men den generelle positive fremgang i holdningerne genses i denne rapport.⁴⁰

TABEL 6.13

Betæneligheder blandt beskæftigede i alderen 16-64 år ved at arbejde sammen med en person med et psykisk handicap. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil du være betænkelig ved at arbejde sammen med en kollega, der har meget store humørsvingninger (fx er maniodepressiv)?	2005***	2008	2010***
Ja, i høj grad	25,7	22,5	18,6
Ja, i nogen grad	40,0	42,1	37,8
Nej, næsten ikke	10,2	12,3	14,4
Nej, slet ikke	19,7	20,0	24,0
Ved ikke	4,4	3,1	5,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	2.616.373	2.686.809	2.554.383
Uvægtet antal pers.	6.865	13.648	12.025

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Inspireret af de tidligere undersøgelser af holdningerne blandt lønmodtagerne (Schademan et al., 2008) har vi i denne handicapundersøgelse valgt at tilføje tre yderligere spørgsmål om holdningen til personer med psykiske lidelser for at belyse, hvilke forestillinger om personerne der gør sig gældende i dannelsen af de generelle holdninger til denne gruppe af personer. I Tabel 6.14 ser vi, at 22,9 pct. er decideret utrygge ved udsigten til

40. Årsagen til denne afvigelse er sandsynligvis, at vi benytter formuleringen ”person med store humørsvingninger, fx er maniodepressiv”, mens Thuesen et al. (2010) benytter den mere generelle formulering ”person med psykisk lidelse”.

en kollega med en psykisk lidelse, mens 30,1 pct. mener, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse betyder dårligere kvalitet i arbejdet. 28,7 pct. er i høj eller nogen grad enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse er en belastning for det kollegiale fællesskab.

TABEL 6.14

Holdning til personer med en psykisk lidelse blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

I hvilken grad er du enig i følgende udsagn? Ansættelse af personer med en psykisk lidelse betyder dårligere kvalitet i arbejdet	... gør mig utryg	... er en belastning for det kollegiale fællesskab
Ja, i høj grad	6,6	4,8	5,4
Ja, i nogen grad	23,5	18,1	23,3
I mindre grad	25,6	22,9	25,0
Nej, slet ikke	33,2	46,3	35,3
Ved ikke	11,2	8,0	11,0
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	2.554.383	2.554.383	2.554.383
Uvægtet antal pers.	12.025	12.025	12.025

HENSYN FRA ARBEJDSGIVER OG KOLLEGAER

I denne undersøgelse har vi, som i 2005 og 2008, spurgt personerne med handicap om, i hvor høj grad de vurderer, at der bliver taget hensyn til dem fra deres arbejdsgiveres og kollegaers side. Sammenlignet med de tidligere undersøgelsesår er andelen, som mener, at der udvises hensyn, større i 2010 end i 2008 og 2005. I Tabel 6.15 ser vi, at 66,0 pct. af de beskæftigede personer med handicap nu vurderer, at arbejdsgiveren i høj eller nogen grad udviser tilstrækkeligt hensyn til dem. Denne andel var kun 56,1 pct. i 2005 og 59,7 pct. i 2008. Tabel 6.16 viser, at der ikke er væsentlige forskelle mellem svarfordelingerne for personer med mobilitetshandicap og personer med psykiske lidelser som dominerende handicapdimension. Derimod mener personer med sygdomme i væsentligt mindre grad end personer med mobilitetsproblemer og psykiske lidelser, at arbejdsgiverne tager tilstrækkeligt hensyn til dem.

TABEL 6.15

Vurdering af arbejdsgivernes hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser arbejdsgiveren tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	2005***	2008	2010**
Ja, i høj grad	39,8	47,0	55,5
Ja, i nogen grad	16,3	12,7	10,5
Nej, i ringe grad	2,5	4,8	3,5
Nej, slet ikke	4,5	3,5	2,9
Ikke behov for hensyn	37,0	31,9	27,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	354.330	320.029	244.930
Uvægtet antal pers.	952	1.630	1.192

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 6.16

Vurdering af arbejdsgiverens hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Opdelt efter dominerende handicap-dimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Udviser arbejdsgiveren tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	Sanser og			
	Mobilitet	kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme***
Ja, i høj grad	58,9	47,9	70,3	47,2
Ja, i nogen grad	10,7	2,0	12,8	10,5
Nej, i ringe grad	4,2	2,6	5,3	2,5
Nej, slet ikke	2,1	5,0	2,1	4,0
Ikke behov for hensyn	24,1	42,5	9,5 **	35,9 **
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	114.760	8.820	23.788	94.645
Uvægtet antal pers.	567	46	96	470

Anm.: χ^2 -test: $p = 0,000$. Der er foretaget særskilt test for svarkategorien "ikke behov for hensyn". Der er foretaget særskilt test for svarkategorien "ikke behov for hensyn". Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": $p = 0,038$. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": $p = 0,000$. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 6.17 ser vi på vurderingen af kollegaernes hensyn og ser samme tendens i den årlige udvikling som ovenfor. Der er en signifikant forskel på svarfordelingen i 2008 og 2010. Vi ser således, at der i 2010 er flere, som har svaret, at kollegaerne i høj grad viser hensyn, og færre, som har svaret, at der i nogen grad bliver udvist hensyn. Andelen, som i høj eller

nogen grad vurderer, at kollegaerne viser tilstrækkeligt hensyn, er henholdsvis 61,5 pct. og 62,7 pct. Vurderingen af kollegaernes hensyn har dermed udviklet sig positivt mellem 2008 og 2010.

TABEL 6.17

Vurdering af kollegaernes hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser kollegaerne tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	2005*	2008	2010*
Ja, i høj grad	42,0	47,7	53,0
Ja, i nogen grad	13,3	13,8	9,7
Nej, i ringe grad	2,1	2,5	2,2
Nej, slet ikke	4,4	2,4	3,0
Ikke behov for hensyn	38,3	33,7	32,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	352.533	318.677	242.743
Uvægtet antal pers.	947	1.626	1.186

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 6.18

Vurdering af kollegaernes hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Udviser kollegaerne tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	Sanser og			
	Mobilitet	kommunikation**	Psykiske lidelser	Sygdomme**
Ja, i høj grad	57,1	47,4	62,3	45,2
Ja, i nogen grad	11,0	0,6	13,7	8,1
Nej, i ringe grad	1,3	2,7	3,9	2,9
Nej, slet ikke	1,9	5,3	3,8	4,0
Ikke behov for hensyn	28,8	44,1	16,4 *	39,7 **
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	113.079	8.427	23.590	94.885
Uvægtet antal pers.	561	45	95	473

Anm.: χ^2 -test: $p = 0,000$. Der er foretaget særskilt test for svarkategorien "ikke behov for hensyn". Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": $p = 0,044$. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": $p = 0,006$. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 6.18 ser vi, at personer med psykiske lidelser har den mest positive opfattelse af deres kollegaers hensyn. Andelen, som svarer, at der i høj eller nogen grad bliver taget tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, er 76,0 pct. Dette afviger ikke signifikant fra andelen på 68,1 pct. for personer med mobilitetshandicap. Dog vurderer begge disse grupper hensynet fra kollegaerne højere end både personer med sygdomme og med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet. En mulig forklaring på at personer med psykiske lidelser eller mobilitetshandicap forholdsvist ofte mener, at kollegaer tager tilstrækkeligt hensyn, kan være, at disse to grupper i mindre grad har behov for hensyn.

ÅBENHED OM HANDICAP

Ovenfor har vi set, at en del lønmodtagere udviser betænkeligheder ved at arbejde sammen med en person med handicap, især hvis der er tale om en psykisk lidelse. Internationale og danske undersøgelser viser, at personer med mentale sygdomme ofte føler sig stigmatiserede. Bl.a. finder Jacobsen et al. (2010), at knap halvdelen af befolkningen vurderer, at der er personer, de ville skjule det for, hvis de fik en psykisk lidelse. Thornicroft et al. (2008) identificerer tre væsentlige årsager, som kan forårsage, at personer med psykiske lidelser vil forsøge at skjule deres handicap for omverdenen: uvidenhed, fordomme og diskrimination. Vi har i denne undersøgelse derfor inkluderet spørgsmål, som omhandler åbenheden om handicap.

I Tabel 6.19 ser vi, at der generelt er en høj grad af åbenhed over for arbejdsgiveren blandt beskæftigede personer med handicap. Hele 82,9 pct. har fortalt deres chef, at de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap. 13,7 pct. har ikke fortalt det, mens 3,5 pct. ikke har fundet det nødvendigt, da deres handicap er synligt⁴¹. Når vi opdeler efter dominerende handicapdimension, ser vi, at svarfordelingerne ikke afviger væsentligt fra hinanden blandt personer med mobilitetsproble-

41. Larsen et al. (2008) finder, at 19 pct. af personerne med funktionsnedsættelser angiver, at deres handicap er synligt. Årsagen til, at vi her får en væsentligt lavere andel, kan både skyldes forskelle i de to undersøgelsers anvendte handicapbegreb, og at respondenterne i denne undersøgelse ikke bliver præsenteret for den sidste svarkategori "Ikke nødvendigt, da det er synligt". I denne undersøgelse kan der således være personer, som har svaret, at de ikke har fortalt om deres handicap, og som ville have svaret, at det er synligt, hvis de havde kendt denne svarmulighed.

mer, psykiske lidelser og sygdomme. Blandt personer med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet er andelen, som ikke har fortalt deres arbejdsgiver om deres handicap, blot 3,4 pct. I stedet har 11,7 pct. ikke fundet det nødvendigt at fortælle om det pga. synlighed.

TABEL 6.19

Åbenhed om handicap over for arbejdsgiver blandt beskæftigede med handicap. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Har du fortalt din chef, at du har et længerevarende helbredsproblem eller handicap?	Mobilitet	Sanser og kommunikation*	Psykiske lidelser*	Sygdomme	Alle
Ja	84,7	84,9	88,4	78,7	82,9
Nej	12,8	3,4	11,3	16,7	13,7
Ikke nødvendigt, da det er synligt	2,6	11,7	0,2	4,6	3,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	122.158	9.776	24.829	101.085	260.791
Uvægtet antal pers.	593	50	99	508	1.264

Anm.: Chi²-test: p = 0,000. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL 6.20

Åbenhed om handicap over for kollegaer blandt beskæftigede med handicap. Opdelt efter dominerende handicapdimension. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Har du fortalt dine kollegaer, at du har et længerevarende helbredsproblem eller handicap?	Mobilitet	Sanser og kommunikation***	Psykiske lidelser	Sygdomme	Alle
Ja	84,1	85,3	80,6	79,4	82,1
Nej	12,7	1,3	19,5	16,5	14,3
Ikke nødvendigt, da det er synligt	3,3	13,4	0,0	4,1	3,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	122.158	9.776	24.829	101.085	260.791
Uvægtet antal pers.	593	50	99	508	1.264

Anm.: Chi²-test: p = 0,000. I testen er svarkategorien "Ikke nødvendigt, da det er synligt" udeladt. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Det samme billede ser vi i Tabel 6.20, som belyser åbenheden over for kollegaer blandt beskæftigede personer med handicap. Her har 82,1 pct. fortalt deres kollegaer om deres handicap, mens 14,3 pct. ikke har. 3,7 pct. har ikke fundet det nødvendigt at fortælle om handicapet, da det er synligt. Også her er andelen, som ikke har fortalt om handicapet, lavere blandt personer med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet. I stedet er andelen, som ikke har fundet det nødvendigt at fortælle om handicapet, større for denne gruppe end blandt personer med et handicap inden for de tre andre dimensioner.

OPSUMMERING

- Der er ikke sket signifikante ændringer blandt ordningernes målgruppe i kendskabet til fleksjob-ordningen og ordningen med personlig assistance.
- Andelene i målgruppen, som i 2010 kender fleksjob-ordningen, er 77,1 pct., mens kendskabet til ordningen om personlig assistance er 27,1 pct.
- Andelen af beskæftigede personer med handicap, som har fået tilbudt og iværksat en støtteforanstaltning af deres arbejdsgiver, er ikke forandret mellem 2008 og 2010. Derimod er der sket en stigning mellem 2005 og 2008 fra 30,5 pct. til 40,8 pct.
- Det er primært personer med psykiske lidelser, som får tilbudt og iværksat støtteforanstaltninger. Det drejer sig om hele 54,0 pct. af denne gruppe, mens andelen blandt personer med sygdomme er 28,4 pct.
- Der er sket et fald i andelen af personer med handicap, som oplyser, at de har et udækket behov for en støtteforanstaltning fra 15,2 pct. i 2008 til 10,5 pct. i 2010.
- På trods af, at personer med psykiske lidelser i høj grad får tilbudt og iværksat foranstaltninger, har denne gruppe stadig den højeste andel af personer med et udækket behov, som udgør 20,6 pct. Til sammenligning oplyser kun 7,3 pct. af personerne med sygdomme, at de har et udækket behov.
- Der er mellem 2008 og 2010 ikke en entydig udvikling i den generelle holdning til personer med handicap. På den ene side er der en mindre andel, der vurderer, at personer med handicap udgør en be-

lastning på arbejdspladsen. På den anden side er andelen, som har mod på at have en kollega med handicap, faldet fra 2008 til 2010.

- Betænelighederne ved at arbejde sammen med en person med et handicap er stadig størst, når det drejer sig om en person med en psykisk lidelse. 56,4 pct. har i høj eller nogen grad betæneligheder ved udsigten til at få en person, som fx er maniodepressiv, som kollega. Dette er dog væsentligt færre end i 2008, hvor andelen var 64,6 pct.
- Andelen af personer med handicap, som vurderer at arbejdsgivere og kollegaer i nogen eller høj grad udviser tilstrækkeligt hensyn, er vokset mellem 2008 og 2010. 66,0 pct. og 62,7 pct. vurderer nu, at henholdsvis arbejdsgivere og kollegaer udviser tilstrækkeligt hensyn mod henholdsvis 59,7 pct. og 61,5 i 2008.
- Andelen, som har fortalt om deres handicap til arbejdsgiver og kollegaer, er henholdsvis 82,9 og 82,1 pct.

HÆMMET AF HANDICAP?

Vi har i de foregående kapitler set, at beskæftigelsesandelen for personer med handicap er væsentligt lavere end for personer uden handicap. Der findes et bredt udvalg af beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap, som bliver benyttet i vidt forskellig grad. Af disse er fleksjob-ordningen den langt mest benyttede, og vi har i kapitel 5 set, at anvendelsen af denne ordning blandt personer med handicap er støt stigende i løbet af vores måleperiode. Dog har vi også i kapitel 6 set, at der blandt beskæftigede stadig er en vis betænkelighed ved at have en kollega med handicap, især hvis handicappet er psykisk. I dette kapitel belyser vi derfor, om personer med handicap føler sig hæmmede med hensyn til deres egne muligheder på arbejdsmarkedet.

I første afsnit fokuserer vi på de muligheder på arbejdsmarkedet, personer med handicap oplever med hensyn til tre konkrete faktorer: Avancement, opnåelse af bedre arbejde og opnåelse af mere selvstændigt arbejde. Dernæst fokuserer vi på beskæftigede personers forventede tilbagetrækningsalder og sammenligner denne for personer henholdsvis med og uden handicap. I det sidste afsnit belyser vi, i hvor høj grad personer i og uden for beskæftigelse søger arbejde, og sammenligner resultaterne for personer henholdsvis med og uden handicap.

OPLEVEDE MULIGHEDER PÅ ARBEJDSMARKEDET

I Tabel 7.1 har vi samlet de tre spørgsmål om oplevede muligheder blandt personer med handicap. Der er blevet spurgt om, hvorvidt personen føler sig hæmmet på arbejdspladsen med hensyn til advancement, opnåelse af bedre arbejde og opnåelse af mere selvstændigt arbejde. Vi ser, at 14,1 pct. af de beskæftigede personer med handicap føler sig hæmmede med hensyn til advancement. Tilsvarende mener 18,0 pct., at de er hæmmede med hensyn til opnåelse af bedre arbejde, mens 15,1 pct. mener, at de er hæmmede med hensyn til opnåelse af mere selvstændigt arbejde.

TABEL 7.1

Oplevede muligheder på arbejdsmarkedet blandt beskæftigede personer med et handicap. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Mener du, at dit helbreds- problem eller handicap har hæmmet dig mht. advancement?	... opnåelse af bedre arbejde?	... opnåelse af mere selvstændigt arbejde?
Ja	14,1	18,0	15,1
Nej	76,8	74,5	77,4
Ved ikke	9,0	7,6	7,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	260.791	260.791	260.791
Uvægtet antal pers.	1.264	1.264	1.264

I Tabel 7.2 har vi opdelt personer med handicap, som føler sig hæmmede med hensyn til advancement efter dominerende handicapdimension, og ser, at personer med psykiske lidelser i mest udpræget grad mener, at de bliver hæmmede af deres handicap. Hele 27,2 pct. af personerne i denne gruppe føler sig hæmmede med hensyn til advancement, hvilket er væsentligt flere end den tilsvarende andel blandt personer med sygdomme, som blot er 10,1 pct. Afvigelserne mellem svarfordelingerne blandt personer med mobilitetsproblemer, problemer med sanse- og kommunikationsapparatet og psykiske lidelser er ikke signifikante.

TABEL 7.2

Oplevelse af muligheder for advancement blandt beskæftigede personer med et handicap. Opdelt efter dominerende handicapstatus. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2010. Procent.

Mener du, at dit helbredsproblem eller handicap har hæmmet dig mht. advancement?	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Ja	14,6	12,7	27,2	10,1
Nej	76,8	73,8	62,7	81,7
Ved ikke	8,6	13,5	10,2	8,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	122.158	9.776	24.829	101.085
Uvægtet antal pers.	593	50	99	508

Anm.: Chi²-test: p = 0,122. Test for forskelle mellem "sanser og kommunikation" og "psykiske lidelser": p = 0,244. Test for forskelle mellem "psykiske lidelser" og "sygdomme": p = 0,021. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TILBAGETRÆKNINGSALDER

Vi belyser i denne rapport, som i Müller et al. (2006), hvilken betydning handicap har for de beskæftigede⁴² personers vurdering af og beslutning om, hvornår de kan eller vil trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. For at analysere dette har vi inkluderet to mål for betydningen af handicap for den forventede tilbagetrækningsalder. De beskæftigede personer med handicap bliver bedt om at vurdere, om deres handicap har haft en betydning for deres forventede tilbagetrækningsalder. Desuden er alle personer i beskæftigelse blevet bedt om at angive deres forventede tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet.

I Tabel 7.3 har vi spurgt beskæftigede personer med handicap, om deres handicap eller helbredsproblem har betydning for, hvornår de forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, og har hermed et selv vurderet mål for betydningen af deres handicap for tilbagetrækningsalderen. Vi ser, at 25,1 pct. i 2010 forventer at trække sig tilbage tidligere, end de ellers ville have gjort, mens blot 1,5 pct. forventer at trække sig tilbage senere end ellers. For 59,0 pct. har det ingen betydning, mens

42. I dette afsnit har vi udvidet definitionen af beskæftigede personer til at omfatte personer, som i øjeblikket er i beskæftigelse, samt personer, som forventer at komme det senere.

14,4 pct. svarer, at de ikke ved det. Denne svarfordeling afviger ikke signifikant fra 2008. Derimod kan vi se, at der er sket en forskydning i svarene siden 2005. Færre har svaret, at deres handicap ingen betydning har, mens flere i stedet svarer, at de ikke ved, om handicappet har betydning for tilbagetrækningsalderen. Dette resultat kommenterer vi nærmere nedenfor.

TABEL 7.3

Betydning af helbredsproblem for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet blandt personer med et handicap, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det. Procent.

	2005***	2008	2010
Tidligere tilbagetrækning	23,2	25,5	25,1
Senere tilbagetrækning	0,7	1,7	1,5
Ingen betydning	70,9	55,4	59,0
Ved ikke	5,2	17,3	14,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	371.158	140.843	371.290
Uvægtet antal pers.	1.027	2.122	1.735

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 7.4 ser vi, at der er store forskelle på, hvordan personer med handicap inden for de fire dimensioner vurderer betydningen af deres handicap for tilbagetrækningsalderen. 30,5 pct. af de beskæftigede personer med mobilitetsproblemer vurderer, at deres handicap betyder, at de må trække sig tilbage tidligere end ellers. I modsætning hertil er den tilsvarende andel for personer med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet blot 5,5 pct. Blandt personer med psykiske lidelser er andelen 17,1 pct., hvilket også er lavere end blandt personer med mobilitetsproblemer. Dette ser dog ud til at skyldes, at personer med en psykisk lidelse i højere grad er usikre på, hvilke konsekvenser deres handicap har for tilbagetrækningsalderen, og de svarer derfor ”ved ikke” i stedet.

For at konstruere et andet mål for betydningen af handicap for tilbagetrækningsalderen har vi, som ovenfor beskrevet, bedt alle personer i beskæftigelse svare på, hvor gamle de forventer at være, når de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Herefter har vi opdelt i to kategorier afhængigt af, om den forventede tilbagetrækningsalder var over eller under 60 år. Desuden var det muligt at svare ”ved ikke”.

TABEL 7.4

Betydning af helbredsproblem for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet blandt personer med et handicap, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det. Opdelt efter dominerende handicapdimension. 2010. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation***	Psykiske lidelser*	Sygdomme**
Tidligere tilbagetrækning	30,5	5,5	17,1	22,8
Senere tilbagetrækning	1,9	1,2	1,4	1,1
Ingen betydning	52,7	83,8	58,3	65,9
Ved ikke	14,9	9,5	23,2	10,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	177.066	10.834	48.270	129.636
Uvægtet antal pers.	829	55	187	641

Anm.: Chi²-test: $p = 0,000$. Forskellen mellem "mobilitet" og de tre andre kategorier er testet med en chi²-test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 7.5 er den forventede tilbagetrækningsalder for beskæftigede personer med handicap i årene 2005, 2008 og 2010 rapporteret. Vi ser, at 19,1 pct. i 2010 svarer, at de vil trække sig tilbage som 60-årige eller tidligere. 45,4 pct. forventer at være over 60 år, mens 35,6 pct. ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage. Set i forhold til besvarelserne i 2008 og 2005 er andelen af personer, som er usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder, overraskende høj. Vi har derfor i bilagstabel B7.1 udeladt denne kategori og ser, at andelen af de tilbageværende respondenter, som forventer at trække sig tilbage som 60-årige eller tidligere, er faldende både mellem 2005 og 2008 og mellem 2008 og 2010. Dette kan også ses af den stigende tendens i gennemsnitlige tilbagetrækningsalder i Tabel 7.5.

Det kan være problematisk at udelade "ved ikke"-kategorien, da der med stor sandsynlighed er en årsag til, at en større andel af personerne med handicap i 2010 er usikre på, hvornår de forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, hvilket vil påvirke resultaterne, når kategorien udelades. Vi ser derfor nærmere på den stigende usikkerhed om tilbagetrækning. Vi har undersøgt udviklingen også for personer uden handicap samt for forskellige aldersgrupper og kan konkludere, at samme tendens gør sig gældende for samtlige grupper. Der kan være flere forklaringer på den stigende andel, som ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Én forklaring er den øgede jobusikkerhed som konsekvens af den stigende ledighed i perioden mellem 2008 og 2010. Denne effekt vil hovedsageligt kunne forklare, at personer, som nærmer sig pensionsalderen, vil være mere usikre på deres job-

situation og sandsynligheden for at kunne finde et nyt job, hvis de skulle blive afskediget. En anden forklaring kan være den aktuelle efterlønsdebat, som kan forårsage, at personer, som tidligere havde forventet at gå på efterløn som 60-årige, bliver usikre på, hvornår de vil få mulighed for at trække sig tilbage.

TABEL 7.5

Forventet tilbagetrækningsalder blandt personer med et handicap, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det. Procent.

	2005***	2008	2010***
60 år eller derunder	30,9	29,6	19,1
Over 60 år	49,1	57,6	45,4
Ved ikke	20,0	12,8	35,6
I alt	100,0	100,0	100,0
Gns. tilbagetrækningsalder	62,7 ***	62,8	63,0 *
Opvægtet antal pers.	460.477	432.088	372.158
Uvægtet antal pers.	1.254	2.179	1.740

Anm.: Der er foretaget t-test for forskelle mellem gennemsnittene. Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

I Tabel 7.6 ser vi, at fordelingerne af besvarelsene om den forventede tilbagetrækningsalder er væsentligt forskellige for personer henholdsvis med og uden handicap. Blandt personer uden handicap er andelen, som forventer at trække sig tilbage som 60-årige eller tidligere, 12,0 pct., hvilket er lavere end de 19,1 pct. blandt personer med handicap, som vi så ovenfor. Andelen, som ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, er stort set identisk for de to grupper, hvorfor vi kan konkludere, at personer med handicap forventer at trække sig tidligere tilbage end personer uden handicap. Det betyder også, at vi kan konkludere, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder på 64,0 år er væsentligt højere blandt personer uden handicap end blandt personer med handicap, hvor den gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder er 63,0 år.

TABEL 7.6

Forventet tilbagetrækningsalder blandt personer, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det. Opdelt efter handicapstatus. 2010. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap***
60 år eller derunder	19,1	12,0
Over 60 år	45,4	53,0
Ved ikke	35,6	35,0
I alt	100,0	100,0
Gns. tilbagetrækningsalder	63,0	64,0 ***
Opvægtet antal pers.	372.158	2.793.894
Uvægtet antal pers.	1.740	13.192

Anm.: Der er foretaget en t-test for forskelle mellem gennemsnittene. Forskellen mellem de to kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

JOBSØGNING

Vi så i kapitel 4, at beskæftigelsesandelen for personer med handicap er væsentligt lavere end for personer uden handicap. Denne forskel – eller en del af den – kan tænkes at hænge sammen med, at personer med handicap har sværere ved at få job end personer uden handicap. Denne problemstilling belyser vi dels ved at se på, hvor mange job de beskæftigede har søgt for at komme i beskæftigelse, dels ved at se på jobsøgningen blandt personer uden beskæftigelse.

For at afdække jobsøgningsaktiviteten blandt personer, som er aktive på arbejdsmarkedet, har vi spurgt alle personer i spørgeskemaundersøgelsen om, hvor mange arbejdspladser de har været ansat på i løbet af de seneste 10 år. I Tabel 7.7 ser vi, at andelen af personer med handicap, som har haft et job inden for de seneste 10 år, er mindre end andelen af personer uden handicap, hvilket er forventeligt set i lyset af, at personer med handicap har en lavere beskæftigelsesgrad end personer uden handicap, jf. kapitel 4. 17,8 pct. af personerne med handicap har ikke haft et arbejde inden for de seneste 10 år, hvilket blot gælder for 3,1 pct. af personerne uden handicap. Vi ser også, at personer uden handicap, som har været beskæftigede inden for de seneste 10 år,⁴³ i gennemsnit har været ansat på flere arbejdspladser end personer med handicap.

43. I hele afsnittet om jobsøgning kalder vi personer, som har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, "beskæftigede". Denne gruppe omfatter både personer, som i 2010 stadig er i beskæftigelse, og personer, som af forskellige årsager nu er ledige eller uden for arbejdsstyrken.

TABEL 7.7

Antal arbejdspladser, personen har været ansat på inden for de sidste 10 år.
Opdelt efter handicapstatus. 2010. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap***
Ikke beskæftiget	17,8	3,1
1 arbejdsplads	31,2	30,9
2 arbejdspladser	19,0	22,3
3 arbejdspladser	13,1	16,3
4 arbejdspladser	8,3	10,0
5 eller flere arbejdspladser	10,6	17,5
I alt	100,0	100,0
Gns. antal arbejdspladser blandt alle personer	2,2	2,9 ***
Gns. antal arbejdspladser blandt beskæftigede	2,7(N=2.261)	3,0 (N=14.016) ***
Opvægtet antal pers.	550.287	2.921.947
Uvægtet antal pers.	2.715	14.476

Anm.: Der er foretaget t-tests for forskelle mellem gennemsnittene. Forskellen mellem de to kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

JOBSØGNING BLANDT BESKÆFTIGEDE PERSONER

Vi har spurgt personer, som har været ansat på én eller flere arbejdspladser i løbet af de seneste 10 år, om hvor mange andre job de har søgt inden for samme periode for at få dette eller disse jobs. Hermed kan vi konstruere antallet af ansøgninger pr. job (arbejdsplads) og opnå et mål for, om personer med handicap skal søge flere stillinger for at komme i beskæftigelse end personer uden handicap.

I Tabel 7.8 ser vi, at der er en signifikant forskel på fordelingerne af ansøgninger pr. job for personer henholdsvis med og uden handicap. Den primære forskel er, at en større andel af personer (55,8 pct.) med handicap ikke har søgt andre stillinger end den eller de stillinger, personen har haft i perioden. Den tilsvarende andel for personer uden handicap er 51,0 pct. Der er ikke signifikante forskelle i det gennemsnitlige antal ansøgninger pr. job, hverken for samtlige beskæftigede personer eller for personer, som har søgt ét andet job eller mere.

Baseret på en formodning om, at der findes en større gruppe blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap, som skal søge mange job for at opnå ansættelse, har vi også sammenlignet det gennemsnitlige antal ansøgninger pr. job for personer i gruppen med over 10 ansøgninger pr. job (henholdsvis 4,8 pct. og 4,4 pct. af de be-

skæftigede). Heller ikke her er der signifikant forskel på personer henholdsvis med og uden handicap.⁴⁴

TABEL 7.8

Antal andre søgte stillinger pr. job (arbejdsplads) blandt personer, som har været beskæftiget inden for de seneste 10 år. Opdelt efter handicapstatus. 2010. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap**
Ikke ansøgt andre job	55,8	51,0
1 anden ansøgning pr. job	22,8	24,3
1-10 andre ansøgninger pr. job	16,5	20,3
Over 10 andre ansøgninger pr. job	4,8	4,4
I alt	100,0	100,0
Gns. antal andre jobansøgninger	3,6	2,8
Gns. antal jobansøgninger blandt personer, som har søgt andre job	8,2	5,7
Opvægtet antal pers.	381.780	2.511.929
Uvægtet antal pers.	1.937	12.475

Anm.: Der er foretaget t-tests for forskelle mellem gennemsnittene. Forskellen mellem de to kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Mange andre karakteristika end handicapstatus kan have betydning for, hvor mange ansøgninger en person skal skrive for at få et job. Eksempelvis kan uddannelsesbaggrund have betydning. Hvis der er forskel på uddannelsesniveaet blandt personer med og uden handicap, vil det derfor have betydning for de to gruppers jobsøgning. For at forsøge så vidt muligt at isolere betydningen af handicapstatus har vi foretaget en regression, hvor vi korrigerer for forskelle i personkarakteristika som alder, uddannelse og lignende, jf. bilagstabel B7.2. Antal ansøgninger til andre job er afhængig variabel i vores regressionsmodel. Modellen tager højde for, at mange personer ikke har søgt andre job end det eller dem, de har haft i perioden (55,8 pct. blandt personer med handicap og 51,0 pct. blandt personer uden handicap).⁴⁵

44. Umiddelbart kan det virke overraskende, at der ikke er statistisk signifikant forskel på det gennemsnitlige antal ansøger for personer med handicap (8,2 ansøgninger) og personer uden handicap (5,7 ansøgninger). Forskellen skyldes til dels, at der blandt personer med handicap er flere, som har søgt overordentligt mange stillinger (mere end 100). Dette medvirker dog også til, at variablens standardafvigelse er stor, hvorfor forskellene ikke testes signifikante.

45. Se yderligere forklaringer af modellen i bilaget til dette kapitel.

I bilagstabel B7.2 ser vi, at der ikke er en signifikant forskel i antallet af ansøgninger per job for personer henholdsvis med og uden handicap, selv når vi kontrollerer for personkarakteristika. Der er hverken forskel på sandsynligheden for, at personen har søgt andre job, eller på antallet af ansøgninger per job for personer, som har søgt andre job. Dette indebærer, at den observerede forskel mellem andelene på henholdsvis 55,8 og 51,0 pct., som ikke har søgt andre job, blandt personer henholdsvis med og uden handicap, jf. Tabel 7.8, forsvinder, når vi indtager yderligere forklarende variable. Analysen tyder således på, at der ikke er forskel på, hvor meget personer henholdsvis med og uden handicap skal søge for at komme i beskæftigelse.

En mulig forklaring på, at der ikke er forskel på jobsøgningen, er, at personer med handicap er mere realistiske omkring deres evner end personer uden handicap og derfor forholdsvis ofte søger stillinger, de har gode chancer for at få, hvilket alt andet lige vil påvirke antallet af andre ansøgninger per job negativt.

Et andet forhold, der kan bidrage til at forklare resultatet, er, at vi sammenligner to forholdsvis 'stærke' grupper af personer. Det er kun personer, som har haft ét eller flere job igennem de seneste 10 år, som indgår i Tabel 7.8. Personer, som ikke har været beskæftigede i perioden (henholdsvis 17,9 pct. af personerne med handicap og 3,1 pct. af personerne uden handicap), indgår derimod ikke. På baggrund af vores opdeling i personer med større eller mindre handicap kan vi se, at den gruppe af personer med handicap, som ikke er inkluderet, hovedsageligt udgøres af personer med større handicap. Omvendt betyder det, at den gruppe af personer med handicap, som vi har inkluderet i tabellen, udgøres af en for stor andel af personer med mindre handicap i forhold til populationen. Vi inddrager så at sige kun de forholdsmæssigt 'stærke' personer med handicap. Det betyder, at virkeligheden for en del personer med handicap kan se anderledes ud end i Tabel 7.8, idet de måske slet ikke har mulighed for at komme til at indgå i den gruppe, som er i beskæftigelse. Vi kommer således til at sammenligne de personer henholdsvis med og uden handicap, som har de fornødne egenskaber til at være på arbejdsmarkedet, og disse grupper er nødvendigvis mere ens, end hvis vi havde sammenlignet alle personer med handicap med alle personer uden handicap.

I analysen har vi kontrolleret for forskelle i bl.a. uddannelses- og aldersmæssige karakteristika, men vi kan ikke afvise, at der er andre uob-

serverede faktorer, som kan have en betydning. Vi kan derfor ikke afvise, at der ville være forskel på jobsøgningen blandt personer med og uden handicap, hvis vi havde været i stand til at tage hensyn til uobserverede faktorer.

Herudover skal man være opmærksom på, at vi kun har spurgt til, hvor mange job respondenterne måtte søge for at komme i beskæftigelse. Vi har ikke spurgt om, hvor mange forgæves job respondenterne har søgt, imens de var beskæftiget. Hvis en person har søgt nyt job fra beskæftigelse, uden at det i sidste ende er lykkede at få et nyt job, har vi ikke registreret det i spørgeskemaet. Derimod har vi registreret, hvis en beskæftiget person har haft en eller flere ansøgninger, som er endt med jobskifte. Hvis personer med handicap oftere end personer uden handicap har haft sådanne succesfulde jobskift, og antallet af forgæves ansøgninger falder, i takt med hvor mange job man har haft, vil vi undervurdere antal ansøgninger pr. job for personer uden handicap. Denne forskel i jobsøgningen kan med andre ord bidrage til at forklare, hvorfor personer med handicap ikke har søgt flere job for at komme i beskæftigelse end personer uden handicap. For at belyse dette problem har vi foretaget ovenstående analyser af gruppen af personer, som i de seneste 10 år kun har været ansat på én arbejdsplads. Dette ændrer ikke ved det resultat, at der tilsyneladende ikke er forskel på, hvor meget personer med og uden handicap skal søge for at få et job.

JOBSØGNING BLANDT PERSONER UDEN FOR BESKÆFTIGELSE

I Tabel 7.9 ser vi på jobsøgningsaktiviteten blandt personer, som oplyser, at de ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år. 94,2 pct. af personerne med handicap og uden beskæftigelse i de seneste 10 år har ikke søgt job i denne periode. Den tilsvarende andel blandt personer uden handicap er 85,2 pct. Forskellen skyldes formentlig, at der er mange i gruppen af personer med handicap, hvis arbejdsevne ikke er stor nok til, at de kan indgå i arbejdsstyrken. Eksempelvis indgår førtidspensionister formentlig hovedsageligt i gruppen af personer med handicap. Vi ser også, at det gennemsnitlige antal mislykkede ansøgninger blandt personer med handicap er 0,7, mens det tilsvarende antal er 2,1 blandt personer uden handicap. Forskellen på de to gennemsnit er dog ikke signifikant. Ser vi udelukkende på personer med én eller flere mislykkede ansøgninger, er der heller ingen forskel i det gennemsnitlige antal ansøgninger,

som er henholdsvis 11,5 blandt personer med handicap og 14,2 blandt personer uden handicap.

Resultaterne viser således, at personer med handicap, som ikke er beskæftigede, i mindre grad søger ansættelse end personer uden handicap i samme situation. Det kan skyldes, at der blandt personer med handicap er flere, der har så alvorlige helbredsproblemer, at de ikke kan arbejde. Fokuserer vi udelukkende på personer, som har ansøgt om ét eller flere job, er der ikke signifikant forskel i ansøgningsaktiviteten mellem personer med handicap (11,5 ansøgninger) og uden handicap (14,2 ansøgninger). Der er imidlertid stor usikkerhed forbundet med dette resultat, fordi der kun indgår henholdsvis 19 og 74 personer i beregningerne.

TABEL 7.9

Antal søgte stillinger blandt personer uden beskæftigelse inden for de seneste 10 år. Opdelt efter handicapstatus. 2010. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap***
Ikke ansøgt job	94,2	85,2
1 eller flere mislykkede ansøgninger	5,8	14,8
I alt	100,0	100,0
Gns. antal mislykkede jobansøgninger	0,7	2,1
Opvægtet antal pers.	96.738	8.546
Uvægtet antal pers.	447	450

Anm.: Der er foretaget t-tests for forskelle mellem gennemsnittene. Forskellen mellem de to kategorier er testet med en χ^2 -test. * signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

Alt i alt tyder analyserne således på, at personer med handicap ikke søger flere job for at komme i beskæftigelse end personer uden handicap. Der må således være andre forklaringer på, at personer med handicap har en væsentligt lavere beskæftigelsesandsynlighed end personer med handicap. Én årsag er, at personer med handicap trækker sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end personer uden handicap. En anden årsag er, at personer med handicap gennemgående er ansat kortere tid i det samme job end personer uden handicap. Blandt de personer, som har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, er der således kun 57 pct. blandt personer med handicap, som er beskæftiget på interviewtidspunktet, mod 80 pct. blandt personer uden handicap. Baggrunden for forskelle i beskæftigelsesniveauet diskuteres nærmere i rapportens perspektiveringsafsnit i kapitel 1.

OPSUMMERING

- 14,1 pct. af personerne med handicap føler sig hæmmede af deres handicap med hensyn til advancement. De tilsvarende andele af personer med handicap, som føler sig hæmmede med hensyn til opnåelse af bedre eller mere selvstændigt arbejde, er mellem 15 og 18 pct.
- Det er primært personer med psykiske lidelser, som oplever at være hæmmede i deres muligheder på arbejdsmarkedet. 27,2 pct. af personerne i denne gruppe føler sig hæmmede med hensyn til advancement.
- 25,1 pct. af personerne med handicap forventer i 2010 at trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end ellers. Der er ikke sket nogen udvikling i denne andel over årene.
- Det er i højeste grad personer med mobilitetsproblemer, som forventer at trække sig tilbage tidligere end ellers. Andelen blandt denne gruppe er 30,5 pct. i modsætning til blot 5,5 pct. blandt personer med problemer med sanse- og kommunikationsapparatet.
- Der er i 2010 en større usikkerhed blandt personer med handicap om, hvornår de kan trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet end tidligere. Andelen, som svarer, at de ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage, er steget fra 12,8 pct. i 2008 til 35,6 pct. i 2010.
- Personer med handicap forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere end personer uden handicap. Andelen, som forventer at være 60 år eller derunder, når de trækker sig tilbage, er 19,1 pct. blandt personer med handicap og 12,0 pct. blandt personer uden handicap.
- Vores undersøgelser tyder ikke på, at der er forskelle på, hvor mange stillinger personer med handicap skal søge for at opnå beskæftigelse sammenlignet med personer uden handicap.
- Personer med handicap uden for beskæftigelse foretager i mindre grad end personer uden handicap jobsøgning. 94,2 pct. af personerne med handicap har ikke søgt en stilling inden for de seneste 10 år. Den tilsvarende andel er 85,2 pct. blandt personer uden handicap.

BILAG

BILAG TIL KAPITEL 2

TABEL B2.1

De ni initiativer i beskæftigelsesstrategien.

Vi skal gøre det lettere at kombinere handicap og job

1. Samtaleguide til jobcentermedarbejdere
2. Virksomhedsinnovatører skal hjælpe virksomheder
3. Indsats for førtidspensionister, der ønsker at arbejde

Vi skal sprede viden om, hvordan det er muligt at kombinere handicap og job

4. Inspirationsbank skal bringe gode eksempler frem
5. Informationsindsats målrettet personer med handicap
6. Jobcentermedarbejderne skal kende de kompenserende ordninger bedre
7. Informationskampagne om lov om forbud mod forskelsbehandling

Vi skal samle viden om, hvilke veje der effektivt fører til beskæftigelse for personer med handicap

8. Ny viden om jobcentrenes hjælp til læse-/stavesvage og ordblinde
 9. Ny viden om handicapindsatsen
-

Kilde: Regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Beskæftigelsesministeriet, 2009).

BILAG TIL KAPITEL 3

TABEL B3.1

Fordeling af køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse. Opdelt efter handicapstatus. 2010. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap
<i>Køn</i>		
Mand	44,6	51,7
Kvinde	55,4	48,3
<i>Civilstand</i>		
Single	45,8	52,3
Ej single	54,2	47,7
<i>Statsborgerskab</i>		
Dansk	95,8	95,1
Ej dansk	4,2	4,9
<i>Alder</i>		
16-29 år	14,4	28,1
30-39 år	15,6	23,2
40-49 år	23,8	22,1
50-64 år	46,2	26,6
<i>Uddannelse</i>		
Ingen komp. uddannelse	47,2	39,9
Erhvervsuddannelse	34,1	33,4
KVU	4,2	5,1
MVU	11,6	14,6
LVU	2,9	7,1
Opvægtet antal pers.	560.175	2.974.054
Uvægtet antal pers.	2.764	14.698

TABEL B3.2

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap.
Uden regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat
Mand	-0,2572 ***
Single	0,4161 ***
Dansk statsborger	-0,0144
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,7614 ***
40-49 år	0,4573 ***
50-64 år	0,9466 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,4010 ***
KVU	-0,5650 ***
MVU	-0,6645 ***
LVU	-1,2356 ***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1246 **
Region Syd	0,0109
Region Midtjylland	-0,0495
Region Nordjylland	-0,0757
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,0866 *
2005	0,0916 *
2010	-0,1844 ***
Konstant	-1,4665 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 54.360.

TABEL B3.3

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap.
Med regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat
Mand	-0,2556 ***
Single	0,4172 ***
Dansk statsborger	-0,0091
Regional ledighed	-0,0019
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,7652 ***
40-49 år	0,4556 ***
50-64 år	0,9437 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,4006 ***
KVU	-0,5642 ***
MVU	-0,6690 ***
LVU	-1,2346 ***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1219 **
Region Syd	0,0075
Region Midtjylland	-0,0494
Region Nordjylland	-0,0731
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,0944
2005	0,0964
2010	0,1823 ***
Konstant	-1,4667 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 53.957.

TABEL B3.4

Multinomial logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et større eller et mindre handicap i forhold til ikke at have noget handicap. Uden regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat
<i>Har større handicap</i>	
Mand	-0,3661 ***
Single	0,6460 ***
Dansk statsborger	-0,3337 **
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-1,3067 ***
40-49 år	0,5555 ***
50-64 år	1,2183 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,5022 ***
KVU	-0,8233 ***
MVU	-0,9208 ***
LVU	-1,6832 ***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1795 **
Region Syd	0,0937
Region Midtjylland	-0,0348
Region Nordjylland	-0,0423
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2005	-0,0466
2010	-0,0691
Konstant	-1,8654 ***
<i>Har mindre handicap</i>	
Mand	-0,2349 ***
Single	0,2033 ***
Dansk statsborger	0,4598 **
<i>Alder (reference = 30-39 år):</i>	
16-29 år	-0,4145 ***
40-49 år	0,2463 ***
50-64 år	0,5656 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,1445 **
KVU	-0,2905 **
MVU	-0,3489 ***
LVU	-0,8065 ***

(Fortsættes)

TABEL B3.4 (FORTSAT)

	Estimat
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1147
Region Syd	-0,0386
Region Midtjylland	-0,1366 *
Region Nordjylland	-0,1526
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2005	0,2072 ***
2010	-0,3224 ***
Konstant	-2,5704 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 43.917.

TABEL B3.5

Multinomial logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et større eller et mindre handicap i forhold til ikke at have noget handicap. Med regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat
<i>Har større handicap</i>	
Mand	-0,3640 ***
Single	0,6443 ***
Dansk statsborger	-0,3337 **
Regional ledighed	0,0317
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-1,3055 ***
40-49 år	0,5566 ***
50-64 år	1,2169 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,5024 ***
KVU	-0,8256 ***
MVU	-0,9227 ***
LVU	-1,6833 ***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1901 **
Region Syd	0,0866
Region Midtjylland	-0,0352
Region Nordjylland	-0,0808
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2005	-0,1287
2010	-0,1329
Konstant	-1,9243 ***
<i>Har mindre handicap</i>	
Mand	-0,2350 ***
Single	0,2068 ***
Dansk statsborger	0,4726 **
Regional ledighed	-0,0291
<i>Alder (reference = 30-39 år):</i>	
16-29 år	-0,4157 ***
40-49 år	0,2404 ***
50-64 år	0,5613 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	-0,1418 **
KVU	-0,2846 **
MVU	-0,3473 ***
LVU	-0,8012 ***

(Fortsættes)

TABEL B3.5 (FORTSAT)

	Estimat
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>	
Region Hovedstaden	-0,1051
Region Syd	-0,0374
Region Midtjylland	-0,1356 *
Region Nordjylland	-0,1149
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2005	0,2804 **
2010	-0,2673 **
Konstant	-2,5275 ***

Anm. : Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 43.619.

TABEL B3.6

Resterende middellevetid (2-års-tavler) efter køn og alder. År.

	2004:2005	2005:2006	2006:2007	2007:2008	2008:2009
<i>Mænd</i>					
0 år	75,6	75,9	76,0	76,3	76,5
10 år	66,1	66,4	66,4	66,7	66,9
20 år	56,3	56,5	56,6	56,9	57,1
30 år	46,7	46,9	47,0	47,3	47,4
40 år	37,2	37,3	37,4	37,7	37,9
50 år	28,1	28,2	28,3	28,6	28,7
60 år	19,8	19,9	20,1	20,3	20,4
70 år	12,5	12,7	12,8	13,0	13,0
80 år	7,0	7,1	7,2	7,3	7,2
90 år	3,5	3,6	3,6	3,6	3,4
<i>Kvinder</i>					
0 år	80,2	80,4	80,5	80,7	80,8
10 år	70,7	70,8	70,9	71,1	71,1
20 år	60,8	60,9	61,0	61,1	61,2
30 år	50,9	51,0	51,1	51,3	51,4
40 år	41,2	41,3	41,3	41,5	41,6
50 år	31,8	31,9	31,9	32,1	32,2
60 år	23,0	23,1	23,2	23,4	23,4
70 år	15,1	15,2	15,2	15,4	15,4
80 år	8,8	8,8	8,8	8,9	8,8
90 år	4,3	4,3	4,3	4,4	4,3

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Anm.: "Middellevetiden" er det gennemsnitlige antal år, som personer i en given alder har tilbage at leve i, hvis deres dødelighed fremover svarer til det niveau, som er konstateret i den aktuelle periode.

TABEL B3.7

Spørgsmål til fastlæggelse af målte funktionsnedsættelser.

Ben

Kan du gå 500 meter uden at standse eller føle stærkt ubehag?

Kan du gå op ad en trappe med 12 trin uden at bruge gelænderet?

Arme

Har du svært ved at række den ene af dine arme frem eller op over hovedet? Du skal også svare ja, hvis du har svært ved at række begge dine arme frem eller op over hovedet.

Hænder og fingerfærdighed

Er det sådan, at du med den ene hånd ikke kan samle en lille ting, fx en sikkerhedsnål, op? Du skal også svare ja, hvis du ikke kan samle en lille ting op med nogen af dine hænder.

Har du svært ved at vride en klud eller bruge en saks?

Syn

Er det vanskeligt at læse almindeligt avis-tryk?

Hørelse

Har du svært ved at følge en samtale, når der er baggrundsstøj?

Adfærd

Synes du, at det er svært at være sammen med mennesker uden for familien?

Har du svært ved at "mande dig op" til noget?

Intellekt

Glemmer du ofte, hvad du er lige ved at gøre?

Hvis du ser fjernsyn i en time, har du så ofte svært ved at kunne fortælle, hvad det handler om?

Ryg

Kan du løfte en fyldt kuffert, der vejer 10 kilo, og bære den 10 meter?

Kan du sidde på en hård stol i en time?

Ordblindhed

Har du svært ved at læse eller stave? Har du fx svært ved at læse og forstå en kort artikel i en avis, eller har du svært ved at skrive et kort brev uden hjælp?

BILAG TIL KAPITEL 4

TABEL B4.1

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer i alderen 16-64 år.

	Estimat
Har et handicap	-1,4580 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	-0,0411
2005	-0,0783
2010	-0,2796 ***
<i>Interaktioner</i>	
Handicapstatus x 2002	0,0328
Handicapstatus x 2005	0,1774 *
Handicapstatus x 2010	0,0946
Konstant	1,5064 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$ og *** angiver $p < 0,001$.
n = 54.753.

TABEL B4.2

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år.

	Estimat
Mand	0,4270 ***
Single	-0,5661 ***
Dansk statsborger	0,9858 ***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	0,3525 **
40-49 år	-0,1396
50-64 år	-1,0940 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,6646 ***
KVU	1,0616 ***
MVU	1,1711 ***
LVU	1,6455 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	-0,0511
2005	0,0351
2010	-0,2455 ***
Konstant	-0,7403 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$ og *** angiver $p < 0,001$. $n = 9.527$.

TABEL B4.3

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år.

	Estimat
Mand	0,3155 ***
Single	-0,2196 ***
Dansk statsborger	0,9065 ***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,7648 ***
40-49 år	0,5377 ***
50-64 år	-0,9213 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,7530 ***
KVU	0,9350 ***
MVU	0,9443 ***
LVU	1,4934 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	-0,0262
2005	-0,1067 *
2010	-0,2934 ***
Konstant	0,6295 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 44.622.

TABEL B4.4

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for variationen i den regionale ledighed.

	Estimat
Mand	0,4329 ***
Single	-0,5662 ***
Dansk statsborger	1,0014 ***
Regional ledighedsprocent	-0,1349 ***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	0,3426 *
40-49 år	-0,1563
50-64 år	-1,1196 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,6650 ***
KVU	1,0664 ***
MVU	1,1756 ***
LVU	1,6416 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,3411 *
2005	0,3715 *
2010	0,0101
Konstant	-0,4446 *

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$. $n = 9.442$.

TABEL B4.5

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for variationen i den regionale ledighed.

	Estimat
Mand	0,3168 ***
Single	-0,2111 ***
Dansk statsborger	0,9109 ***
Regional ledighedsprocent	-0,1152 ***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,7672 ***
40-49 år	0,5305 ***
50-64 år	-0,9289 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,7546 ***
KVU	0,9301 ***
MVU	0,9467 ***
LVU	1,5022 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,3159 ***
2005	0,1869 **
2010	-0,0773
Konstant	0,8803 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 44.308.

TABEL B4.6

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat
Har et handicap	-1,7517 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2007)</i>	
2002	-0,5366 ***
2003	-0,5270 ***
2004	-0,4979 ***
2005	-0,2526 ***
2006	-0,0514
2008	-0,2307 ***
<i>Interaktioner</i>	
Handicapstatus x 2002	0,3518 ***
Handicapstatus x 2003	0,3159 ***
Handicapstatus x 2004	0,2841 **
Handicapstatus x 2005	0,0968
Handicapstatus x 2006	-0,0770
Handicapstatus x 2008	0,1225
Konstant	2,4139 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 51.417.

TABEL B4.7

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat
Mand	0,5633 ***
Single	-0,8335 ***
Dansk statsborger	1,3085 ***
Regional ledighedsprocent	-0,1837 *
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	0,4334 *
40-49 år	-0,4117 **
50-64 år	-0,9144 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,8562 ***
KVU	0,9425 **
MVU	1,6089 ***
LVU	2,2782 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2007)</i>	
2002	0,0372
2003	0,2070
2004	0,2143
2005	0,1850
2006	0,0111
2008	-0,2802 ***
Konstant	-0,2156

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$. $n = 7.807$.

TABEL B4.8

Førløbsanalyse for deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat
Mand	0,4498 ***
Single	-0,5838 ***
Dansk statsborger	1,4140 ***
Regional ledighedsprocent	-0,0981 **
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,2787 ***
40-49 år	0,2408 **
50-64 år	0,2306
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,9382 ***
KVU	1,0130 ***
MVU	0,7015 ***
LVU	1,0450 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2007)</i>	
2002	-0,1187
2003	-0,0732
2004	-0,0831
2005	0,0441
2006	0,0880
2008	-0,3940 ***
Konstant	0,8575 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 42.816.

TABEL B4.9

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat
Har et handicap	-1,2703 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	-0,2493 ***
2003	-0,3435 ***
2004	-0,3036 ***
2005	-0,2068 ***
2006	-0,1098 **
2007	-0,0198
2009	-0,1275 ***
<i>Interaktioner</i>	
Handicapstatus x 2002	0,1819 *
Handicapstatus x 2003	0,1790 *
Handicapstatus x 2004	0,1231
Handicapstatus x 2005	0,1192
Handicapstatus x 2006	-0,0022
Handicapstatus x 2007	0,0260
Handicapstatus x 2009	-0,0344
Konstant	1,3106 ***

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 59.672.

TABEL B4.10

Førløbsanalyse for deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat
Mand	0,6518 ***
Single	-0,5791 ***
Dansk statsborger	0,7729 *
Regional ledighedsprocent	-0,1457 **
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,1956
40-49 år	-0,3044 *
50-64 år	-0,6652 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,7168 ***
KVU	0,9207 **
MVU	1,2717 ***
LVU	1,8359 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,2326
2003	0,2830
2004	0,2578
2005	0,2069
2006	0,0333
2007	0,0154
2009	0,1228
Konstant	-0,6072

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$. $n = 8.957$.

TABEL B4.11

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-50 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat
Mand	0,7728 ***
Single	-0,3375 ***
Dansk statsborger	0,6939 ***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>	
16-29 år	-0,8021 ***
40-49 år	0,5639 ***
50-64 år	0,6603 ***
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>	
Erhvervsuddannelse	0,7573 ***
KVU	0,7619 ***
MVU	0,4889 ***
LVU	1,0611 ***
Regional ledighedsprocent	-0,1254 ***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2008)</i>	
2002	0,4307 ***
2003	0,3880 ***
2004	0,3572 ***
2005	0,2827 ***
2006	0,1785 **
2007	0,0557
2009	0,0597
Konstant	0,2317

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$.
n = 49.103.

BILAG TIL KAPITEL 5

TABEL B5.1

Særlige handicapkompenserende ordninger samt øvrige ordninger, som kan være relevante for personer med handicap.

Handicapkompenserende ordninger

Personlig assistance: Ledige, lønmodtagere (inkl. fleksjobansatte og førtidspensionister i løntilskud) og selvstændigt erhvervsdrivende, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få støtte af en personlig assistent. Den personlige assistent må kun hjælpe med praktiske, perifere arbejdsopgaver, som den pågældende ikke selv kan udføre på grund af funktionsnedsættelsen. De faglige og indholdsmæssige jobfunktioner skal personen med handicap selv udføre. Den personlige assistents opgaver kan fx være løft, døvetolkning, sekretærarbejde etc. Som udgangspunkt kan der til en fuldtidsansat bevilliges personlig assistance op til 20 timer om ugen. Den personlige assistent ansættes i virksomheden, hvor personen med handicap arbejder, men der ydes tilskud til assistentens løn. Jobcentret behandler ansøgninger og bevilliger støtte til personlig assistance.

Personlig assistance ved efteruddannelse: Ledige, lønmodtagere (inkl. fleksjobansatte og førtidspensionister i løntilskud) og selvstændigt erhvervsdrivende, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få støtte af en personlig assistent i forbindelse med efter- eller videreuddannelse. Det kan være i forbindelse med et job, som den pågældende allerede har, eller det kan være forud for en konkret ansættelse. Der kan bevilliges op til 20 timer om ugen til en personlig assistent, og jobcentret behandler og bevilliger ansøgninger.

Hjælpe midler: Personer med handicap kan støttes via tilskud til hjælpemidler, arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning i forbindelse med arbejde eller uddannelse. Det er en forudsætning, at udgiften til hjælpemidlerne ligger ud over, hvad arbejdsgiveren eller uddannelsesinstitutionen kan forventes at betale, og at der er tale om særlige hjælpemidler, der ikke er almindeligt forekomne på arbejdspladsen/uddannelsesinstitutionen. Jobcentret behandler og bevilliger ansøgninger om hjælpemidler.

Job med løntilskud til nyuddannede med handicap/"Isbryderordningen": Personer med handicap, der har en uddannelse, men mangler relevant erhvervs erfaring og derfor har svært ved at få et job, kan via isbryderordningen få et job med løntilskud i op til 12 måneder. Den pågældende skal have gennemført en faglig eller teoretisk uddannelse af mindst 18 måneders varighed, der giver ret til optagelse i en statsanerkendt arbejdsløshedskasse, og ansættelsen under isbryderordningen skal være begyndt senest to år efter, at uddannelsen er afsluttet. Der foreligger ikke krav om, at personen er ledig eller har været ledig i en vis periode. Jobcentret administrerer og bevilliger støtte til isbryderordningen.

Fortrinsadgang: Reglen om fortrinsadgang giver jobsøgende personer med handicap ret til at komme til ansættelsessamtale, hvis de opfylder de formelle uddannelses- og kvalifikationskrav til jobbet, eller hvis jobcentret har godkendt, at de kan benytte reglen. Fortrinsadgangen gælder i forhold til at blive ansat i offentlige stillinger eller at få tildelt bevilling til en række erhverv (taxabevillinger, bevilling af studeplads til avis- og bladkiosker og lignende). Det er arbejdsgiveren, der foretager den endelige vurdering og valg af ansøger.

Øvrige ordninger:

Fleksjob: Et fleksjob er et job på særlige vilkår på private eller offentlige arbejdspladser eller som selvstændig erhvervsdrivende. Fleksjob kan bevilliges til personer, der har en varig og væsentlig begrænsning i arbejdsevnen og derfor ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår. Derudover er et andet kriterium, at muligheden for revalidering skal være

udtømt, ligesom aktivering og andre foranstaltninger (fx omplacering på arbejdspladsen) skal være afprøvet. Arbejdsgiveren udbetaler løn og kompenseres i form af løntilskud, der svarer til halvdelen eller 2/3 af lønnen afhængig af graden af den nedsatte arbejdsevne hos medarbejderen. Det er jobcentret, der behandler ansøgningen om fleksjob.

Arbejdsprøving/Revalidering: Personer med begrænsninger i arbejdsevnen, som er i fare for at miste jobbet eller ikke kan få job, har mulighed for at søge om hjælp i form af revalidering. En revalidering kan eksempelvis bestå af vejledning og opkvalificering i form af kortere afklaringsforløb eller uddannelsesforløb på ordinære eller særlige vilkår. Det kan omfatte offentligt eller privat virksomhedspraktik, evt. ansættelse med løntilskud (virksomhedsrevalidering) eller støtte til etablering af selvstændig virksomhed i form af fx rentefrit lån, bil, værktøj, materialer o.a. For at opnå revalidering skal personens arbejdsevne være begrænset af fysiske, psykiske eller sociale årsager, der skal være et erhvervs-mæssigt sigte med revalideringen, og den skal kunne føre til selvforsørgelse, og derudover skal aktiviteter inden for lov om aktiv beskæftigelsespolitik eller anden lovgivning være utilstrækkelige i forhold til at få personen i job. Både personer, der er i arbejde, og personer uden arbejde, som fx modtager kontanthjælp, førtidspension eller sygedagpenge, kan bevilliges en revalidering. En revalidering bevilliges af jobcentret, som tilrettelægger og gennemfører et individuelt og fleksibelt kontaktforsøg med personlig kontakt mindst hver tredje måned.

Job med løntilskud til førtidspensionister: Et job med løntilskud til førtidspensionister er et job på særlige vilkår, hvor der er lavet særlig aftale om løn og arbejdsvilkår, arbejdstid, skånehensyn etc. (tidligere kaldet skånejob). Der er ingen begrænsninger for, hvilken type job der kan oprettes som job med løntilskud for førtidspensionister, og i forbindelse med det enkelte løntilskud udarbejder jobcentret en aftale om arbejdsvilkår i samarbejde med førtidspensionisten, arbejdspladsen og evt. faglige organisationer. Jobcentret skal foretage opfølgning seks måneder efter løntilskuddets opstart og herefter én gang om året. Enkelte førtidspensionister har så begrænset arbejdsevne, at de ikke kan ansættes i løntilskud. Ønsker de alligevel beskæftigelse, er der mulighed for dette på beskyttede værksteder eller ved frivilligt arbejde.

Beskyttet beskæftigelse: Beskyttet beskæftigelse er målrettet personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Målgruppen for ordningen er personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og personer med særlige sociale problemer, som fx hjemløse, sindslidende og misbrugere. Beskyttet beskæftigelse består i udførelsen af opgaver, der indgår som et led i en produktion af varer eller tjenesteydelser. Det kan være montage- og pakkearbejde. Men det kan også være arbejdsfunktioner af anden art, fx varetagelsen af servicefunktioner i forbindelse med kantinedrift, cafedrift eller opgaver af kontormæssig karakter.

Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse: Næsten alle overenskomster på arbejdsmarkedet indeholder et såkaldt 'socialt kapital'. Det giver mulighed for, at man kan ansætte personer med nedsat arbejdsevne på særlige vilkår. Det særlige ved disse job er, at der er tale om job på særlige vilkår uden løntilskud. De sociale kapitler giver som hovedregel mulighed for, at ordinære aftaler om løn og arbejdstid fraviges, hvis dette muliggør, at man kan fastholde eller integrere en person med nedsat arbejdsevne. Aftalebaseret skånejob er en mulighed for en medarbejder, der er for rask til at blive visiteret til et fleksjob, til lokalt at forhandle særlige arbejdsvilkår i henhold til en særlig rammeaftale i overenskomsten.

Kilde: Tørslev et al. (2010).

TABEL B5.2

Andel personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med mindre handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005**	2008	2010
Andel ansat på særlige vilkår	5,7	10,0	10,4
Opvægtet antal pers.	258.404	222.911	155.361
Uvægtet antal pers.	697	1.150	760

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B5.3

Andel personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med større handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005	2008	2010*
Andel ansat på særlige vilkår	28,0	33,7	41,9
Opvægtet antal pers.	109.114	111.497	104.622
Uvægtet antal pers.	288	554	498

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

BILAG TIL KAPITEL 6

TABEL B6.1

Kendskab til og benyttelse af fleksjob-ordningen blandt personer med handicap. Procent.

Ved du, hvad ordningen med fleksjob går ud på?	2005***	2008	2010***
Ja, jeg benytter selv ordningen	4,9	6,9	8,8
Ja, jeg har været ansat i et fleksjob	3,4	3,4	4,6
Ja, helt sikkert	51,7	49,6	44,8
Ja, men jeg er ret usikker	14,8	16,2	15,3
Ja, men jeg er meget usikker	4,0	5,4	6,7
Nej, jeg har hørt om ordet, men er ikke klar over, hvad det dækker over	11,5	5,3	7,6
Nej, jeg har aldrig hørt om ordet	9,8	13,3	12,3
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	687.473	658.969	560.187
Uvægtet antal pers.	1.775	3.127	2.764

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B6.2

§ 4 i Lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. før og efter lovændring d. 6. juni 2007.

Lovtekst før d. 6. juni 2007

§ 4. Der kan ydes personlig assistance til ledige, lønmodtagere og selvstændigt erhvervsdrivende, der på grund af

- 1) synsnedsettelse er ude af stand til eller kun med uforholdsmæssigt besvær er i stand til at læse,
- 2) alvorligt hørehandicap har særlige behov for bistand ved udførelsen af erhverv m.v., herunder tolkebistand,
- 3) meget betydeligt nedsat funktion som følge af et handicap har behov for praktisk bistand ved udførelse af arbejdsfunktioner,
- 4) handicap i øvrigt har anden alvorligt nedsat funktion, der giver behov for særlig bistand i forbindelse med udøvelse af erhverv m.v.

Lovtekst efter d. 6. juni 2007

§ 4. Der kan ydes personlig assistance til ledige, lønmodtagere og selvstændigt erhvervsdrivende, der på grund af en betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsettelse har behov for særlig personlig bistand.

TABEL B6.3

Kendskab til og benyttelse af ordningen om personlig assistance i erhverv blandt personer med handicap. Procent.

Ved du, hvad ordningen med personlig assistance til handicappede i erhverv går ud på?	2005	2008	2010***
Ja, jeg benytter selv ordningen	0,5	0,6	0,5
Ja, jeg har selv benyttet ordningen	0,4	0,3	0,5
Ja, helt sikkert	8,9	7,5	11,9
Ja, men jeg er ret usikker	4,8	4,8	6,5
Ja, men jeg er meget usikker	2,8	4,0	5,2
Nej, jeg har hørt om ordet, men er ikke klar over, hvad det dækker over	9,8	8,1	7,8
Nej, jeg har aldrig hørt om ordet	72,8	74,8	67,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	687.473	658.969	560.187
Uvægtet antal pers.	1.771	3.127	2.764

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B6.4

Arbejdsgivertilbud om nedsat arbejdstid for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få nedsat arbejdstiden – og blev tilbuddet iværksat?	2005***	2008	2010
Ja, tilbudt og iværksat	13,9	21,6	23,9
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,2	1,5	1,3
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	1,0	1,1	0,7
Nej, men havde behov	8,9	6,5	5,3
Nej, havde ikke behov	75,1	69,3	68,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	363.386	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	976	1.710	1.264

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B6.5

Arbejdsgivertilbud om særlige arbejdsopgaver for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få særlige arbejdsopgaver – og blev tilbuddet iværksat?	2005***	2008	2010**
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,5	21,4
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,0	1,9	1,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,9	0,9	0,7
Nej, men havde behov	8,8	6,4	3,0
Nej, havde ikke behov	75,2	68,4	73,5
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	363.386	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	975	1.710	1.264

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B6.6

Arbejdsgivertilbud om fleksible arbejdsvilkår for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få særligt fleksible arbejdsvilkår – og blev tilbuddet iværksat?	2005***	2008	2010*
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,0	21,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,1	1,3	0,8
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,7	1,0	0,4
Nej, men havde behov	8,8	6,3	3,7
Nej, havde ikke behov	75,3	69,4	73,7
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	363.386	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	977	1.710	1.264

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B6.7

Arbejdsgivertilbud om personlig hjælper for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få en personlig hjælper – og blev tilbuddet iværksat?	2005**	2008	2010
Ja, tilbudt og iværksat	1,4	1,3	2,4
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	0,3	0,7	0,6
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,0	0,3	0,0
Nej, men havde behov	5,9	2,5	1,2
Nej, havde ikke behov	92,4	95,3	95,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	363.386	335.864	260.791
Uvægtet antal pers.	978	1.710	1.264

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

BILAG TIL KAPITEL 7

TABEL B7.1

Forventet tilbagetrækningsalder blandt personer med et handicap, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det. Procent.

	2005*	2008	2010*
60 år eller derunder	38,6	33,9	29,6
Over 60 år	61,4	66,1	70,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet antal pers.	368.511	376.838	239.844
Uvægtet antal pers.	1.018	1.926	1.232

Anm.: Forskellen mellem 2008 og henholdsvis 2010 og 2005 er testet med en χ^2 -test.

* signifikant på 5 pct.-niveau, ** på 1 pct.-niveau og *** på 0,1 pct.-niveau.

TABEL B7.2

Tobit-regression, der estimerer antallet af andre ansøgninger pr. job blandt personer med mindst ét ansættelsesforhold inden for de seneste 10 år. 2010.

	Estimat	Partielle effekter	
		P($y > 0 x$)	E($y x, y > 0$)
Har et handicap	0,628	0,006	0,176
Mand	-2,199 **	-0,021 *	-0,616 **
Single	3,598	0,035 **	1,010
Dansk statsborger	-2,543	-0,025	-0,725
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-1,789	-0,017	-0,496
40-49 år	-5,736	-0,055 **	-1,564
50-64 år	-11,807 *	-0,110 ***	-3,167 **
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	-1,838	-0,017	-0,514
KVU	3,051	0,030	0,854
MVU	2,830 *	0,027	0,792 *
LVU	6,708 ***	0,065 **	1,877 ***
Konstant	-9,842 **		

Anm.: Test for signifikans: * angiver $p < 0,05$, ** angiver $p < 0,01$, og *** angiver $p < 0,001$. P ($y > 0|x$) er effekten af variabelen på sandsynligheden for at have søgt andre stillinger. E ($y|x, y > 0$) angiver variabelens partielle effekt på antallet af ansøgninger pr. job betinget af, at andre stillinger er søgt. $n = 14.230$.

Note: Vi har i regressionen inkluderet baggrundsvARIABLE som køn, civilstand, alder og uddannelse. Da vores afhængige variabel, ansøgninger per job, kun er defineret for værdierne nul eller derover, har vi en såkaldt "corner solution", hvilket vi har taget højde for ved at foretage en tobit-regression med værdien nul som nedre grænse og angive partielle effekter for henholdsvis sandsynligheden for at have ansøgt andre job og antallet af ansøgninger pr. job betinget af, at andre stillinger er søgt.

LITTERATUR

- Ai, D. & Norton, E.C. (2003): "Interaction Terms in Logit and Probit Models". *Economic Letters*, 80, 123-129.
- Ankestyrelsen (2010): *Tendenser for førtidspensionister*. København: 2010:2.
- Bengtsson, S. (1997): *Handicap og funktionshæmning i halvfemserne*. København: Socialforskningsinstituttet 97:1.
- Bengtsson, S. (2008): *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:18.
- Bengtsson, S. & Mateu, N.C. (2009): *Beskyttet beskæftigelse. En kortlægning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 09:09.
- Briand, C., Durand, M.-J., St-Arnaud, L. & Corbière, M. (2007): "Work and Mental Health: Learning from Return-To-Work Rehabilitation Programmes Designed for Workers with Musculoskeletal Disorders". *International Journal of Law and Psychiatry*, 30, 444-457.
- Clausen, T., Pedersen, J.G., Olsen, B.M. & Bengtsson, S. (2004): *Handicap og beskæftigelse – Et forhindringsløb*. København: Socialforskningsinstituttet 04:03.
- Cornelißen, T. & Sonderhof, K. (2009): "Partial Effects in Probit and Logit Models with a Triple Dummy Variable Interaction Term". *Leibniz Universität Hannover, Discussion Paper No. 386*.

- Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S. (2008): *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven – Opfølgning på sygedagpenge del II*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:07.
- Jacobsen, C.B., Martin, H.M., Andersen, S.L., Christensen, R.N. & Bengtsson, S. (2010): *Stigma og psykiske lidelser – som det opleves og opfattes af mennesker med psykiske lidelser og borgere i Danmark*. København: Danske Regioner, DSI og SFI.
- Jones, G.E. & Stone, D.L. (1995): "Perceived Discomfort Associated with Working with Persons with Varying Disabilities". *Perceptual and Motor Skills*, 81, 911-919.
- Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J. (2008): *Handicap og Beskæftigelse 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:10.
- Larsen, B. & Høgelund, J. (2009): *Handicap og Beskæftigelse – Udviklingen mellem 2002 og 2008*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 09:05.
- Larsen, B., Jonassen, A.B. & Høgelund, J. (2009): *Personer med handicap. Helbred, beskæftigelse og førtidspension 1995-2008*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 09:21.
- Miiller, M., Høgelund, J. & Geerdsen, P.P. (2006): *Handicap og Beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. København: Socialforskningsinstituttet. 06:24.
- OECD (2010): *Mental Health, Disability and Work. Issues for Discussion. Background paper prepared for the OECD Expert Meeting in Paris*, 26.-28. april 2010. Organisation for Economic Co-operation and Development: Paris.
- Puhani, P. (2008): "The Treatment Effect, the Cross Difference, and the Interaction Term in Nonlinear 'Difference-in-Differences' Models", *IZA Discussion Paper No. 3478*.
- Beskæftigelsesministeriet (2004): *Handicap og Job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. København: Beskæftigelsesministeriet og Socialministeriet.
- Beskæftigelsesministeriet (2009): *Handicap & job. Det kan lade sig gøre*. København: Beskæftigelsesministeriet.

- Schademan, H.K., Jensen, S., Thuesen, F. & Holt, H. (2008): *Virksomheders Sociale Engagement. Årbog 2008*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:32.
- Scheid, T. L. (2005): "Stigma as a Barrier to Employment: Mental Disability and the Americans with Disabilities Act". *International Journal of Law and Psychiatry*, 28, 670-690.
- Statistiska centralbyrån (2009): "Funktionsnedsattas situation på arbejdsmarkedet – 4:e kvartalet 2008". *Information om utbildning och arbejdsmarkedet*, 2009:3. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Thornicroft, G., Brohan, E., Kassam, A. & Lewis-Holmes, E. (2008): "Reducing Stigma and Discrimination: Candidate Interventions", *International Journal of Mental Health Systems*, bind 2, nr. 1.
- Thuesen, F., Holt, H., Jensen, S. & Thomsen, L.B. (2010): *Virksomheders Sociale Engagement. Årbog 2010*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 10:28.
- Tørslev, M.K., Weibel, K. & Høgelund, J. (2010): *Sygemeldte og førtidspensionister med handicap – Jobcentermedarbejderes perspektiver på jobcentrenes indsats*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 10:26.
- World Health Organization (2001). *ICF. International Classification of Functioning, Disability and Health: Introduction*.
<http://whqlibdoc.who.int/publications/2001/9241545429.pdf>
(downloadet november 2010).

Besøgte hjemmesider:

Danmarks Statistik, Statistikbanken: www.statistikbanken.dk
Arbejdsmarkedsstyrelsen: www.ams.dk

SFI-RAPPORTER SIDEN 2010

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 10:01 Henriksen, A.C.: *Coaching af sygedagpengemodtagere. En pilotundersøgelse med eksperimentelt design.* 69 sider. ISBN: 978-87-7487-961-9. Kr. 70,00.
- 10:02 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H. & Jensen, V.M.: *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 1.* 97 sider. ISBN: 978-87-7487-962-6. Kr. 100,00.
- 10:03 Christensen, E.: *Grønlandske børn i Danmark.* 87 sider. ISBN: 978-87-7487-963-3. Kr. 90,00.
- 10:04 Henriksen, A.C.: *Veje til beskæftigelse. En kvalitativ undersøgelse af indsatser over for ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere.* 132 sider. ISBN: 978-87-7487-964-0. Kr. 130,00.
- 10:05 Gensby, U. & Thuesen, F.: *På vej mod job efter en arbejdsskade. En evaluering af arbejdsskadestyrelsens Fastholdelsescenter.* 128 sider. ISBN: 978-87-7487-965-7. Kr. 120,00.
- 10:06 Egelund, T., Jakobsen, T.B., Hammen, I., Olsson, M. & Høst, A.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag.* 376 sider. ISBN: 978-87-7487-966-4. Kr. 375,00.

- 10:07 Bach H.B. & Henriksen A.C.: *Gravidens sygefravær*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-967-1. Kr. 130,00.
- 10:08 Bach H.B.: *Gravid og Fængselsbetjent*. 36 sider. ISBN: 978-87-7487-968-8. Netpublikation.
- 10:09 Madsen, M.B, Holt, H., Jonassen, A.B. & Schademan, H.K.: *Kvinder og mænd i den offentlige sektor. Karrieremønstre, lederønsker og ledermuligheder*. 274 sider. ISBN: 978-87-7487-969-5. Kr. 270,00.
- 10:10 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem kvinder og mænd i 2007. Analyser for lønkommissionen*. 86 sider. ISBN: 978-87-7487-970-1. Kr. 90,00.
- 10:11 Thuesen, F.: *Ledelsen og motivation i den offentlige sektor. Et litteraturstudium*. 100 sider. ISBN: 978-87-7487-971-8. Kr. 100,00.
- 10:12 Deding, M. & Holt, H. (red.): *Hvorfor har vi lønforskelle mellem kvinder og mænd? En antologi om ligeløn i Danmark*. 246 sider. ISBN: 978-87-7487-972-5. Kr. 250,00.
- 10:13 Knudsen, L. & Nielsen, V.L.: *Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge. Forebyggende foranstaltninger i eget miljø sammenlignet med anbringelse uden for hjemmet*. 152 sider. ISBN: 978-87-7487-973-2. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 10:15 Christensen, G., Mikkelsen, M.F., Pedersen, K.B. & Amilon, A.: *Boligsociale indsatser og buslejestøtte. Kortlægning og programevaluering af Landsbyggefondens 2006-10-pulje*. 164 sider. ISBN: 978-87-7487-977-0. Vejledende pris 160,00 kr.
- 10:16 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde børn – integration eller isolation? Blinde børns trivsel og vilkår i hjemmet, fritiden og skolen*. 136 sider. ISBN: 978-87-7487-978-7. Vejledende pris 140,00 kr.
- 10:17 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde og stærkt svagsynede. Barrierer for samfundsdeltagelse*. 122 sider. ISBN: 978-87-7487-979-4. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:18 Ellerbæk, L.S. & Thuesen, F.: *Projekt arbejdsplads for højtuddannede. Følgforskning for Region Midtjylland*. 99 sider. ISBN: 978-87-7487-980-0. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:19 Jakobsen, V. & Ellerbæk, L.S.: *Løn- og arbejdsforhold for kvinder og mænd i køkefaget*. 71 sider. ISBN: 978-87-7487-981-7. Netpublikation.
- 10:20 Ottesen, M.H., Andersen, D., Nielsen, L.P., Lausten, M. & Stage, S.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og Trivsel 2010*. 155 sider. ISBN: 978-87-7487-982-4. Vejledende pris: 260,00 kr.

- 10:21 Kofod, J.E., Benwell, A.F., Kjær, A.A.: *Hjemvendte soldater. En interviewundersøgelse.* 76 sider. ISBN: 978-87-7487-983-1. Netpublikation.
- 10:22 Lausten, M, Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 2.* 184 sider. ISBN: 978-87-7487-984-8. Vejledende pris: 195,00 kr.
- 10:23 Christensen, E., Lindstrøm, M. & Mølholt, A.-K.: *Efterværn for voldsudsatte kvinder. Krisecentrenes støtte og hjælp til kvinder, som flytter fra centrene.* 95 sider. ISBN: 978-87-7487-985-5. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:24 Jensen, V.M. & Nielsen, L.P.: *Væje til ungdomsuddannelse 1. Statistiske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse.* 211 sider. ISBN: 978-87-7487-986-2. Netpublikation.
- 10:25 Espersen, L.D.: *Bekymrende identiteter. Ph.d.-afhandling.* 260 sider. ISBN: 978-87-7487-987-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:26 Høgelund, J., Tørslev, M.K. & Weibel, K.: *Sygemeldte og fortidspensionister med handicap. Jobcentermedarbejderes perspektiver på jobcentrenes indsats.* 101 sider. ISBN: 978-87-7487-986-6. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:27 Lyk-Jensen, S.V., Jacobsen, J. & Heidemann, J.: *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie.* 92 sider. ISBN: 978-87-7487-989-3. Netpublikation.
- 10:28 Thuesen, F., Holt, H., Jensen, S. & Brink Thomsen, L.: *Virksomheders sociale engagement.* 172 sider. ISBN: 978-87-7487-990-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 10:29 Jakobsen, V. & Liversage, A.: *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet. Litteraturstudier og registerdata.* 175 sider. ISBN: 978-87-7487-991-6. Vejledende pris: 176,00 kr.
- 10:30 Christoffersen, M.N.: *Børnemishandling i hjemmet.* 120 sider. ISBN: 978-87-7487-992-3. Netpublikation.
- 10:31 Jakobsen, T.B., Hammen, I. & Steen, L.: *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge.* 94 sider. ISBN: 978-87-7487-993-0. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 10:32 Korzen, S., Fisker, L. & Oldrup, H.: *Vold mod børn og unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasses-elever.* 127 sider. ISBN: 978-87-7487-994-7. Netpublikation.

- 10:33 Mateu, N.C.: *Hjælpeplanen for spilleafhængige. Kortlægning af telefonsamtaler i Danmark og Norge i perioden 2008-2009*. 50 sider. ISBN: 978-87-7487-995-4. Netpublikation.
- 10:34 Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L.: *"Det er jo min familie!" Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-996-1. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:35 Christensen, E.: *Alkoholproblemer og partnervold*. 48 sider. ISBN: 978-87-7487-997-8. Vejledende pris: 50,00 kr.
- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af førtidspensionister*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.
- 11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.
- 11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praksis og barrierer for opsporing og underretning*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.
- 11:07 Christensen, E.: *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der er flyttet til Danmark med deres børn*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-006-9. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:08 Thomsen, L.B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2010*. 140 sider. ISBN: 978-87-7119-007-6. Vejledende pris: 140,00 kr.

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2010

Denne rapport belyser spørgsmålet om tilknytningen til arbejdsmarkedet blandt personer med handicap. Den er baseret på interview med et bredt udsnit af den danske befolkning.

Rapporten skaber overblik over udviklingen i beskæftigelsessituationen for personer med handicap fra 2002 til 2010, og den sætter særligt fokus på bl.a. kendskabet til beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap og holdningen til denne befolkningsgruppe på arbejdsmarkedet.

Undersøgelsen viser, at markant færre end tidligere oplyser, at de har et handicap, og at beskæftigelsen for personer med handicap siden 2008 er faldet i samme tempo som for personer uden handicap. Blandt de øvrige konklusioner er, at flere personer med handicap end tidligere er ansat på særlige vilkår, at der er øget kendskab til ordningen om personlig assistance, og at der i dag er flere, der er positive over for personer med psykiske lidelser.

Dette er den tredje rapport om beskæftigelsessituationen for personer med handicap siden 2002. Den bygger på Danmarks Statistiks interview med personer mellem 16 og 64 år i Arbejdskraftundersøgelserne fra 2002, 2005, 2008 og 2010 samt på registeroplysninger. Undersøgelsen er finansieret af Arbejdsmarkedsstyrelsen.